

Załącznik do Uchwały Nr XXIX/249/17 Rady
Gminy Ostrów Mazowiecka
z dnia 30 sierpnia 2017 r.

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2026

Niniejszy dokument sporządzono zgodnie z zasadą partnerstwa i partycypacji w ścisłym porozumieniu i przy współpracy z samorządem gminnym i przedstawicielami społeczności lokalnej.

Zamawiający:

Wykonawca II części - Gminnego Programu
Rewitalizacji:

Gmina Ostrów Mazowiecka

EU-Consult Sp. z o.o.

ul. gen. Wł. Sikorskiego 5

ul. Wały Piastowskie 1

07 – 300 Ostrów Mazowiecka

80-855 Gdańsk

Gdańsk, 2016

Spis treści

1. Wprowadzenie	5
Podstawy prawne rewitalizacji	7
2. Metodologia delimitacji obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji	9
Ogólna charakterystyka gminy	12
3. Charakterystyka negatywnych zjawisk społeczno– gospodarczych na obszarze gminy	14
Bezrobocie	14
Ubóstwo.....	20
Przestępczość	31
Bezpieczeństwo	36
Poziom edukacji.....	37
Poziom kapitału społecznego	39
Poziom kapitału ludzkiego	44
Poziom dostępności do usług	47
Potencjał dziedzictwa kulturowego.....	49
Przedsiębiorczość	50
Jakość środowiska	53
4. Szczegółowe dane dotyczące obszarów problemowych Gminy Ostrów Mazowiecka	56
5. Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych	59
6. Powiązanie z dokumentami strategicznymi	68
7. Wizja wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego (planowany efekt rewitalizacji)	72
Wizja.....	72
Misja.....	74

8. Cele rewitalizacji i kierunki działań	76
Rekomendowane kierunki interwencji.....	76
Opis kierunków interwencji	78
9. Lista planowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	80
Projekty główne.....	80
Projekty komplementarne	96
Wpływ projektów na aspekty problemowe	99
10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności rewitalizacji	102
11. Mechanizmy partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji.....	115
Konsultacje społeczne	117
Pogłębiające wywiady kwestionariuszowe	122
12. System wdrażania (realizacji) Gminnego Programu Rewitalizacji	148
Promocja oraz formy partycypacji społecznej Gminnego Programu Rewitalizacji	152
13. System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji	154
Monitoring	154
Ewaluacja	156
Aktualizacja Gminnego Programu Rewitalizacji.....	161
14. Niezbędne zmiany w dokumentach strategicznych Gminy Ostrów Mazowiecka	162
Specjalna Strefa Rewitalizacji	162
Zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	162
Zmiany w Miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	163
15. Spis tabel, rysunków i wykresów.....	164

1. Wprowadzenie

Głównym celem prezentowanej diagnozy społeczno - gospodarczej Gminy Ostrów Mazowiecka oraz opracowanego na jej podstawie *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016-2026 (zwanego dalej Programem, w skróci GPR)* było wyznaczenie obszarów zdegradowanych i rewitalizacji w gminie oraz opracowanie działań na lata 2016 - 2026 co stanowi jeden z etapów opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka. Prezentowana w niniejszym dokumencie diagnoza stanowi wypadkową zaleceń wskazanych zarówno w *Ustawie o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 (Dz. U. 2017 poz. 1023), jak i Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014- 2020 Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016r.* Zgodnie z przytoczonymi wyżej dokumentami diagnoza opierać powinna się na mierzalnych wskaźnikach opisujących głównie zjawiska i problemy społeczne na danym terenie. Uwzględniając zalecenia, że obszar wymagający wsparcia stanowi jednostkę charakteryzującą się kumulacją negatywnych zjawisk i procesów oraz stanowi szczególne znaczenie dla rozwoju lokalnego, dokonano analizy podstawowych sfer funkcjonowania gminy.

Powołując się na *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych 2014-2020* rewitalizacja stanowi kompleksowy proces, którego celem jest wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe, integrujące interwencje na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Przez działania całościowe rozumie się wzajemnie powiązane przedsięwzięcia, które obejmują kwestie społeczne oraz gospodarcze i/lub przestrzenno-funkcjonalne i/lub techniczne i/lub środowiskowe. Poprzez prowadzone działania zakłada się optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów. Proces ten stanowi wieloletni okres, prowadzony przez interesariuszy wraz we współpracy ze społecznością lokalną. Dla prowadzenia rewitalizacji wymagane są:

- Uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju Gminy;

- Pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub środowiskowe;
- Ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- Właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- Zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;
- Koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;
- Realizacji wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia ogólnego zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć¹.

Obszar zdegradowany stanowi obszar, na którym zidentyfikowany został stan kryzysowy (tj. stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych). Może być on podzielony na podobszary, w tym podobszary, które nie posiadają wspólnych granic (warunek – występowanie sytuacji kryzysowej na każdym podobszarze).

Obszar rewitalizacji jest to całość lub część obszaru zdegradowanego, na którym zamierza się prowadzić rewitalizację. Cechuje go koncentracja negatywnych zjawisk oraz znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Program rewitalizacji natomiast został zdefiniowany jako inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę Gminy, wieloletni program działań w takich sferach jak: społeczna, ekonomiczna, przestrzenna, infrastrukturalna, środowiskowa, kulturowa. Celem niniejszego programu jest wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenie warunków do ich zrównoważonego rozwoju. Stanowi on narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

¹ Wszystkie poniższe definicje w niniejszym podrozdziale pochodzą z dokumentu pn. Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 3 lipca 2015 r., s. 5-8.

Projekt rewitalizacyjny to zaplanowany oraz ukierunkowany plan na osiągnięcie celów programu rewitalizacji.

Należy zaznaczyć, że głównym źródłem sfinansowania projektów rewitalizacyjnych z funduszy europejskich są środki RPO (EFS i EFRR). Komplementarnym źródłem ich współfinansowania są także środki RPO (EFS, EFRR, FS). Źródłem finansowania projektów rewitalizacyjnych mogą być również środki budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego, oraz pozostałe np. prywatne.

W celu stworzenia kompleksowego programu rewitalizacji, w niniejszym dokumencie szczególna uwaga została zwrócona na dokładną diagnozę, opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji, cele rewitalizacji oraz opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Podstawy prawne rewitalizacji

Podstawę prawną opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 -2026 stanowi **Ustawa z dnia 9 października 2015r. o rewitalizacji**, natomiast dokumentem wspierającym opracowanie GPR są **Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020** opracowane przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju.

W Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2026 **nie przewiduje się** ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku.

Rysunek 1 Etapy tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2017 poz. 1023)

2. Metodologia delimitacji obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji

Dla potrzeb Gminnego Programu Rewitalizacji przeprowadzono diagnozę stanu Gminy Ostrów Mazowiecka, zgodnie z zapisami *Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015r. (Dz.U. z 2017 poz. 1023)* i *Wytycznych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju (2 sierpnia 2016r., Warszawa)*. Zawarto informacje istotne z punktu widzenia występujących na obszarze gminy problemów. Przeanalizowano strukturę demograficzną, sytuację na rynku pracy, stan gospodarki. Charakterystyki tej dokonano w oparciu o:

- informacje uzyskane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej,
- dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej,
- dane z Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej,
- dane Głównego Urzędu Statystycznego,
- dane Państwowej Komisji Wyborczej,
- inne dane dostępne na stronach internetowych oraz w dokumentach strategicznych Gminy tj. Strategii Rozwoju Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2024, Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016 – 2024, Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Ostrów Mazowiecka na 2016 r., Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Ostrów Mazowiecka.

Do wyznaczenia obszarów zdegradowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka wykorzystano analizę następujących wskaźników liczbowych wpisujących się w następujące kryteria:

- poziom bezrobocia,
- poziom ubóstwa,
- poziom przestępczości,
- poziom bezpieczeństwa
- poziom edukacji,
- poziom kapitału społecznego,

- poziom kapitału ludzkiego,
- poziom dostępności do usług,
- potencjał dziedzictwa kulturowego,
- poziom przedsiębiorczości,
- jakość środowiska.

Zebrane **w podziale na sołectwa** dane zostały wykorzystane do przeprowadzenia **analizy wskaźnikowej** w sferach społecznej, gospodarczej i środowiskowej w oparciu o wartości następujących wskaźników:

Sfera społeczna:

- Liczba ludności według stanu na dzień 31.12.2010r.
- Liczba ludności według stanu na dzień 31.12.2015r.
- Zmiana liczby ludności (lata 2010-2015)
- Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce podziału (%)
- Udział osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce podziału (%)
- Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców danej jednostki podziału (%)
- Udział osób korzystających z usług opiekuńczych w liczbie osób ogółem na danym obszarze (%)
- Udział (%) osób korzystających z dożywiania dzieci w liczbie osób ogółem na danym obszarze.
- Udział (%) osób objętych Niebieską Kartą w liczbie ludności ogółem na danym obszarze.
- Liczba interwencji Policji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców danej jednostki podziału.

Sfera gospodarcza:

- Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze.

Sfera środowiskowa:

- Udział ilości pozostałego do unieszkodliwienia azbestu w stosunku do ilości azbestu zinwentaryzowanego (%)

Jako czynniki dodatkowe wskazano takie elementy jak:

- Miejsca występowania barszczu Sosnowskiego na podstawie wniosków o jego usunięcie;
- Liczba interwencji straży pożarnych przypadająca na 1000 mieszkańców danego obszaru
- Odległość miejscowości od najbliższego miasta w kilometrach
- Miejscowości, w których znajdują się obiekty zabytkowe

Metodologię delimitacji oparto o analizę poszczególnych miejscowości Gminy Ostrów Mazowiecka, w porównaniu do wyliczonej dla każdego wskaźnika średniej dla Gminy co pozwoliło na określenie w nich poziomu stanu kryzysowego.

Przy wyborze terenów zdegradowanych został zastosowany równoważnik ilościowy. Strefę społeczną analizowano na podstawie 7 wskaźników zjawisk negatywnych, z czego określono, w których miejscowościach występuje:

- od 0 do dwóch zjawisk negatywnych
- 3 zjawiska negatywne
- 4 zjawiska negatywne
- 5 i więcej zjawisk negatywnych

W przypadku koncentracji (5 i więcej) negatywnych zjawisk społecznych oraz występowania ponadto co najmniej jednego z negatywnych zjawisk gospodarczych lub środowiskowych wyznaczono obszary zdegradowane.

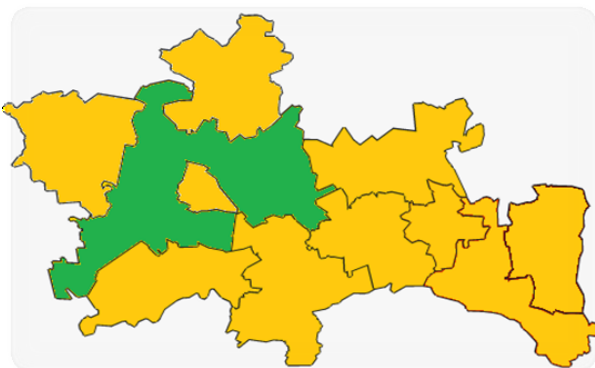
Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Ostrów Mazowiecka została utworzona w wyniku reformy administracyjnej w 1973r., usytuowana wokół 25-cio tysięcznego Miasta Ostrów Mazowiecka, jest typową gminą rolniczą, gdzie 30 % ludności zatrudnionych jest w rolnictwie. W uprawach dominują głównie zboża, które zajmują 50 % powierzchni uprawnej.

Gmina położona jest we wschodniej Polsce, w północno – wschodniej części Województwa Mazowieckiego, na pograniczu z Województwem Podlaskim. Leży w połowie drogi między Warszawą, a Białymstokiem. Jest ważnym węzłem komunikacyjnym – na jej terenie przecina się kilka dróg oraz linii kolejowych o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Sąsiaduje z gminami: Andrzejewo, Brok, Małkinia Górna, Stary Lubotyń, Wąsewo, Zaręby Kościelne.

Rysunek 2 Położenie Gminy Ostrów Mazowiecka na terenie Powiatu Ostrowskiego

Źródło: Urząd Gminy Ostrów Mazowiecka

Pod względem liczby ludności i obszaru, Gmina Ostrów Mazowiecka jest największą gminą powiatu ostrowskiego, jej powierzchnia wynosi 284 km² (w tym około 108 km² Puszczy Białej – jej wschodnia część).

Struktura demograficzna ludności gminy według płci, zmieniała się. Od 2010 do 2014 roku odnotowany został systematyczny wzrost liczby kobiet w stosunku do mężczyzn. W 2010 r. zanotowano przewagę mężczyzn o 0,56% (74 mężczyzn), w roku 2012 przewaga mężczyzn wynosiła już tylko 0,24% (32 mężczyzn), a w 2013 r. kobiet było już więcej o 0,04% (4 kobiety), wzrastając do 0,08% w 2014 r. (10 kobiet).

Saldo migracji zarówno w powiecie ostrowskim jak we wszystkich jego gminach jest ujemne. Napływ ludności do powiatu ostrowskiego wyniósł 456 osób zaś odpływ 784. Saldo migracji było ujemne i wyniosło -261 co jest 4 razy wyższe niż w mieście w którym saldo migracji wynosi -67 osób. Odpływ ludności do miasta powiatu zdominowany był migracjami z terenów wiejskich.

Tabela 1 Migracje w powiecie ostrowskim w 2015 roku

	Napływ	Odpływ	Saldo migracji na 1000 ludności
Powiat ostrowski		784	-4,43
m. Ostrów Mazowiecka	145	194	-2,15
gm. m-w Brok	23	41	-6,19
gm. w. Andrzejewo	12	52	-9,35
gm. w. Boguty - Pianki	14	35	-7,77
gm. w. Małkinia Górna	52	149	-8,13
gm. w. Nur	14	29	-5,26
gm. w. Ostrów Mazowiecka	117	141	-1,86
gm. w. Satry Lubotyń	26	34	-2,10
gm. w. Szulborze Wielkie	12	29	-9,66
gm. w. Wąsewo	20	57	-8,33
gm. w. Zaręby Kościelne	21	23	-0,53

Źródło: ludność, ruch naturalny i migracje w województwie mazowieckim w 2015 roku, informacje i opracowania statystyczne, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2016

3. Charakterystyka negatywnych zjawisk społeczno– gospodarczych na obszarze gminy

Obszary wiejskie wchodzące w skład Gminy Ostrów Mazowiecka charakteryzują się dużo gorszą sytuacją społeczno – ekonomiczną niż sąsiadującego z nią miasta Ostrów Mazowiecka. Do najważniejszych problemów społeczno – ekonomicznych w gminie można zaliczyć: wysoki poziom ubóstwa oraz bezrobocia, niski poziom kapitału społecznego, niski poziom przedsiębiorczości.

Analizując dostępne dane ilościowe można też stwierdzić, że nie są to jedyne problemy społeczno- ekonomiczne, z jakimi boryka się Gmina Ostrów Mazowiecka. Można do nich zaliczyć również: duży udział terenów zdegradowanych lub których potencjał nie jest należycie wykorzystywany, niewielką liczbę obiektów zabytkowych, które wymagają podjęcia jak najszybszych prac konserwatorskich, duże natężenie ruchu kołowego zwłaszcza na drogach krajowych oraz wojewódzkich przechodzących przez gminę znacząco wpływa na jakość środowiska.

Bezrobocie

Bezrobocie jako kwestia społeczna – dotyczy dużych grup społecznych, polega na kumulowaniu negatywnych cech położenia materialnego, społecznego i politycznego i jest odbierane przez te grupę jako nieprawidłowe, zakłóca jej prawidłowy rozwój, wywołuje społeczny niepokój i jest źródłem napięć społecznych, a nawet konfliktów. Nie może być w pełni rozwiązane w ramach grupy, którą dotknęło zagrożenie, przy wykorzystaniu dostępnych jej metod i możliwości, może być rozwiązane tylko drogą podjęcia szerokich działań.

Analizując dane z Powiatowego Urzędu Pracy można zauważyć, iż w Gminie Ostrów Mazowiecka na przestrzeni kilku ostatnich lat poziom bezrobocia nieznacznie ulegał zmianie z tendencją spadkową. Dużą grupę bezrobotnych stanowiła grupa osób w wieku do 25 roku życia. Są to osoby młode, często kończące szkoły i poszukujące pierwszej pracy.

W Gminie Ostrów Mazowiecka wzrasta także liczba osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku. Z punktu widzenia samorządu oznacza to wzrost liczby osób objętych pomocą społeczną.

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka na koniec 2015 roku zarejestrowanych było 742 bezrobotnych.

W analizowanym obszarze udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym wynosi średnio 9,4%. Znaczny udział liczby bezrobotnych ogółem w liczbie ludności w wieku produkcyjnym jest elementem składowym bezrobocia. Jednak stopa bezrobocia dodatkowo uwzględnia wszystkie osoby będące aktywne zawodowo (nie tylko w wieku produkcyjnym). Dlatego należy stwierdzić, że stopa bezrobocia jest znacznie wyższa. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2015r. w powiecie ostrowskim stopa bezrobocia wynosiła 12,8%.

Tabela 2 Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze (%)

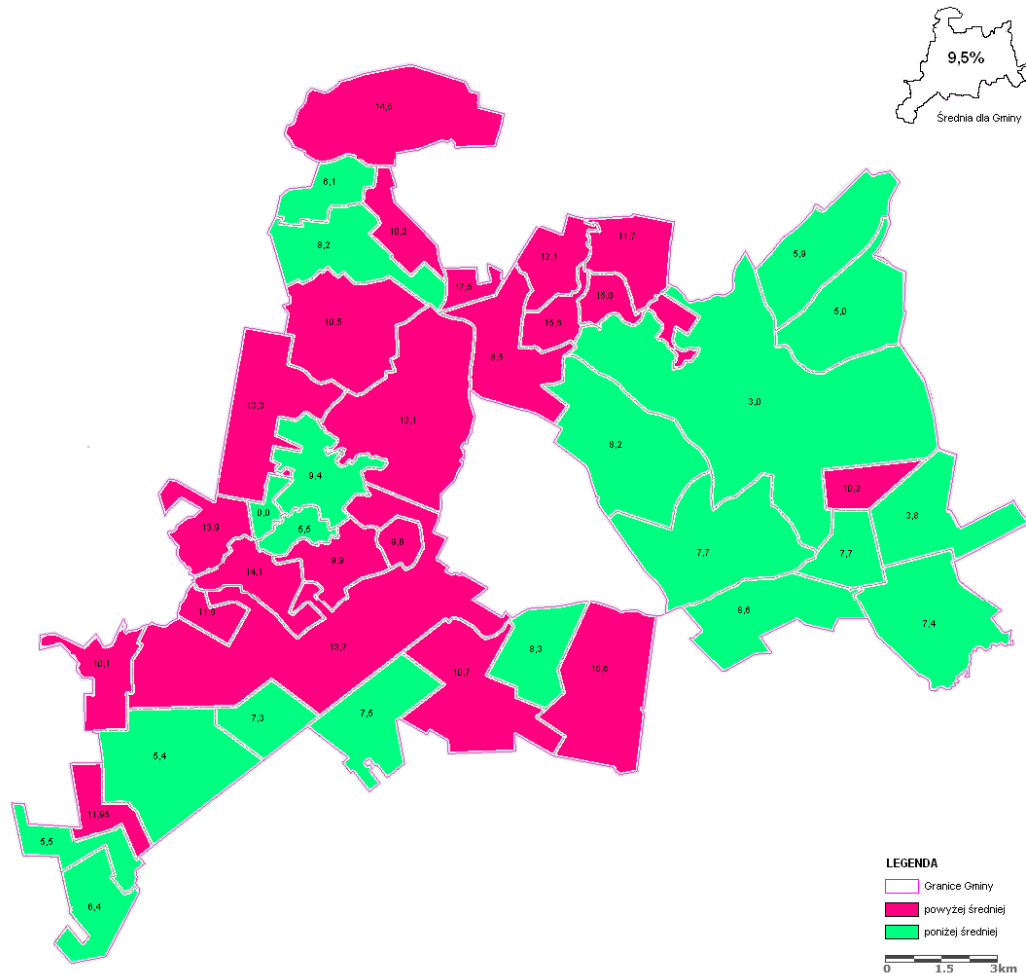
Sołectwo	Liczba ludności w wieku produkcyjnym w według stanu za rok 2015	Liczba osób bezrobotnych według danych PUP za rok 2015	Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce podziału (%)
Antoniewo	30	4	13,33%
Biel	209	18	8,61%
Budy Grudzie	93	14	15,05%
Dybki	164	9	5,49%
Fidury	17	2	11,76%
Guty Bujno	100	5	5,00%
Jasienica	236	9	3,81%
Jelenie	134	11	8,21%
Jelonki	213	13	6,10%
Kalinowo	297	9	3,03%
Kalinowo Parcele	58	6	10,34%
Komorowo	1368	179	13,08%
Koziki	78	11	14,10%
Koziki Majdan	86	12	13,95%
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	173	27	15,61%
Lipniki	11	0	0,00%
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	350	35	10,00%
Nagoszewo, Turka	160	12	7,50%
Nieskórz	285	21	7,37%
Nowa Grabownica	139	15	10,79%
Nowa Osuchowa	259	14	5,41%
Nowe Lubiejewo	90	14	15,56%

Pałapus	85	10	11,76%
Podborze	282	23	8,16%
Popielarnia	71	7	9,86%
Pólki	54	3	5,56%
Proszienica	119	7	5,88%
Przyjmy k. Jelonek	49	5	10,20%
Przyjmy k. Poręby	220	14	6,36%
Rogóżnia	177	17	9,60%
Sielc	213	20	9,39%
Smolechy	104	8	7,69%
Stara Grabownica	241	20	8,30%
Stara Osuchowa	92	11	11,96%
Stare Lubiejewo	492	42	8,54%
Stok	209	22	10,53%
Sulęcín Kolonia	57	10	17,54%
Ugniewo	609	47	7,72%
Wiśniewo	93	10	10,75%
Zakrzewek	33	4	12,12%
Zalesie	173	25	14,45%
ŚREDNIA			9,40%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka i Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej

Wszystkie miejscowości, które charakteryzują się dużą liczbą osób bezrobotnych w odniesieniu do ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym danego obszaru zaznaczono w tabeli tłem różowym.

Rysunek 3. Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze

Źródło: opracowanie własne gminy

Analizie poddano również liczbę osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym i ich udział w liczbie osób w wieku produkcyjnym danych jednostek podziału gminy. Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej na terenie Gminy Ostrow Mazowiecka zarejestrowanych było 223 bezrobotnych z wykształceniem podstawowym.

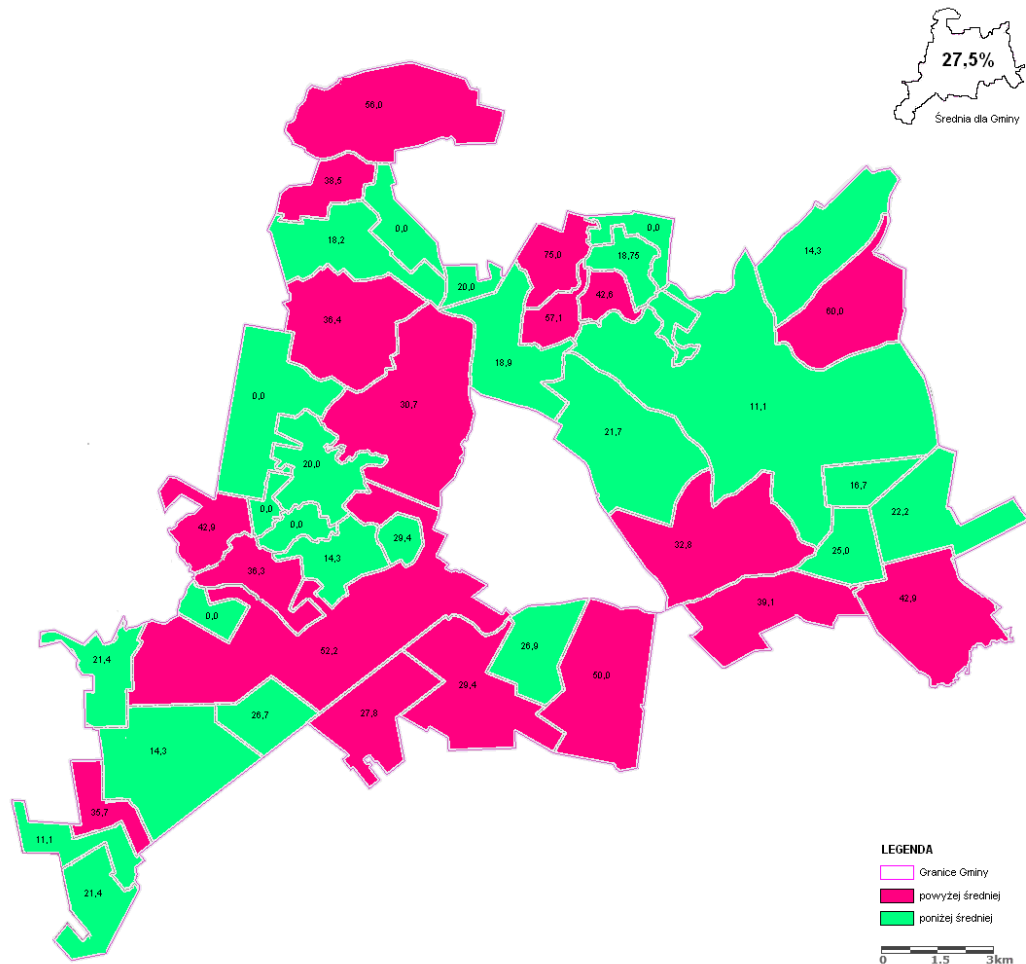
Tabela 3. Udział (%) osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogóle bezrobotnych na danym obszarze

Sołectwo	Liczba ludności w wieku produkcyjnym według stanu za rok 2015	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym według danych PUP za rok 2015	Udział osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce podziału (%)
Antoniewo	30	0	0,00%
Biel	209	9	4,31%
Budy Grudzie	93	6	6,45%
Dybki	164	1	0,61%

Fidury	17	0	0,00%
Guty Bujno	100	3	3,00%
Jasienica	236	2	0,85%
Jelenie	134	2	1,49%
Jelonki	213	5	2,35%
Kalinowo	297	1	0,34%
Kalinowo Parcele	58	1	1,72%
Komorowo	1368	55	4,02%
Koziki	78	4	5,13%
Koziki Majdan	86	6	6,98%
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	173	15	8,67%
Lipniki	11	0	0,00%
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	350	16	4,57%
Nagoszewo, Turka	160	5	3,13%
Nieszków	285	9	3,16%
Nowa Grabownica	139	5	3,60%
Nowa Osuchowa	259	2	0,77%
Nowe Lubiejewo	90	8	8,89%
Pałapus	85	3	3,53%
Podborze	282	5	1,77%
Popielarnia	71	1	1,41%
Pólki	54	0	0,00%
Prosienica	119	1	0,84%
Przyjmy k. Jelonek	49	0	0,00%
Przyjmy k. Poręby	220	3	1,36%
Rogóżnia	177	5	2,82%
Sielc	213	4	1,88%
Smolechy	104	2	1,92%
Stara Grabownica	241	7	2,90%
Stara Osuchowa	92	5	5,43%
Stare Lubiejewo	492	10	2,03%
Stok	209	8	3,83%
Sulęcín Kolonia	57	2	3,51%
Ugniewo	609	22	3,61%
Wiśniewo	93	3	3,23%
Zakrzewek	33	3	9,09%
Zalesie	173	14	8,09%
ŚREDNIA			3,19%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka i Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej

Rysunek 4. Udział (%) osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogóle bezrobotnych na danym obszarze

Źródło: opracowanie własne gminy

Przyczyną bezrobocia w gminie jest niedopasowanie na rynku pracy. Osoby szukające pracy reprezentują nieodpowiednie z wymaganiami pracodawców kwalifikacje i umiejętności. Ponadto powstanie zjawiska bezrobocia podyktowane jest negatywnym stanem koniunktury gospodarczej gminy, w której lista ofert pracy jest mniejsza niż osób bezrobotnych. Problem dotyczy wielu ludzi młodych, którzy zamieszkując jednostki położone w dużej odległości od miasta Ostrów Mazowiecka, a także dużych miast województwa mazowieckiego mają utrudniony dostęp do większej liczby ofert pracy oraz miejsc gdzie mogliby doskonalić swoje umiejętności.

Ponadto jedna z głównych przyczyn stanu kryzysowego w kontekście analizowanego zjawiska jest upadek wielkopowierzchniowych gospodarstw rolnych, a także zamknięcie terenów wojskowych. Upadek PGR spowodował masowe zwolnienia wielu mieszkańców gminy, którzy

nadal pozostają bez pracy. Występowanie problemu bezrobocia powiązane jest ze zjawiskiem ubóstwa i bezradności życiowej, która ze względu na brak właściwych wzorców dziedziczą kolejne pokolenia.

Ubóstwo

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka realizacją polityki społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej, który jest samodzielną jednostką organizacyjną podległą Radzie Gminy. Obejmuje on pomocą osoby, które własnymi zasobami nie są w stanie zaspokoić podstawowych potrzeb.

Potrzeby osób korzystających z pomocy społecznej na terenie działania GOPS zaspokajane są przez następujące formy pomocy:

- świadczenia pieniężne z pomocy społecznej;
- świadczenia niepieniężne m.in. posiłki, ubrania;
- inne rodzaje pomocy i świadczeń, w tym zasiłki rodzinne, świadczenia opiekuńcze

Na potrzeby delimitacji analizie poddano wskaźnik dotyczący liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Grupę wskaźników dotyczących samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych odzwierciedla duża liczba gospodarstw korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru. Wskaźnik wyraźnie pokazuje jaką część gospodarstw nie jest w stanie funkcjonować bez Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

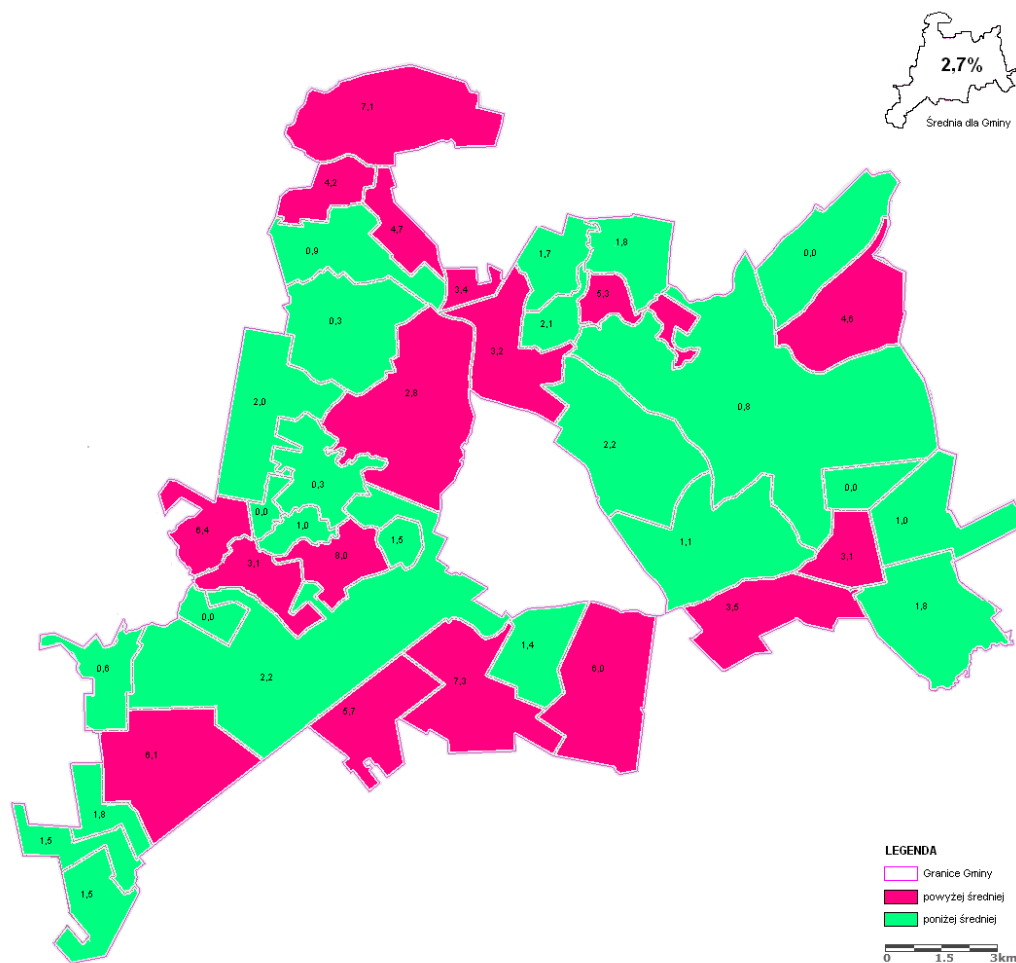
Tabela 4. Udział (%) osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób danej jednostki podziału

Sołectwo	Liczba ludności ogółem według stanu za rok 2015	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców danej jednostki podziału (%)
Antoniewo	49	1	2,04%
Biel	313	11	3,51%
Budy Grudzie	133	7	5,26%
Dybki	259	4	1,54%
Fidury	28	0	0,00%
Guty Bujno	155	4	2,59%
Jasienica	384	4	1,04%

Jelenie	227	2	0,88%
Jelonki	309	13	4,21%
Kalinowo	502	4	0,80%
Kalinowo Parcele	98	0	0,00%
Komorowo	2057	58	2,82%
Koziki	129	3	2,32%
Koziki Majdan	156	4	2,56%
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	407	10	2,46%
Lipniki	31	0	0,00%
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	553	12	2,17%
Nagoszewo, Turka	363	15	4,13%
Nieskórz	453	8	1,77%
Nowa Grabownica	219	5	2,28%
Nowa Osuchowa	411	25	6,08%
Nowe Lubiejewo	144	3	2,08%
Pałapus	163	3	1,84%
Podborze	462	10	2,16%
Popielarnia	125	10	8,00%
Pólki	108	1	0,93%
Prosienica	190	0	0,00%
Przyjmy k. Jelonek	86	4	4,65%
Przyjmy k. Poręby	337	5	1,48%
Rogóżnia	268	4	1,49%
Sielc	347	1	0,29%
Smolechy	160	5	3,13%
Stara Grabownica	358	5	1,40%
Stara Osuchowa	164	3	1,83%
Stare Lubiejewo	761	24	3,15%
Stok	342	1	0,29%
Sulęcín Kolonia	89	3	3,37%
Ugniewo	964	11	1,14%
Wiśniewo	172	1	0,58%
Zakrzewek	60	1	1,67%
Zalesie	282	20	7,09%
ŚREDNIA			2,60%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej

Rysunek 5. Udział (%) osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób danego obszaru

Źródło: opracowanie własne gminy

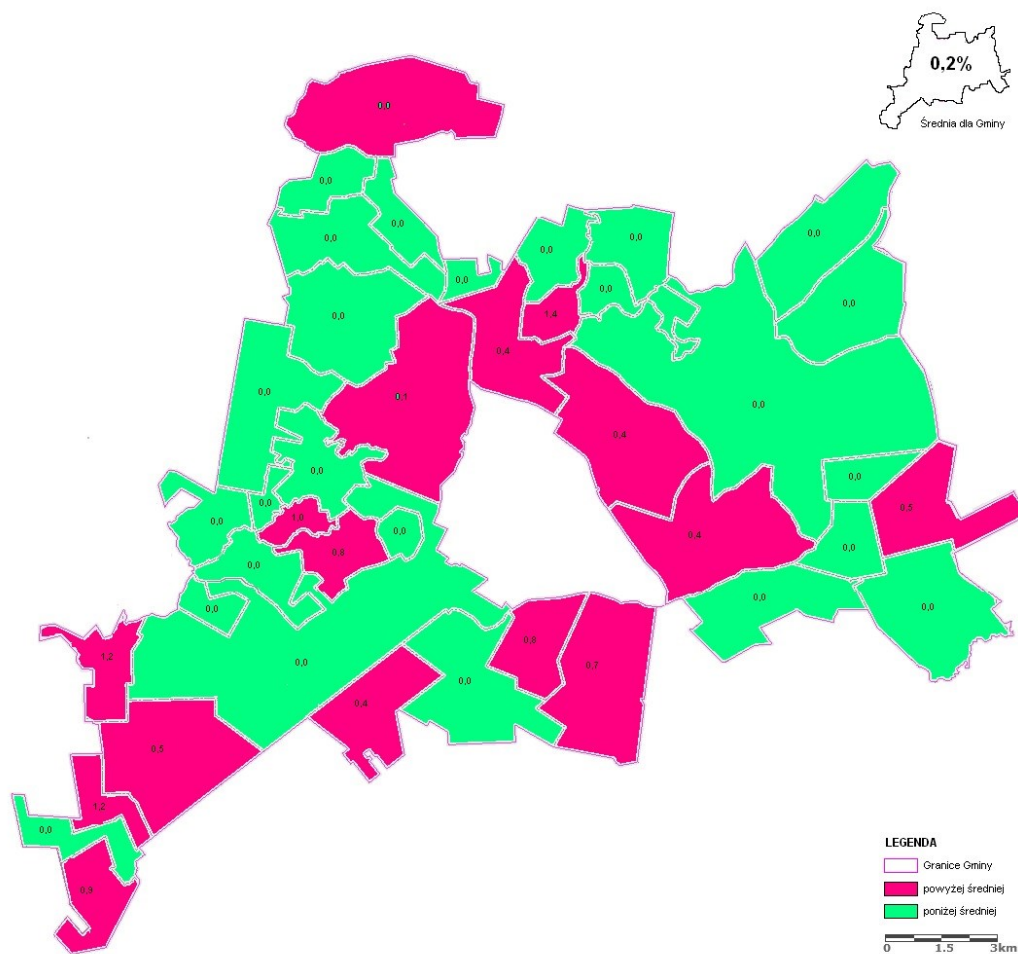
Tabela 5. Udział (%) osób korzystających z usług opiekuńczych w liczbie osób ogółem na danym obszarze

Miejscowość	Liczba ludności ogółem według stanu za rok 2015	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych	Udział osób korzystających z usług opiekuńczych w liczbie osób ogółem na danym obszarze (%)
Antoniewo	49	0	0,00%
Biel	313	0	0,00%
Budy Grudzie	133	0	0,00%
Dybki	259	0	0,00%
Fidury	28	0	0,00%
Nowa Grabownica	219	0	0,00%
Stara Grabownica	358	1	0,28%
Guty Bujno	155	0	0,00%

Jasienica	384	2	0,52%
Jelenie	227	0	0,00%
Jelonki	309	0	0,00%
Kalinowo	502	0	0,00%
Kalinowo Parcele	98	0	0,00%
Komorowo	2057	6	0,30%
Koziki	129	0	0,00%
Koziki Majdan	156	0	0,00%
Kuskowizna	283	2	0,71%
Lipniki	31	0	0,00%
Nowe Lubiejewo	144	0	0,00%
Stare Lubiejewo	761	3	0,39%
Nagoszewka	543	0	0,00%
Nagoszewo	263	1	0,38%
Nieszków	453	0	0,00%
Nowa Osuchowa	411	2	0,49%
Stara Osuchowa	164	2	1,22%
Pałapus	163	0	0,00%
Podborze	462	2	0,43%
Popielarnia	125	1	0,80%
Pólki	105	1	0,95%
Prosienica	190	0	0,00%
Przyjmy	86	0	0,00%
Przyjmy k. Poręby	337	1	0,30%
Rogóżnia	268	0	0,00%
Sielc	347	0	0,00%
Smolech	160	0	0,00%
Stok	342	0	0,00%
Sulęcín Kolonia	89	0	0,00%
Ugniewo	964	4	0,41%
Wiśniewo	172	2	1,16%
Zakrzewek	60	0	0,00%
Zalesie	282	2	0,71%
ŚREDNIA			0,22%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej

Rysunek 6. Udział (%) osób korzystających z usług opiekuńczych w liczbie osób ogółem na danym obszarze

Źródło: opracowanie własne gminy

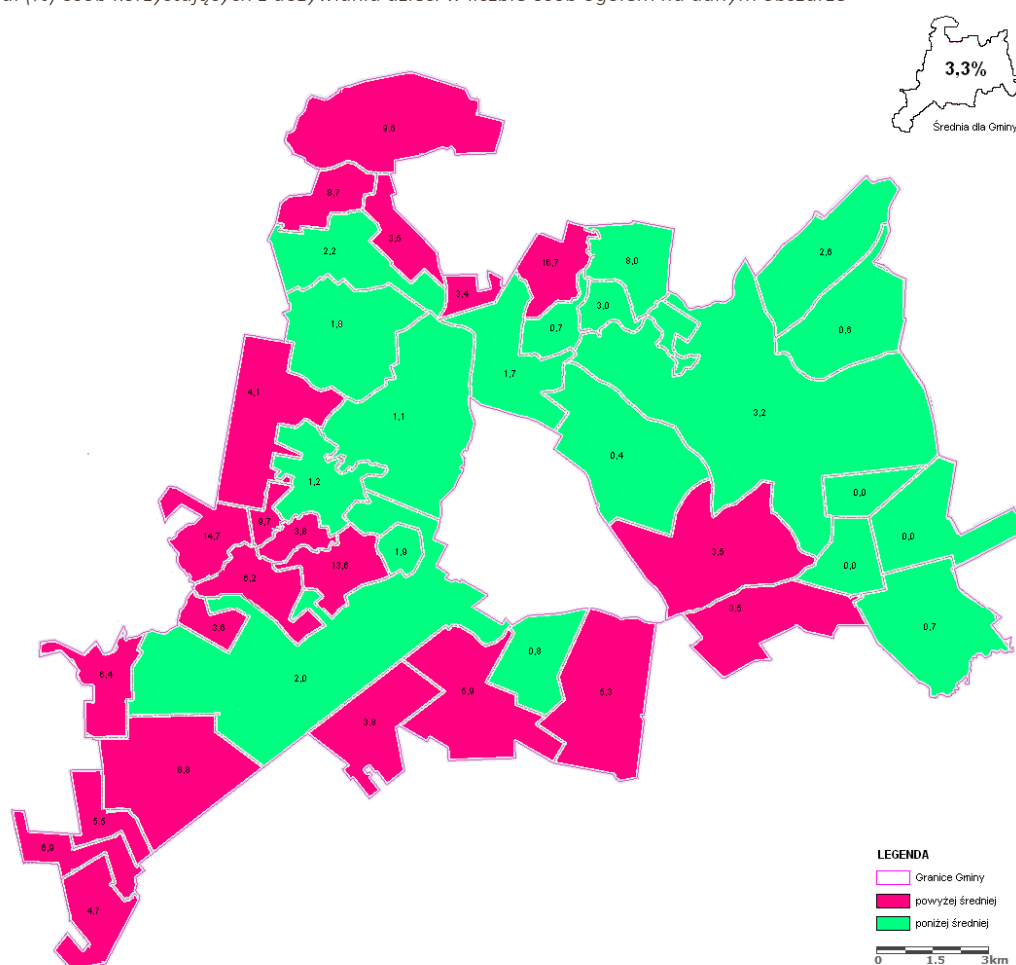
Tabela 6. Udział (%) osób korzystających z dożywiania dzieci w liczbie osób ogółem na danym obszarze

Sołectwo	Liczba ludności ogółem według stanu za rok 2015	Liczba osób korzystających z dożywiania dzieci	Udział (%) osób korzystających z dożywiania dzieci w liczbie osób ogółem na danym obszarze
Antoniewo	49	2	4,08%
Biel	313	11	3,51%
Budy Grudzie	133	4	3,01%
Dybki	259	18	6,95%
Fidury	28	1	3,57%
Guty Bujno	155	13	8,39%
Jasienica	384	3	0,78%
Jelenie	227	1	0,44%
Jelonki	309	0	0,00%
Kalinowo	502	5	1,00%
Kalinowo Parcele	98	27	27,55%
Komorowo	2057	16	0,78%
Koziki	129	0	0,00%
Koziki Majdan	156	22	14,10%
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	407	8	1,97%
Lipniki	31	23	74,19%
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	553	15	2,71%
Nagoszewo, Turka	363	3	0,83%
Nieskórz	453	1	0,22%
Nowa Grabownica	219	13	5,94%
Nowa Osuchowa	411	11	2,68%
Nowe Lubiejewo	144	10	6,94%
Pałapus	163	3	1,84%
Podborze	462	36	7,79%
Popielarnia	125	9	7,20%
Pólki	108	13	12,04%
Prosienica	190	2	1,05%
Przyjmy k. Jelonek	86	17	19,77%
Przyjmy k. Poręby	337	4	1,19%
Rogóżnia	268	5	1,87%
Sielc	347	3	0,86%
Smołechy	160	16	10,00%
Stara Grabownica	358	5	1,40%
Stara Osuchowa	164	4	2,44%
Stare Lubiejewo	761	0	0,00%

Stok	342	6	1,75%
Sulęcín Kolonia	89	3	3,37%
Ugniewo	964	34	3,53%
Wiśniewo	172	11	6,40%
Zakrzewek	60	10	16,67%
Zalesie	282	27	9,57%
ŚREDNIA			3,24%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej

Rysunek 7. Udział (%) osób korzystających z dożywiania dzieci w liczbie osób ogółem na danym obszarze

Źródło: opracowanie własne gminy

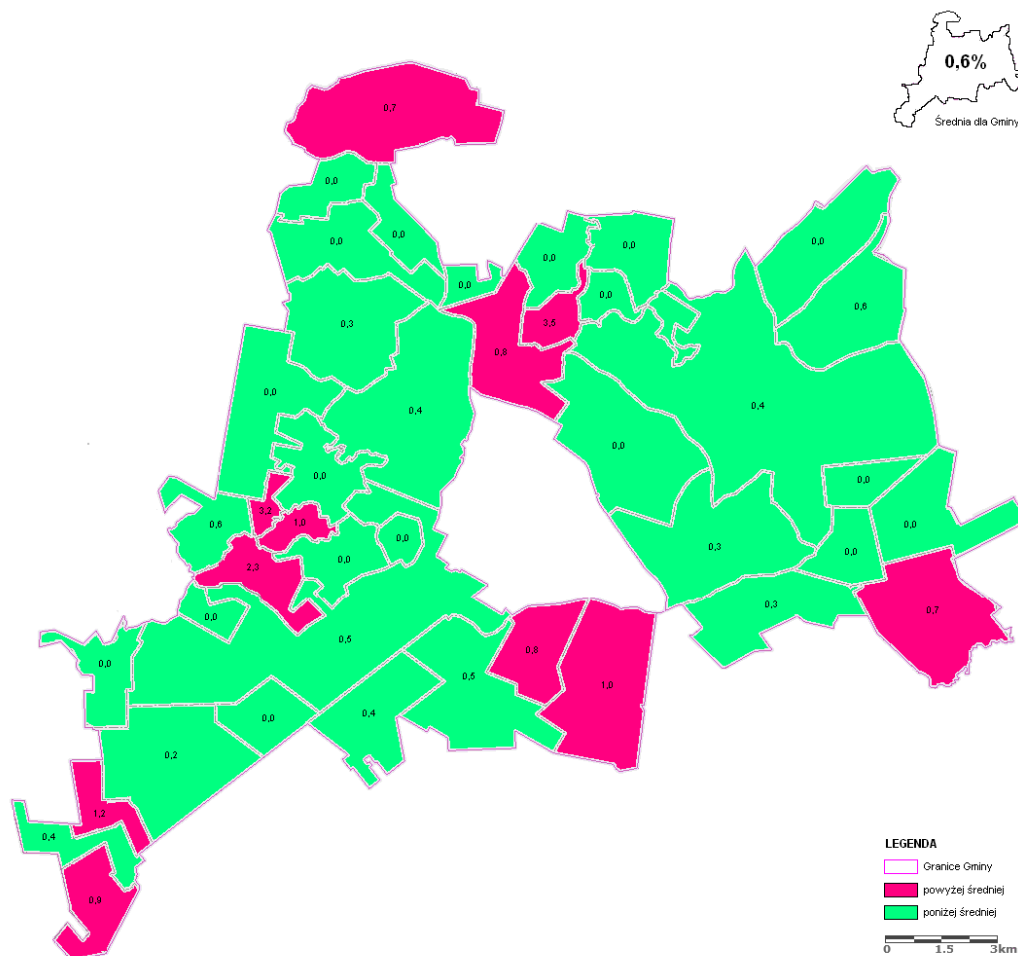
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, zajmujący się realizacją polityki społecznej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka ma od 2015 roku pod swoją opieką 55 osób objętych tzw. Niebieską Kartą.

Tabela 7. Udział (%) osób objętych Niebieską Kartą w liczbie ludności ogółem na danym obszarze

Miejscowość	Liczba ludności ogółem	Liczba osób objętych Niebieską Kartą	Udział (%) osób objętych Niebieską Kartą w liczbie ludności ogółem na danym obszarze
Biel	313	1	0,32%
Dybki	259	1	0,39%
Nowa Grabownica	219	1	0,46%
Stara Grabownica	358	3	0,84%
Guty Bujno	155	1	0,65%
Kacpury	55	1	1,82%
Kalinowo	502	2	0,40%
Komorowo	2057	8	0,39%
Koziki	129	3	2,33%
Koziki Majdan	156	0	0,00%
Kuskowizna	283	3	1,06%
Lipniki	31	1	3,23%
Nowe Lubiejewo	144	0	0,00%
Stare Lubiejewo	761	6	0,79%
Nagoszewka I	222	1	0,45%
Nagoszewo	263	1	0,38%
Nieskórz	453	3	0,66%
Nowa Osuchowa	411	1	0,24%
Stara Osuchowa	164	2	1,22%
Pólki	105	1	0,95%
Przyjmy k. Poręby	337	3	0,89%
Stok	342	1	0,29%
Ugniewo	964	3	0,31%
Zalesie	282	2	0,71%
ŚREDNIA			0,61%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej

Rysunek 8. Udział (%) osób objętych Niebieską Kartą w liczbie ludności ogółem na danym obszarze

Źródło: opracowanie własne gminy

W roku 2016 główną przyczyną, w związku z którą mieszkańcy wnioskuje o pomoc z systemu pomocy społecznej było ubóstwo i bezrobocie. Były to dwa główne powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Ostrów mazowiecka w latach 2014-2016.

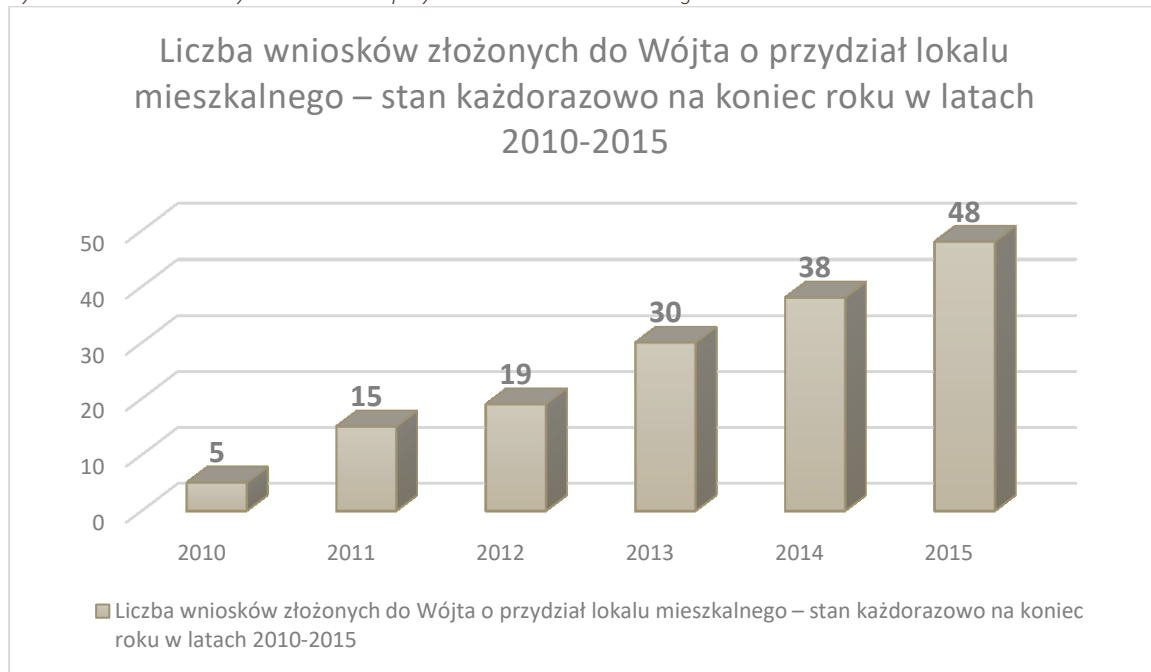
Tabela 8 Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Ostrów Mazowiecka w latach 2014-2016

Problem	Liczba rodzin		
	2014	2015	2016
Ubóstwo	333	343	301
Sieroctwo	0	0	0
Bezdomność	5	3	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa	92	100	90
W tym: rodziny wielodzietne	70	90	78

Bezrobocie	339	320	266
Niepełnosprawność	201	185	155
Długotrwała lub ciężka choroba	189	193	161
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego ogółem	42	40	21
W tym: rodziny niepełne	24	28	16
W tym: rodziny wielodzietne	18	12	5
Przemoc w rodzinie	22	21	15
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0
Alkoholizm	28	27	18
Narkomania	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	6	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały statut uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0
Zdarzenie losowe	1	0	1
Sytuacja kryzysowa	1	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Ogółem	1367	1368	1129

Jednym z przejawów wzrostu problemów społecznych w gminie może być rosnące zapotrzebowania na mieszkania socjalne. Gmina Ostrów Mazowiecka w swoich zasobach komunalnych posiada ogółem 15 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 672,06 m². Mieszkańcy ze względu na ubóstwo, niski stan dochodów, coraz częściej występują do Wójta Gminy Ostrów Mazowiecka o przyznanie mieszkania socjalnego. Koszty utrzymania mieszkania socjalnego, czynszu są znacznie niższe niż na rynku lokalnym. Dodatkowo mieszkańcy o niskich dochodach mogą ubiegać się o dodatek mieszkaniowy z GOPS lub doraźną jednorazową pomoc na opał.

Rysunek 9 Liczba złożonych wniosków o przydział lokalu mieszkaniowego

Źródło: opracowanie własne gminy

W Referacie Infrastruktury Gminnej na dzień 31.12.2015 r. zarejestrowanych było 48 wniosków oczekujących na przydział lokalu z zasobów komunalnych. Są to osoby i rodziny o niskich dochodach, bądź utrzymujące się z zasiłku Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Ponadto Gmina Ostrów Mazowiecka pośredniczy w wynajmowaniu lokali mieszkalnych z Wojskowej Agencji Mieszkaniowej. Do tej pory Gmina zawarła 12 takich umów, a zapotrzebowanie mieszkańców ciągle wzrasta. Większość osób wynajmujących mieszkania to mieszkańcy Komorowa. Obecnie w kolejce na mieszkanie z WAM czeka 5 osób. Brak nowego budownictwa – bloków mieszkalnych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka oraz jak wskazują dane GOPS duże ubóstwo mieszkańców wpływa na zapotrzebowanie na lokale socjalne. W związku z małą liczbą mieszkań o małym metrażu ceny czynszów są dosyć wysokie i dlatego też mieszkańcy naszej Gminy szukają rozwiązań alternatywnych poprzez zwracanie się do Wójta Gminy Ostrów Mazowiecka o przyznanie lokalu socjalnego.

Występowanie problemu ubóstwa jest ściśle powiązane z problemem bezrobocia, wykształceniem mieszkańców, sytuacją na lokalnym rynku pracy. Długotrwałe pobieranie świadczeń doprowadza do pogłębienia zjawiska bezradności życiowej. W sytuacji gdy wysokość pobieranych świadczeń spełnia minimalne oczekiwania jednostki, podejmowanie działań mających na celu poprawę jakości życia nie staje się priorytetowe dla wielu mieszkańców.

Przestępczość

Jednym z istotnych działań w zakresie poziomu życia ludności jest zapewnienie odpowiedniego stopnia bezpieczeństwa. Za zapewnienie bezpieczeństwa na terenie gminy odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej. Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka nie działają posterunki policji. Zgodnie z danymi Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka w 2015 roku przeprowadzono aż 1301 interwencji.

Poniższe tabele przedstawiają kolejno liczbę interwencji policji i straży pożarnych w 2015 roku w ujęciu całej Gminy, co obrazuje jak bardzo potrzebne są działania Gminy w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa na danym obszarze:

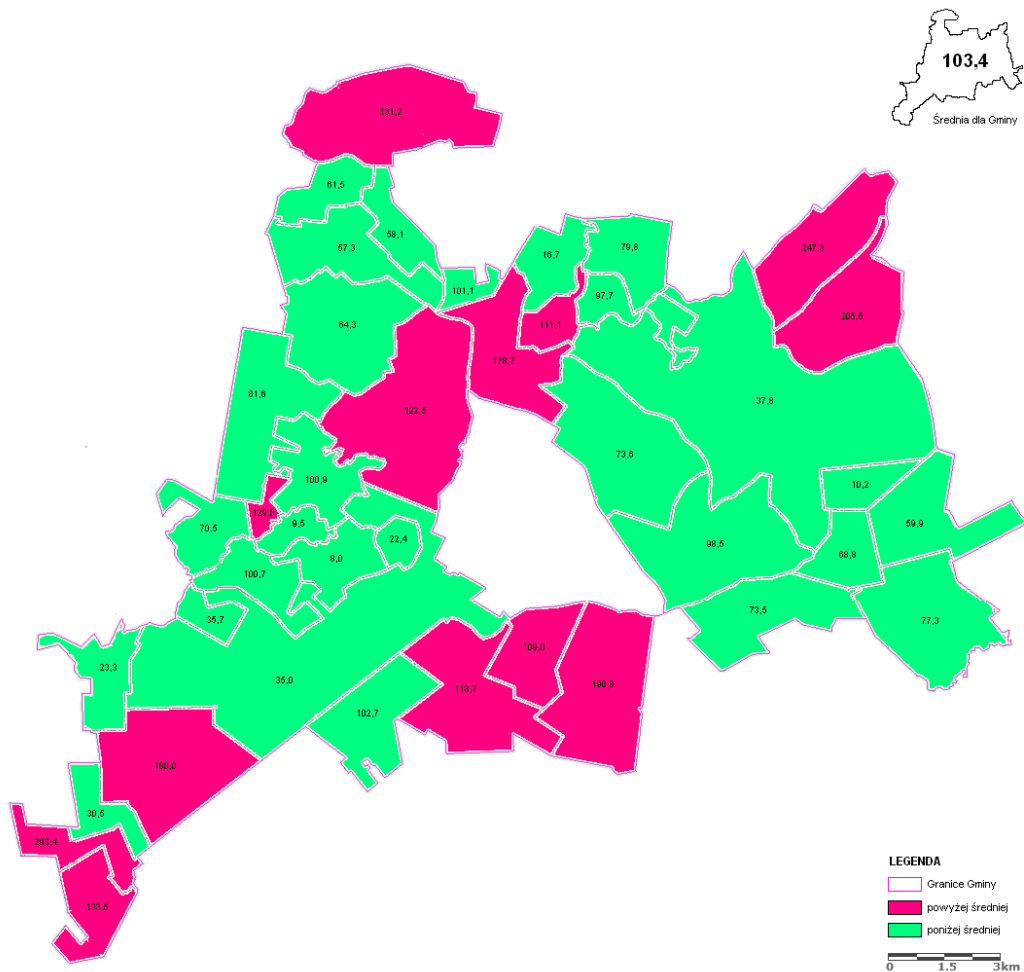
Tabela 9. Liczba interwencji policji przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru

Sołectwo	Liczba ludności	Łączna liczba interwencji przeprowadzonych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej w 2015r.	Liczba interwencji policji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców danej jednostki podziału
Antoniewo	49	4	81,63
Biel	313	23	73,48
Budy Grudzie	133	13	97,74
Dybki	259	76	293,44
Fidury	28	1	35,71
Guty Bujno	155	32	206,45
Jasienica	384	23	59,90
Jelenie	227	13	57,27
Jelonki	309	19	61,49
Kalinowo	502	19	37,85
Kalinowo Parcele	98	1	10,20
Komorowo	2057	252	122,51
Koziki	129	13	100,78
Koziki Majdan	156	11	70,51
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	407	54	132,68
Lipniki	31	4	129,03
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	553	19	34,36
Nagoszewo, Turka	363	27	74,38
Nieskórz	453	35	77,26
Nowa Grabownica	219	26	118,72
Nowa Osuchowa	411	74	180,05

Nowe Lubiejewo	144	16	111,11
Pałapus	163	13	79,75
Podborze	462	34	73,59
Popielarnia	125	1	8,00
Pólki	108	1	9,26
Prosenica	190	47	247,37
Przyjmy k. Jelonek	86	5	58,14
Przyjmy k. Poręby	337	45	133,53
Rogóżnia	268	6	22,39
Sielc	347	35	100,86
Smolech	160	11	68,75
Stara Grabownica	358	39	108,94
Stara Osuchowa	164	5	30,49
Stare Lubiejewo	761	136	178,71
Stok	342	22	64,33
Sulęcín Kolonia	89	9	101,12
Ugniewo	964	95	98,55
Wiśniewo	172	4	23,26
Zakrzewek	60	1	16,67
Zalesie	282	37	131,21
ŚREDNIA			101,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka i Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej

Rysunek 10. Liczba interwencji policji przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru

Źródło: opracowanie własne gminy

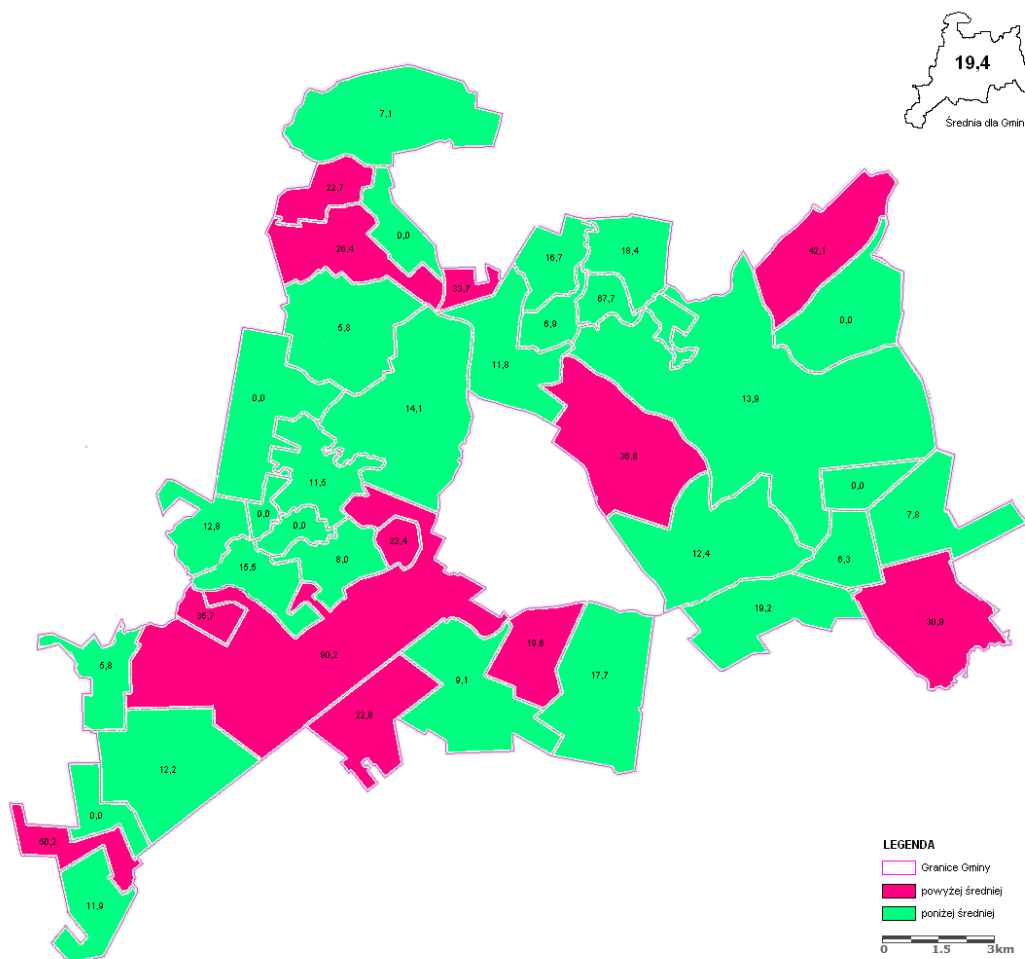
Tabela 10. Liczba interwencji straży pożarnych przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru

Miejscowość	Liczba ludności ogółem	Liczba interwencji straży pożarnych	Liczba interwencji straży pożarnych przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru
Antoniewo	49	0	0,0
Biel	313	6	19,2
Budy Grudzie	133	9	67,7
Dybki	259	13	50,2
Fidury	28	1	35,7
Nowa Grabownica	219	2	9,1
Stara Grabownica	358	7	19,6
Guty Bujno	155	0	0,0

Jasienica	384	3	7,8
Jelenie	227	6	26,4
Jelonki	309	7	22,7
Kalinowo	502	7	13,9
Kalinowo Parcele	98	0	0,0
Komorowo	2057	29	14,1
Koziki	129	2	15,5
Koziki Majdan	156	2	12,8
Kuskowizna	283	5	17,7
Lipniki	31	0	0,0
Nowe Lubiejewo	144	1	6,9
Stare Lubiejewo	761	9	11,8
Nagoszewka	543	49	90,2
Nagoszewo	263	6	22,8
Nieszków	453	14	30,9
Nowa Osuchowa	411	5	12,2
Stara Osuchowa	164	0	0,0
Pałapus	163	3	18,4
Podborze	462	17	36,8
Popielarnia	125	1	8,0
Pólki	105	0	0,0
Prosienica	190	8	42,1
Przyjmy	86	0	0,0
Przyjmy k. Poręby	337	4	11,9
Rogóżnia	268	6	22,4
Sielc	347	4	11,5
Smolech	160	1	6,3
Stok	342	2	5,8
Sulęcín Kolonia	89	3	33,7
Ugniewo	964	12	12,4
Wiśniewo	172	1	5,8
Zakrzewek	60	1	16,7
Zalesie	282	2	7,1
ŚREDNIA			19,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka i Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej

Rysunek 11. Liczba interwencji straży pożarnych przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru

Źródło: opracowanie własne gminy

Głównymi przyczynami występowania problemu przestępczości są występujące zjawiska społeczno-ekonomiczne, a także silne zdegradowanie przestrzeni publicznej. Brak posiadanej pracy zarobkowej prowadzący do pogorszenia stanu majątkowego mieszkańców, stanowi bezpośredni czynnik występowania wysokiego poziomu przestępczości. Chęć poprawy jakości życia niejednokrotnie jest bodźcem do popełniania czynów zagrożonych karą. Zgodnie z ekonomiczną analizą przestępczości jednostka decyduje się na dokonanie czynu zagrożonego karą, tylko w przypadku gdy korzyści jakie może w ten sposób uzyskać, przekraczają te, które mogłaby osiągnąć poświęcając swoje zasoby w sposób legalny. Zatem pogłębiający się stan ubóstwa i bezrobocia powoduje narastanie poziomu przestępczości. Ponadto opuszczone budynki i zdegradowane tereny publiczne, szczególnie w Komorowie i Zalesiu, są miejscem spotykania się wielu osób dopuszczających się aktów wandalizmu. Miejsca takie w mentalności

pozostałych mieszkańców gminy funkcjonują jako niebezpieczne, co może stać się przyczyną migracji mieszkańców.

Bezpieczeństwo

Na terenie gminy występuje zróżnicowane zagrożenie pożarowe, związane głównie z: prowadzoną działalnością gospodarczą w małych i dużych zakładach przemysłowych i usługowych,

- prowadzoną działalnością gospodarczą, w tym rolną,
- zasobami leśnymi występującymi na terenie gminy, przede wszystkim w sąsiedztwie pól uprawnych (wypalanie traw).

Do głównych przyczyn pożarów zaliczyć należy:

- nieostrożność osób dorosłych z papierosami, zapalkami i otwartym ogniem,
- wady urządzeń oraz instalacji elektrycznej,
- wady urządzeń grzewczych na paliwo stałe,
- wady środków transportu,
- podpalenia.

Do szczególnie niebezpiecznych zdarzeń należą pożary budynków gospodarczych i inwentarskich na terenach wiejskich, gdzie zachodzi konieczność ewakuacji zwierząt i mienia. Należy zwrócić tutaj uwagę na zwartą i palną zabudowę, co sprzyja rozwojowi pożaru.

Na przełomie lat zanotowano znaczny wzrost występowania na obszarze gminy tzw. miejscowych zagrożeń. Wśród ich przyczyn dominującą pozycję zajmują:

- niezachowanie zasad bezpieczeństwa ruchu środków transportu,
- huragany, silne wiatry,
- gwałtowne opady atmosferyczne.

Tabela 11 Liczba pożarów i miejscowych zagrożeń na terenie gminy w latach 2010 – 2015

Wyszczególnienie	Pożary	Miejscowe zagrożenia	Alarmy fałszywe	Ogółem
2010	35	112	1	148
2011	55	112	1	168
2012	62	100	0	162

2013	40	96	0	136
2014	56	82	2	140
2015	75	90	7	172

Źródło: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Ostrowi Mazowieckiej: „Analiza sytuacji pożarowej na terenie powiatu ostrowskiego za 2015 rok”.

Z powyższych danych statystycznych wynika, iż na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka nastąpił wzrost ilości zdarzeń w stosunku do roku ubiegłego o 32 zdarzenia i była to najwyższa liczba zanotowanych zdarzeń na przestrzeni pięciu ostatnich lat.

Tabela 12 Liczba alarmów wymagających interwencji strażackiej

Powiat /gmina	Pożary	Miejscowe zagrożenia	Alarmy fałszywe	Ogółem
Andrzejewo	7	16	0	23
Boguty - Pianki	13	26	0	39
Brok	30	49	2	81
Małkinia Górna	132	77	4	213
Nur	14	55	1	70
m. Ostrów Mazowiecka	127	106	11	244
Ostrów Mazowiecka	75	90	7	172
Stary Lubotyń	8	11	0	19
Szulborze Wielkie	2	7	0	9
Wąsewo	16	14	2	32
Zaręby Kościelne	12	21	3	36
RAZEM	436	472	30	938
RAZEM	938			

Poziom edukacji

Do oceny poziomu edukacji wykorzystano wyniki egzaminu w klasach III gimnazjów. Dla ujednolicenia informacji zaproponowano wskaźnik opisujący średni wynik obejmujący: część polonistyczną, część historyczną, część matematyczną oraz część przyrodniczą.

Tabela 13 Średnie wyniki egzaminu w klasach III gimnazjów na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka

	Część polonistyczna	Część historyczna	Część matematyczna	Część przyrodnicza
PG Jasienica (obejmujące: Jasienica, Ugniewo, Kalinowo, Kalinowo Parcele, Nieskórz, Smolechy, Guty Bujno, Budy Grudzie, Pałapus, Podborze, Prosenica)	60,40	62,20	48,00	48,30
PG Jelonki (obejmujące: Przyjmy k. Jelonek, Jelonki, Jelenie, Zalesie, Sulęcín- Kolonia)	56,30	58,70	39,50	43,70
PG Komorowo (obejmujące: Komorowo, Sielc, Koziki, Koziki Majdan, Pólki, Popielarnia, Nowe Lubiejewo, Stare Lubiejewo, Rogóżnia, Stok, Antoniewo, Fidury, Lipniki, Zakrzewek)	57,10	63,10	57,90	50,50
PG Nagoszewo (obejmujące: Dybki, Dudy, Stara Osuchowa, Nowa Osuchowa, Dudy, Kuskowizna, Sagaje, Biel, Stara Grabownica, Nowa Grabownica, Przyjmy k. Poręby, Nagoszewo, Nagoszewka Pierwsza, Nagoszewka Druga, Turka, Kacpury, Sagaje, Wiśniewo)	59,10	59,60	41,50	44,90
Średnia dla gminy	58,60	61,40	48,20	47,50
Średnia dla powiatu	60,40	61,30	46,00	46,90
Średnia dla województwa	64,70	65,90	51,20	52,10

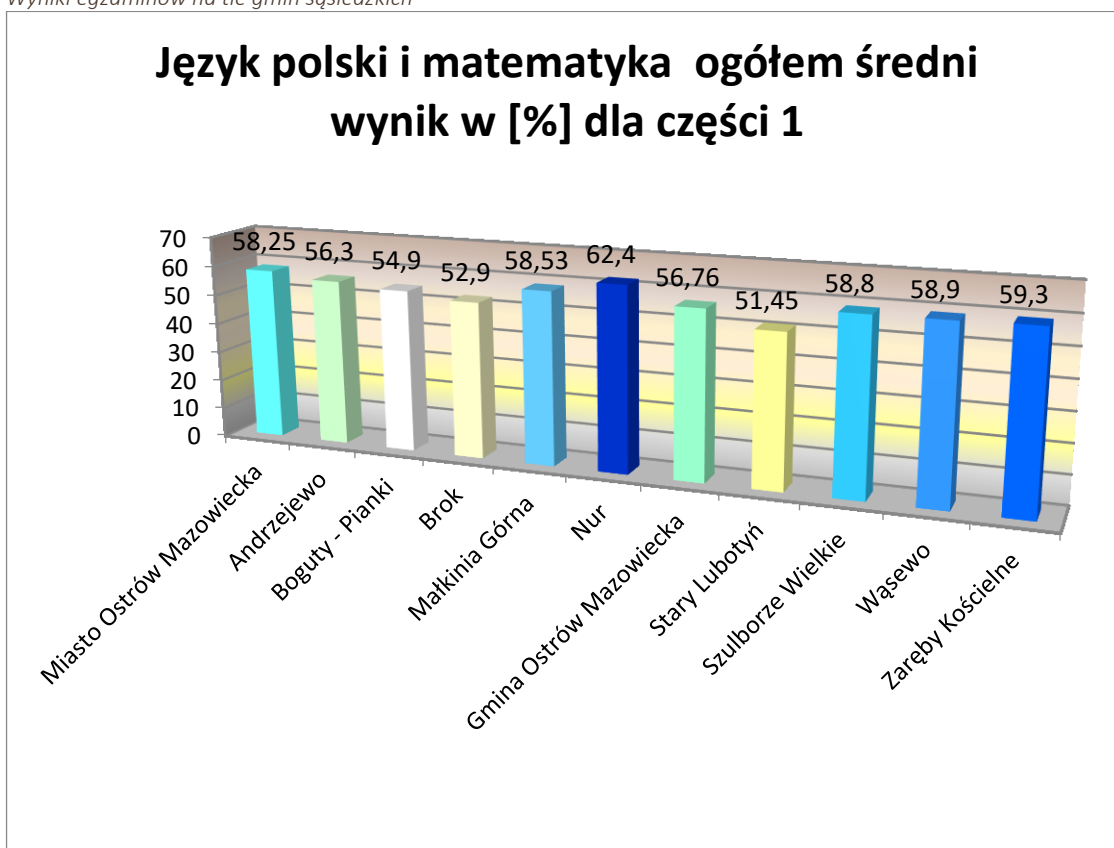
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka.

Osiągnięte przez uczniów wyniki odbiegają znacząco od wartości średnich dla powiatu ostrowskiego i województwa mazowieckiego.

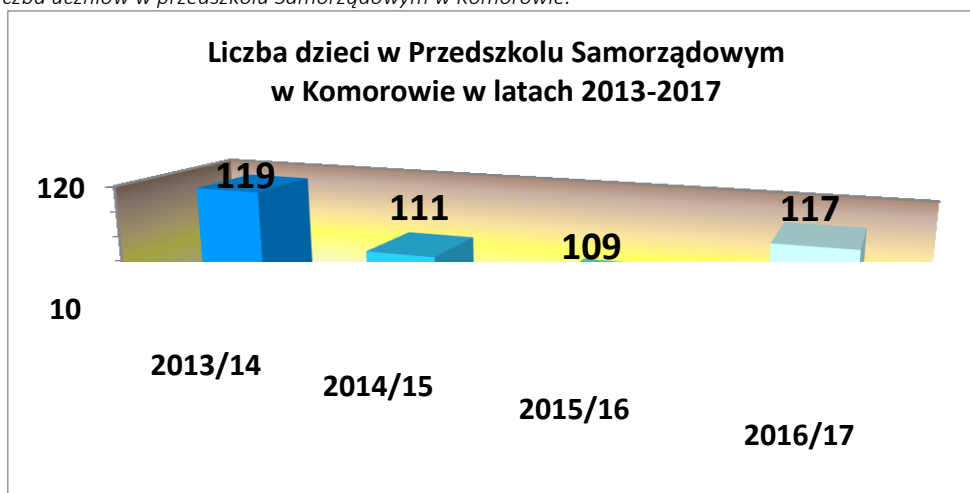
Tabela 14 Wyniki egzaminów na tle gmin sąsiedzkich

Powiat	Gmina	Język polski i matematyka ogółem średni wynik w [%] dla części 1
ostrowski	Miasto Ostrów Mazowiecka	58,25
ostrowski	Andrzejewo	56,3
ostrowski	Boguty – Pianki	54,9
ostrowski	Brok	52,9
ostrowski	Małkinia Górna	58,53
ostrowski	Nur	62,4
ostrowski	Gmina Ostrów Mazowiecka	56,76
ostrowski	Stary Lubotyń	51,45
ostrowski	Szulborze Wielkie	58,8
ostrowski	Wąsewo	58,9
ostrowski	Zaręby Kościelne	59,3

Wykres 1 Wyniki egzaminów na tle gmin sąsiedzkich

Wykres 2 Liczba uczniów w przedszkolu Samorządowym w Komorowie.

Poziom kapitału społecznego

Średni poziom kapitału społecznego na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka został zmierzony frekwencją wyborczą w czasie wyborów parlamentarnych w 2015 r. Prawo wyborcze jest jedną z podstawowych form uczestnictwa w życiu publicznym obywatela, zagwarantowaną przez Konstytucję RP z 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483).

Jak wynika z poniżej przedstawionej tabeli mieszkańcy Gminy Ostrów Mazowiecka dość niechętnie korzystają z przysługującego im prawa. Najniższą frekwencję zanotowały obwody głosowania - Jelonki 39,43 % (obejmujące: Zalesie, Jelonki, Jelenie, Przyjmy k. Jelonek, Sulęcín-Kolonia), Nieskórz - 38,55% (obejmujące: Nieskórz, Biel), Dudy - 38,51% (obejmujące: Kuskowizna, Nowa Grabownica, Stara Grabownica).

Tabela 15 Frekwencja wyborcza w wyborach w 2015r. do Sejmu do Senatu RP

	Gmina Ostrów Mazowiecka	Powiat ostrowski	Województwo mazowieckie
Wybory do Sejmu RP	42,67 %	47,46 %	58,71 %
Wybory do Senatu RP	42,68 %	47,46 %	58,70 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej www.pkw.gov.pl

Kapitał społeczny - wyznawane normy, wartości, sieci powiązań, zaangażowanie i zaufanie, odpowiednio wykorzystany, może przyczynić się budowy i rozwoju lokalnej wspólnoty. Dużą rolę w rozwoju kapitału społecznego odgrywają organizacje pozarządowe. Organizacje te, poza realizacją zadań publicznych, integrują społeczeństwo wokół wspólnych wartości i celów, zapobiegają zachowaniom niepożądanym, jak również łagodzą społeczne napięcia i konflikty.

Obecnie na terenie Gminy funkcjonuje pięć spółek wodnych, których celem jest wykonywanie, a także utrzymanie i eksploatacja urządzeń melioracji wodnych. Pierwszą spółką działającą na terenie Gminy, była Spółka Wodna Jasienica działająca w obrębie sołectwa Nieskórz, Jasienica, Kalinowo, Kalinowo Parcel, Guty-Bujno, Ugniewo i Smolechy. Kolejne spółki wodne zawiązały się w Prosienczy i Kuskowiznie (sołectwa Dudy, Kacpury, Sagaje). Spółka Wodna „Tuchelka” działa na terenie sołectw Nagoszewka Pierwsza, Nagoszewka Druga i Nagoszewo. Najmłodszą gminną spółką wodną jest powstała w 2013 roku spółka „Wiśniewo Wymakracz”.

Reaktywowane są także Koła Gospodyń Wiejskich, które nie tylko kultywują lokalne tradycje, ale także inicjują kulturalne życie w danej wsi, organizują spotkania integracyjne mieszkańców, wspólne wigilie, śniadania wielkanocne, czy też inne imprezy okolicznościowe. Członkowie Kół Gospodyń Wiejskich biorą czynny udział we wszystkich uroczystościach organizowanych na terenie Gminy, takich jak np. Dożynki.

Wykaz Kół Gospodyń Wiejskich, Stowarzyszeń i Kółek Rolniczych spełniających rolę integrującą społeczeństwo lokalne przedstawia tabela poniżej.

Tabela 16 Stowarzyszenia, Kółka Rolnicze, Koła Gospodyń Wiejskich działających na terenie Gminy

Lp.	Nazwa	Prezes
1.	Stowarzyszenie „Ugniewo Razem”	Janusz Ambroziak
2.	Koło Gospodyń Wiejskich w Nieskorzu	Hanna Kańkowska
3.	Koło Gospodyń Wiejskich w Jeleniach	Grażyna Szczubetek
4.	Koło Gospodyń Wiejskich w Nagoszewie	Renata Czarnecka
5.	Koło Gospodyń Wiejskich w Stoku	Ewa Kowalska
6.	Koło Gospodyń Wiejskich w Komorowie	Joanna Zając
7.	Koło Gospodyń Wiejskich w Nowej Grabownicy	Ewelina Tyszka
8.	Koło Gospodyń Wiejskich w Przyjmy k. Poręby	Agnieszka Puścian
9.	Kółko rolnicze „Babskie rządy” w Pałapusie	Urszula Zwierzyńska
10.	Koło Gospodyń Wiejskich w Bieli	Aneta Wilk
11.	Kółko Rolnicze „Grabowianka” w Starej Grabownicy	Marta Piotrak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

W miejscowości Komorowo funkcjonują cztery Stowarzyszenia ściśle związane z tą miejscowością, których głównym celem jest podtrzymywanie historii, tradycji Komorowa oraz podejmowanie działań służących przywrócenie świetności byłych terenów powojkowych.

Tabela 17 Lista stowarzyszeń działających na terenie gminy

Lp.	Nazwa	Prezes
1.	Towarzystwo Przyjaciół Komorowa	Bogumił Brzózka
2.	Polski Związek Wędkarski Koło nr 34 przy Klubie Garnizonowym	Lech Czudowski
3.	Związek Żołnierzy Wojska Polskiego	Henryk Faderewski

4.	Ostrów Biega	Dariusz Romejko
5.	Nasza Szansa	Agnieszka Wójcicka
6.	Razem w Przyszłość	Leszek Szulkowski

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka funkcjonuje 16 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, z których trzy (Nagoszewka, Nieszków i Komorowo) zostały włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego.

Tabela 18 Wykaz jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w Gminie Ostrów Mazowiecka

Lp.	OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE
1.	Ochotnicza Straż Pożarna Guty Bujno
2.	Ochotnicza Straż Pożarna Jasienica
3.	Ochotnicza Straż Pożarna Jelonki
4.	Ochotnicza Straż Pożarna Kalinowo
5.	Ochotnicza Straż Pożarna Komorowo
6.	Ochotnicza Straż Pożarna Stare Lubiejewo
7.	Ochotnicza Straż Pożarna Nagoszewka
8.	Ochotnicza Straż Pożarna Nagoszewo
9.	Ochotnicza Straż Pożarna Nieszków
10.	Ochotnicza Straż Pożarna Nowa Osuchowa
11.	Ochotnicza Straż Pożarna Prosimienica
12.	Ochotnicza Straż Pożarna Przyjmy k. Poręby
13.	Ochotnicza Straż Pożarna Sielc
14.	Ochotnicza Straż Pożarna Stok
15.	Ochotnicza Straż Pożarna Koziki

16.	Ochotnicza Straż Pożarna Ugniewo
-----	----------------------------------

Źródło: Materiały własne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka, stan na 31.03.2016 r.

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka najczęściej do interwencji w 2015 roku wyjeżdżały OSP Nagoszewka, OSP Komorowo, oraz OSP Nieskórz. Najczęściej są to pożary i miejscowe zagrożenia. W Zalesiu nie funkcjonuje jednostka OSP, jednak działania Gminy związane z remontem i termomodernizacją budynku po dawnym PGR-rze mogą zainspirować mieszkańców do założenia jednostki OSP, co będzie miało istotny wpływ dla zwiększenia bezpieczeństwa.

Tabela 19 Ochotnicze Straże Pożarne działające na terenie gminy

Jednostka	KSRG	Rejon działania					
		Pożary	Miejscowe zagrożenia	Alarmy fałszywe	Ćwiczenia	Zabezpieczenie	Razem
OSP Nagoszewka	TAK	21	25	0	1	2	49
OSP Komorowo	TAK	14	6	1	0	8	29
OSP Nieskórz	TAK	11	2	0	1	0	14
OSP Kalinowo	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Jasienica	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Przyjmy	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Jelonki	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Nowa Osuchowa	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Stok	NIE	2	0	0	0	0	2
OSP Guty - Bujno	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Nagoszewo	NIE	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne gminy

Poziom kapitału ludzkiego

Na terenie gminy w 2015 r., w 41 sołectwach, 46 wsiach i 1 osiedlu, mieszka 12 818 osób, przy średniej gęstości zaludnienia 48 osób/km².

Tabela 20 Liczba ludności w poszczególnych obszarach na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka w 2015 r.

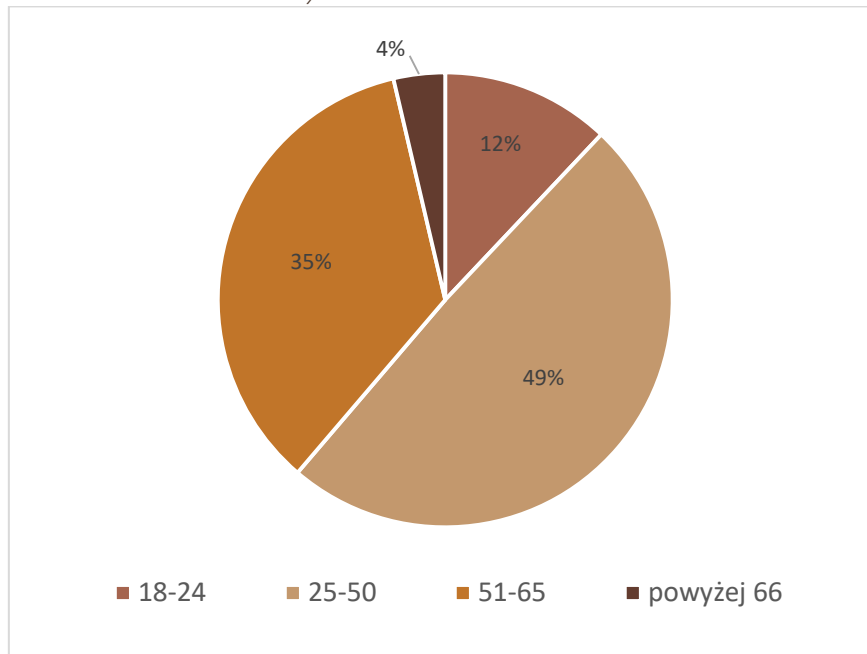
Sołectwo	Liczba ludności	Sołectwo	Liczba ludności
Antoniewo	49	Nowe Lubiejewo	144
Biel	313	Pałapus	163
Budy Grudzie	133	Podborze	462
Dybki	259	Popielarnia	125
Fidury	28	Półki	108
Guty Bujno	155	Prosienica	190
Jasienica	384	Przyjmy k. Jelonek	86
Jelenie	227	Przyjmy k. Poręby	337
Jelonki	309	Rogóżnia	268
Kalinowo	502	Sielc	347
Kalinowo Parcele	98	Smolechy	160
Komorowo	2057	Stara Grabownica	358
Koziki	129	Stara Osuchowa	164
Koziki Majdan	156	Stare Lubiejewo	761
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	407	Stok	342
Lipniki	31	Sulęcín Kolonia	89
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	553	Ugniewo	964
Nagoszewo, Turka	363	Wiśniewo	172
Nieskórz	453	Zakrzewek	60
Nowa Grabownica	219	Zalesie	282
Nowa Osuchowa	411	Gmina Ostrów Mazowiecka	12 818

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka.

W porównaniu z 2010 rokiem największy spadek ludności zanotowano w następujących miejscowościach: Nowa Osuchowa (29), Stare Lubiejewo (28), Zalesie (23), Guty Bujno (19).

Najliczniejszą grupę wiekową w 2015 roku stanowiły osoby w wieku pomiędzy 25 a 50 rokiem życia. Następnymi w kolejności są osoby w wieku 51-65 lat, 18-24 lat, oraz powyżej 60 roku życia.

Wykres 3 Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

Również na podstawie analizy danych GUS z ostatnich 5 lat można zauważyć, że w Gminie Ostrów Mazowiecka liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym systematycznie maleje, w konsekwencji liczba ludności Gminy będzie malała przy założeniu, że tendencja ta się nie zmieni w kolejnych latach. W analizowanym okresie wzrosła natomiast i systematycznie wzrasta liczba ludności w wieku produkcyjnym, co wynika z krajowych trendów demograficznych. Świadczy to o starzeniu się społeczeństwa na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka, co przedstawia poniższa tabela:

Tabela 21 Struktura wiekowa ludności w Gminie Ostrów Mazowiecka

Sołectwo	Liczba ludności	W TYM W WIEKU:		
		PRZEDPRODUKCYJNYM	PRODUKCYJNYM	POPRODUKCYJNYM
Antoniewo	49	11	30	8
Biel	313	57	209	47
Budy Grudzie	133	19	93	21
Dybki	259	52	164	43
Fidury	28	3	17	8
Guty Bujno	155	23	100	32
Jasienica	384	70	236	78
Jelenie	227	42	134	51
Jelonki	309	70	213	26
Kalinowo	502	114	297	91

Kalinowo Parcele	98	18	58	22
Komorowo	2057	395	1368	294
Koziki	129	26	78	25
Koziki Majdan	156	50	86	20
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	407	62	173	48
Lipniki	31	7	11	13
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	553	97	350	106
Nagoszewo, Turka	363	48	160	55
Nieszków	453	65	285	103
Nowa Grabownica	219	46	139	34
Nowa Osuchowa	411	78	259	74
Nowe Lubiejewo	144	26	90	28
Pałapus	163	39	85	39
Podborze	462	119	282	61
Popielarnia	125	36	71	18
Pólki	108	34	54	20
Prosienica	190	30	119	41
Przyjmy k. Jelonek	86	23	49	14
Przyjmy k. Poręby	337	65	220	52
Rogóżnia	268	53	177	38
Sielc	347	79	213	55
Smolechy	160	37	104	19
Stara Grabownica	358	56	241	61
Stara Osuchowa	164	34	92	38
Stare Lubiejewo	761	147	492	122
Stok	342	65	209	68
Sulęcín Kolonia	89	22	57	10
Ugniewo	964	209	609	146
Wiśniewo	172	41	93	38
Zakrzewek	60	17	33	10
Zalesie	282	59	173	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

W 2015 roku w Gminie Ostrów Mazowiecka dominowały osoby z wykształceniem średnim – 43% populacji Gminy. Kolejną pod względem liczebności grupę stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem wyższym – 35% oraz osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 16%. Wykształcenie niepełne podstawowe, podstawowe oraz gimnazjalne posiadało – 6% osób. Na podstawie *Prognozy dla powiatu ostrowskiego na lata 2011 – 2035* opracowanej przez GUS prognozuje się, że w latach 2016 – 2024 zarówno liczba urodzeń

żywych, jak i liczba zgonów przyjmie trend malejący. W konsekwencji przyrost naturalny na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka będzie ujemny i malejący.

Jak wskazują powyższe dane stosunkowo duży udział w strukturze ludności mieszkańców gminy stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. Proces starzenia się społeczeństwa ma wpływ na kondycję społeczno-gospodarczą gminy. Osoby starsze, nierzadko, ze względu na wysokość emerytury, korzystają dodatkowo ze świadczeń pomocy społecznej. Tak duży odsetek osób starszych wymaga dostosowania usług społecznych, oferty spędzania wolnego czasu, mechanizmów aktywizacji społecznej oraz infrastruktury publicznej do potrzeb mieszkańców.

Poziom dostępności do usług

Gmina Ostrów Mazowiecka ze względu na swoje rozproszenie posiada utrudniony dostęp do różnorodnych usług podstawowych lub ponadpodstawowych. Obszarami o charakteryzującymi się niekorzystną sytuacją w zakresie dostępności do usług są miejscowości położone na obrzeżach gminy tj. Zalesie, Dybki, Przyjmy k. Poręby, Prosienica, Niesków. Miejscowości te oddalone są od najbliższego miasta – Ostrów Mazowiecka o około 15 do 20 km. Problem ten dotyka najbardziej osoby starsze, które poprzez niski poziom obsługi komunikacyjnej mają utrudniony dostęp do różnorodnych usług dostępnych w miastach. Komunikacja podmiejska występuje tylko w miejscowości Komorowo, dzięki której mieszkańcy tej miejscowości mogą bezpośrednio dotrzeć do sąsiadującego miasta Ostrów Mazowiecka , gdzie znajduje się szpital, urzędy oraz instytucje kultury.

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka funkcjonują 3 ośrodki zdrowia w miejscowości Komorowo, Jelenie i Jasienica pozostali mieszkańcy korzystają z przychodni w mieście Ostrów Mazowiecka. Na terenie Gminy znajdują się 5 kościołów. Ze względu na dużą rozległość Gminy Ostrów Mazowiecka słabo rozwinięta jest przedsiębiorczość. Mieszkańcy Gminy Ostrów Mazowiecka w większości korzystają z usług w mieście, tj. apteki, fryzjer, sklepy, stacje paliw itp. Gmina Ostrów Mazowiecka ma dobrze rozwiniętą sieć bibliotek. Główna siedziba Gminnej Biblioteki Publicznej w Ostrowi Mazowieckiej z siedzibą w Nagoszewie oraz Filiami w Komorowie, Jelonkach, Jasienicy i Ugniewie. Ponadto na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka trzy Centra Kształcenia, gdzie mieszkańcy mogą skorzystać z komputerów z dostępem do

bezpłatnego Internetu. Pozostałe instytucje tj. Kino, basen, szkoły tańca znajdują się w pobliskim mieście Ostrów Mazowiecka.

Poniższa tabela przedstawia odległości w kilometrach poszczególnych miejscowości Gminy od Miasta Ostrów Mazowiecka:

Miejscowość	Odległość od najbliższego miasta [km]
Antoniewo	8
Biel	6
Budy Grudzie	8
Dybki	17
Fidury	12
Guty Bujno	13
Jasienica	13
Jelenie	10
Jelonki	14
Kalinowo	10
Kalinowo Parcele	12
Komorowo	4
Koziki	10
Koziki Majdan	12
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	6
Lipniki	10
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	10
Nagoszewo, Turka	11
Nieskórz	11
Nowa Grabownica	8
Nowa Osuchowa	14
Nowe Lubiejewo	8
Pałapus	9
Podborze	7
Popielarnia	8
Pólki	8
Prosienica	6
Przyjmy k. Jelonek	10
Przyjmy k. Poręby	17
Rogóżnia	5
Sielc	7
Smolechy	10
Stara Grabownica	4
Stara Osuchowa	19
Stare Lubiejewo	5
Stok	8

Sulęcín Kolonia	7
Ugniewo	5
Wiśńiewo	16
Zakrzewek	10
Zalesie	15

Potencjał dziedzictwa kulturowego

Gmina Ostrów Mazowiecka jest dość uboga w zabytki. Najciekawsze obiekty znajdują się na obszarach Gminy do których należą:

- Murowany dworek i parku z końca XIX w. w Starym Lubiejewie;
- murowany dworek z końca XIX w. w Komorowie;
- drewniany dworek oraz pozostałości parku i gospodarstwa z początku XX w. w Zalesiu;
- kościół neogotycki z końca XIX w. i stary cmentarz w Jasienicy;
- kościół garnizonowy z początku XX w. w Komorowie;
- budynki koszarowe i inne obiekt dawnej Szkoły Podchorążych Piechoty w Komorowie, w tym kilkanaście pomników polskich królów, dowódców i innych zasłużonych; obiekty pochodzą z okresu 1890 r. – 1939 r.;
- kościół z połowy XX w., plebania z początku XX w. i neogotycka kaplica z XIX w. cmentarna w Jelonkach;
- Pomnik Powstańców 1863 roku w Nagoszewie;
- Guty Bujno - pomnik mogił zbiorowych zamordowanych w czerwcu 1943 roku przez hitlerowców;
- Pomnik w miejscowości Fidury, upamiętniający wydarzenia z 1943 roku;
- Pomnik w miejscowości Koziki poświęcony pamięci mieszkańców pomordowanych przez hitlerowców 13 czerwca 1943 r.

Największym potencjałem dziedzictwa kulturowego wśród 46 miejscowości leżących na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka charakteryzuje się Komorowo (dawny teren powojaskowy). Dodatkowo na terenie tym zachowały się piękne, stare budynki, które na dzień dzisiejszy wymagają zaadaptowania na cele mieszkalne, kulturalne oraz przemysłowe. W ich otoczeniu znajdują się również liczne pomniki, które w dużej mierze zostały poddane renowacji i wymagają jeszcze wykonania zagospodarowania wokół ich terenu.

Rysunek 12 Pomnik Generała Ignacego Prądzyńskiego i Generała Wojciecha

ŹRÓDŁO: MATERIAŁY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA

Przedsiębiorczość

Zgodnie ze wskazaniem zawartym w Ustawie o rewitalizacji stan kryzysowy danego obszaru może wynikać również z niskiego poziomu przedsiębiorczości na analizowanym terenie. Dobrze rozwinięta sfera działalności gospodarczej zależy najczęściej od potencjału kapitału ludzkiego w zakresie działalności indywidualnej, ale także jest wypadkową takich zmiennych jak położenie czy wsparcie władz gminnych w sferze rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka prowadzonych jest 549 działalności gospodarczych, w tym 472 prowadzone przez osoby zamieszkujące gminę. W strefie przedsiębiorczości elementem wybranym do oceny aktywności gospodarczej jest wskaźnik zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze. W odniesieniu do powyższego wskaźnika porównano liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przypadającą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka, w ujęciu poszczególnych miejscowości.

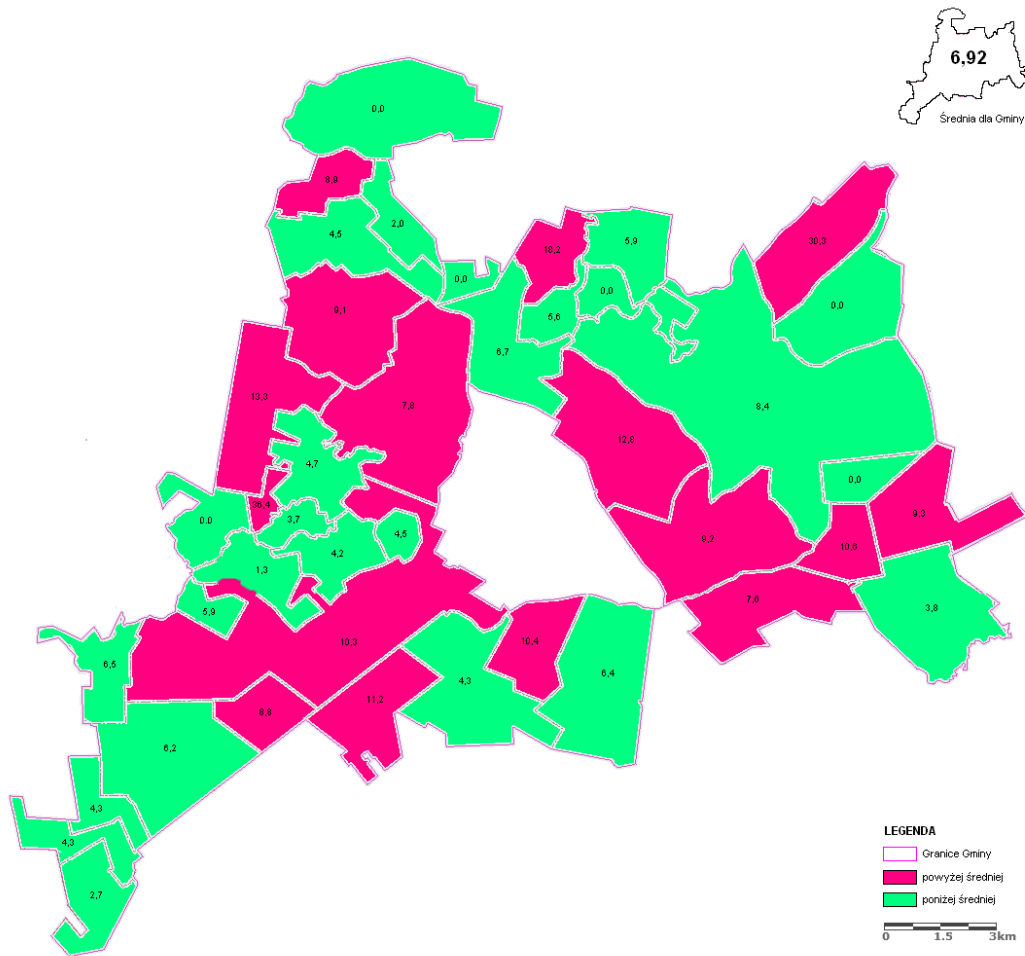
Tabela 22 Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze.

Sołectwo	Liczba ludności w wieku produkcyjnym w według stanu za rok 2015	Liczba podmiotów gospodarczych	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze
Antoniewo	30	4	13,33
Biel	209	16	7,66
Budy Grudzie	93	0	0,00
Dybki	164	7	4,27
Fidury	17	1	5,88
Guty Bujno	100	0	0,00

Jasienica	236	22	9,32
Jelenie	134	6	4,48
Jelonki	213	19	8,92
Kalinowo	297	25	8,42
Kalinowo Parcele	58	0	0,00
Komorowo	1368	107	7,82
Koziki	78	1	1,28
Koziki Majdan	86	0	0,00
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	173	11	6,36
Lipniki	11	4	36,36
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	350	33	9,43
Nagoszewo, Turka	160	18	11,25
Nieszków	285	11	3,86
Nowa Grabownica	139	6	4,32
Nowa Osuchowa	259	16	6,18
Nowe Lubiejewo	90	5	5,56
Pałapus	85	5	5,88
Podborze	282	36	12,77
Popielarnia	71	3	4,23
Pólki	54	2	3,70
Prosienica	119	6	5,04
Przyjmy k. Jelonek	49	1	2,04
Przyjmy k. Poręby	220	6	2,73
Rogóżnia	177	8	4,52
Sielc	213	10	4,69
Smolechy	104	11	10,58
Stara Grabownica	241	25	10,37
Stara Osuchowa	92	4	4,35
Stare Lubiejewo	492	33	6,71
Stok	209	19	9,09
Sulęcín Kolonia	57	0	0,00
Ugniewo	609	56	9,20
Wiśniewo	93	6	6,45
Zakrzewek	33	6	18,18
Zalesie	173	0	0,00
ŚREDNIA			6,93

Źródło: opracowanie własne gminy

Rysunek 13. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze

Źródło: opracowanie własne gminy

Kolorem różowym zaznaczono obszary, na których jest niższy niż średnia dla gminy wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przypadających na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Analizując powyższe dane należy stwierdzić, że liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przypadających na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym jest na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka znacznie niższa niż wartość dla Powiatu Ostrowskiego, Województwa Mazowieckiego oraz całego kraju:

- Polska – 12,2
- Województwo Mazowieckie – 15
- Powiat Ostrowski – 11,1
- Gmina Ostrów Mazowiecka – 6,92

Kierunkiem docelowym powinien zatem być rozwój przedsiębiorczości mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka, mierzony wzrostem ilości aktywnie działających podmiotów gospodarczych.

Jakość środowiska

Problemem w sferze środowiskowej dla mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka jest duża ilość azbestu na pokryciach dachowych budynków mieszkalnych. Stanowi to potencjalny problem środowiskowy w związku ze szkodliwością oddziaływania azbestu zarówno na środowisko, jak i estetykę miejscowości.

Wobec tego przeanalizowano, jaka ilość pozostałego do unieszkodliwienia azbestu jest w stosunku do ilości azbestu zinwentaryzowanego. W tabeli przedstawiono wyniki analizy.

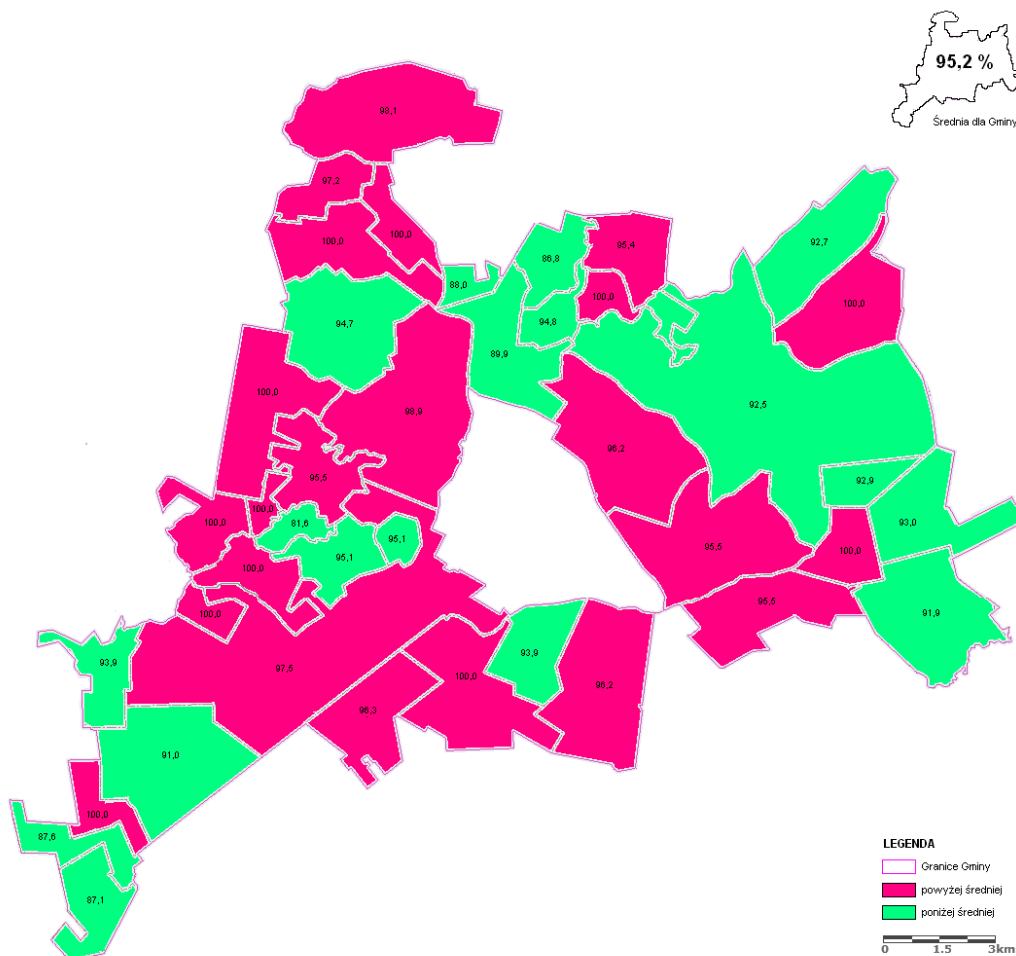
Przedstawiono szacunkowy udział (%) ilości pozostałego do unieszkodliwienia azbestu w stosunku do ilości azbestu zinwentaryzowanego. Obszary, na których wartość wskaźnika jest niekorzystna od wartości dla Gminy oznaczono tłem pomarańczowym. Zawartość graniczną przyjęto 95,2 %.

Tabela 23. Udział (%) ilości pozostałego do unieszkodliwienia azbestu w stosunku do ilości azbestu zinwentaryzowanego

Sołectwo	Ilość zinwentaryzowanego azbestu (kg)	Ilość azbestu pozostała do unieszkodliwienia (kg)	Udział ilości pozostałego do unieszkodliwienia azbestu w stosunku do ilości azbestu zinwentaryzowanego (%)
Antoniewo	29 742	29 742	100,00%
Biel	104686	100 026	95,55%
Budy Grudzie	79 038	79 038	100,00%
Dybki	47 850	41 920	87,61%
Fidury	59 617	59 617	100,00%
Guty Bujno	165 498	165 498	100,00%
Jasienica	302 535	281 215	92,95%
Jelenie	190 193	190 193	100,00%
Jelonki	154 004	149 754	97,24%
Kalinowo	285 230	263 760	92,47%
Kalinowo Parcele	95 026	88 276	92,90%
Komorowo	269 514	266 549	98,90%
Koziki	69 439	69 439	100,00%
Koziki Majdan	98 041	98 041	100,00%
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	75 339	72 489	96,22%
Lipniki	51 579	51 579	100,00%

Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	324 544	316 414	97,49%
Nagoszewo, Turka	238 039	229 289	96,32%
Nieszków	294 899	271 159	91,95%
Nowa Grabownica	22 113	22 113	100,00%
Nowa Osuchowa	32 912	29 952	91,01%
Nowe Lubiejewo	109 218	103 558	94,82%
Pałapus	163 988	156 458	95,41%
Podborze	171 713	165 113	96,16%
Popielarnia	85 943	81 773	95,15%
Półki	85 140	69 470	81,60%
Prosienica	264 246	244 906	92,68%
Przyjmy k. Jelonek	68 311	68 311	100,00%
Przyjmy k. Poręby	84 906	73 956	87,10%
Rogóżnia	94 215	89 595	95,10%
Sielc	251 750	240 440	95,51%
Smolechy	122 210	122 210	100,00%
Stara Grabownica	96 187	90 357	93,94%
Stara Osuchowa	32 903	32 903	100,00%
Stare Lubiejewo	346 938	311 738	89,85%
Stok	260942	251 852	96,52%
Sulęcín Kolonia	53 391	46 961	87,96%
Ugniewo	273 537	258 952	94,67%
Wiśńiewo	57 235	53 765	93,94%
Zakrzewek	72 639	63 029	86,77%
Zalesie	278 540	273 500	98,19%
ŚREDNIA			95,16%

Tabela 24. Udział (%) ilości pozostałego do unieszkodliwienia azbestu w stosunku do ilości azbestu zinwentaryzowanego

Źródło: opracowanie własne gminy

Biorąc pod uwagę zebrane dane należy stwierdzić, że w Gminie Ostrów Mazowiecka niezbędne są działania zmierzające do usunięcia wyrobów azbestowych.

Na terenie Gminy również odnotowuje się problem związany z „dzikimi wysypiskami śmieci”. Są to miejsca niezabezpieczone i nieprzystosowane do składowania odpadów, stanowiące szczególne niebezpieczeństwo dla środowiska i człowieka. Szczególna lokalizacja tych miejsc obejmuje dawne budynki PGR w Zalesiu oraz sołectwo Komorowo. Opuszczona i degradująca infrastruktura techniczna jest niejednokrotnie miejscem nielegalnego składowania materiałów zagrażających środowisku i życiu mieszkańców (m.in. niedziałający sprzęt elektroniczny).

Zagrożeniem, które w ostatnim czasie wzmoгло się na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka jest wzmożone występowanie barszczu Sosnowskiego. Jest to poważne zagrożenie zarówno dla środowiska, jak i zdrowia mieszkańców. Barszcz Sosnowskiego występuje na pustych niezagospodarowanych placach w pobliskim otoczeniu chodników.

4. Szczegółowe dane dotyczące obszarów problemowych Gminy Ostrów Mazowiecka

Dane pogłębiające obszar rewitalizacji przedstawiają wyniki przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz pogłębiających te problematykę wywiadów kwestionariuszowych przedstawione w rozdziale „Mechanizmy partycypacji społecznej”. Poniższa tabela zawiera szczegółowe dane dotyczące zjawisk problemowych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka. Na ich podstawie, a także głosu interesariuszy, biorących udział w spotkaniach konsultacyjnych wyznaczony został obszar rewitalizacji. Pod uwagę poza twardymi wskaźnikami został wzięty lokalny potencjał miejsc oraz doświadczenie Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka. W poniższej tabeli przedstawiono podsumowanie analizy wskaźnikowej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka. Komórki oznaczone kolorem różowym oznaczają wartości mniej korzystne niż średnia dla Gminy.

Tabela 25 Zestawienie danych dotyczących Gminy Ostrów Mazowiecka

Sołectwo	SFERA SPOŁECZNA										SFERA GOSPODARCZA	SFERA ŚRODOWISKOWA	CZYNNIKI DODATKOWE			
	Liczba ludności w roku 2010	Liczba ludności w roku 2015	Zmiana liczby ludności 2010-2015	Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce podziału (%)	Udział osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w liczbie osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce podziału (%)	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców danej jednostki podziału (%)	Udział osób korzystających z usług opiekuńczych w liczbie osób ogółem na danym obszarze (%)	Udział (%) osób korzystających z dożywiania dzieci w liczbie osób ogółem na danym obszarze	Udział (%) osób objętych Niebieską Kartą w liczbie ludności ogółem na danym obszarze	Liczba interwencji policji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców danej jednostki podziału			Miejsca występowania barszczu Sosnowskiego na podstawie wniosków o jego usunięcie	Liczba interwencji straży pożarnej przypadająca na 1000	Odległość od najbliższego miasta [km]	Miejscowości, w których znajdują się obiekty zabudowlane
Antoniewo	45	49	4	13,33%	0,00%	2,04%	0,00%	4,08%	0	81,63	13,33	100,00%	NIE	0,0	8	
Biel	303	313	10	8,61%	4,31%	3,51%	0,00%	3,51%	0,32	73,48	7,66	95,55%	TAK	19,2	6	
Budy Grudzie	128	133	5	15,05%	6,45%	5,26%	0,00%	3,01%	0	97,74	0,00	100,00%	NIE	67,7	8	
Dybki	259	259	0	5,49%	0,61%	1,54%	0,00%	6,95%	0,39	293,44	4,27	87,61%	NIE	50,2	17	
Fidury	33	28	-5	11,76%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0	35,71	5,88	100,00%	NIE	35,7	12	TAK
Guty Bujno	174	155	-19	5,00%	3,00%	2,59%	0,00%	8,39%	0,65	206,45	0,00	100,00%	NIE	0	13	TAK
Jasienica	387	384	-3	3,81%	0,85%	1,04%	0,28%	0,78%	0	59,90	9,32	92,95%	NIE	7,8	13	TAK
Jelenie	238	227	-11	8,21%	1,49%	0,88%	0,00%	0,44%	0	57,27	4,48	100,00%	NIE	26,4	10	
Jelonki	296	309	13	6,10%	2,35%	4,21%	0,52%	0,00%	0	61,49	8,92	97,24%	NIE	22,7	14	TAK
Kalinowo	495	502	7	3,03%	0,34%	0,80%	0,00%	1,00%	0,40	37,85	8,42	92,47%	TAK	13,9	10	
Kalinowo Parcele	96	98	2	10,34%	1,72%	0,00%	0,00%	27,55%	0	10,20	0,00	92,90%	NIE	0,0	12	
Komorowo	2045	2057	12	13,08%	4,02%	2,82%	0,30%	0,78%	0,39	122,51	7,82	98,90%	TAK	14,1	4	TAK
Koziki	134	129	-5	14,10%	5,13%	2,32%	0,00%	0,00%	2,33	100,78	1,28	100,00%	NIE	15,5	10	TAK
Koziki Majdan	146	156	10	13,95%	6,98%	2,56%	0,10%	14,10%	0,00	70,51	0,00	100,00%	TAK	12,8	12	
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	417	407	-10	15,61%	8,67%	2,46%	0,00%	1,97%	1,44	132,68	6,36	96,22%	NIE	17,7	6	
Lipniki	29	31	2	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	74,19%	3,23	129,03	36,36	100,00%	NIE	0,0	10	
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	562	543	-19	10,00%	4,57%	2,17%	0,71%	2,71%	0,45	34,36	9,43	97,49%	NIE	90,2	10	
Nagoszewo, Turka	383	363	-20	7,50%	3,13%	4,13%	0,00%	0,83%	0,38	74,38	11,25	96,32%	NIE	22,8	11	TAK
Nieszków	464	453	-11	7,37%	3,16%	1,77%	1,39%	0,22%	0,66	77,26	3,86	91,95%	TAK	30,9	11	
Nowa Grabownica	226	219	-7	10,79%	3,60%	2,28%	0,0%	5,94%	0,46	118,72	4,32	100,00%	NIE	9,1	8	
Nowa Osuchowa	440	411	-29	5,41%	0,77%	6,08%	0,00%	2,68%	0,24	180,05	6,18	91,01%	NIE	12,2	14	
Nowe Lubiejewo	136	144	8	15,56%	8,89%	2,08%	0,00%	6,94%	0,00	111,11	5,56	94,82%	NIE	6,9	8	
Pałapus	158	163	5	11,76%	3,53%	1,84%	0,00%	1,84%	0	79,75	5,88	95,41%	TAK	18,4	9	
Podborze	449	462	13	8,16%	1,77%	2,16%	0,49%	7,79%	0	73,59	12,77	96,16%	NIE	36,8	7	
Popielarnia	119	125	6	9,86%	1,41%	8,00%	1,22%	7,20%	0	8,00	4,23	95,15%	NIE	8,0	8	
Pólki	103	108	5	5,56%	0,00%	0,93%	0,00%	12,04%	0,95	9,26	3,70	81,60%	NIE	0,0	8	
Prosienica	207	190	-17	5,88%	0,84%	0,00%	0,43%	1,05%	0	247,37	5,04	92,68%	NIE	42,1	6	
Przyjmy k. Jelonek	88	86	-2	10,20%	0,00%	4,65%	0,80%	19,77%	0	58,14	2,04	100,00%	NIE	0,0	10	

Przyjmy k. Poręby	341	337	-4	6,36%	1,36%	1,48%	0,95%	1,19%	0,89	133,53	2,73	87,10%	TAK	11,9	17	
Rogóżnia	281	268	-13	9,60%	2,82%	1,49%	0,00%	1,87%	0	22,39	4,52	95,10%	NIE	22,4	5	
Sielc	347	347	0	9,39%	1,88%	0,29%	0,00%	0,86%	0	100,86	4,69	95,51%	NIE	11,5	7	
Smolechy	153	160	7	7,69%	1,92%	3,13%	0,30%	10,00%	0	68,75	10,58	100,00%	NIE	6,3	10	
Stara Grabownica	366	358	-8	8,30%	2,90%	1,40%	0,00%	1,40%	0,84	108,94	10,37	93,94%	NIE	19,6	4	
Stara Osuchowa	167	164	-3	11,96%	5,43%	1,83%	0,00%	2,44%	1,22	30,49	4,35	100,00%	NIE	0,0	19	
Stare Lubiejewo	789	761	-28	8,54%	2,03%	3,15%	0,00%	0,00%	0,79	178,71	6,71	89,85%	TAK	11,8	5	TAK
Stok	352	342	-10	10,53%	3,83%	0,29%	0,00%	1,75%	0,29	64,33	9,09	96,52%	TAK	5,8	8	
Sulęcín Kolonia	81	89	8	17,54%	3,51%	3,37%	0,00%	3,37%	0	101,12	0,00	87,96%	NIE	33,7	7	
Ugniewo	931	964	33	7,72%	3,61%	1,14%	0,41%	3,53%	0,31	98,55	9,20	94,67%	NIE	12,4	5	
Wiśniewo	174	172	-2	10,75%	3,23%	0,58%	1,16%	6,40%	0	23,26	6,45	93,94%	NIE	5,8	16	
Zakrzewek	58	60	2	12,12%	9,09%	1,67%	0,00%	16,67%	0	16,67	18,18	86,77%	NIE	16,7	10	
Zalesie	305	282	-23	14,45%	8,09%	7,09%	0,71%	9,57%	0,71	131,21	0,00	98,19%	NIE	7,1	15	TAK
Średnia	X	X	X	9,40%	3,19%	2,60%	0,22%	3,24%	0,61%	101,50	6,93	95,16%	X	19,4	x	x

Źródło: opracowanie własne Urzędu Gminy na podstawie uzyskanych danych

Powyższa analiza wskaźnikowa służy przedstawieniu przestrzennego zróżnicowania Gminy Ostrów Mazowiecka biorąc pod uwagę cechy wskazujące na kumulację negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych i środowiskowych oraz czterech czynników dodatkowych, tj.: miejsca występowania barszczu Sosnowskiego, liczby interwencji straży pożarnej przypadających na 1000 mieszkańców danego obszaru, odległości od najbliższego miasta w kilometrach oraz miejscowości, w których znajdują się obiekty zabytkowe stanowią wskaźniki dodatkowe, które nie decydują bezpośrednio o wynikach analizy, ale stanowią jej istotne uszczegółowienie.

5. Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych

W celu opracowania charakterystyki wszystkich miejscowości położonych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka, w tabeli 25 zebrano dane dotyczące w szczególności sytuacji społecznej mieszkańców opisywanego obszaru. Analizie poddano kwestie związane z koncentracją negatywnych zjawisk, w szczególności bezrobocia, problemów ekonomicznych ludności, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, poziomu bezpieczeństwa. Należy podkreślić, że stan kryzysowy może zostać stwierdzony w przypadku **koncentracji negatywnych zjawisk społecznych**, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

– gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości lub słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw,

lub

– środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności azbestu, który stwarza zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska,

Zebrane dane są rzetelne i porównywalne, ponieważ zostały pozyskane z instytucji bezpośrednio zajmujących się poszczególnymi kwestiami społecznymi: m.in. Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej,

Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej, Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej, Państwowej Komisji Wyborczej oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka została przeprowadzona w następujący sposób:

1) Dokonano analizy wskaźnikowej wszystkich miejscowości, uwzględniając zweryfikowane, mierzalne i porównywalne dane. Spośród 12 zastosowanych wskaźników, 10 dotyczy sfery społecznej, 1 odnosi się do sfery środowiskowej, 1 do sfery gospodarczej oraz 4 wskaźników dodatkowych.

2) Sporządzono zestawienie miejscowości różnicując te, w których w sferze społecznej występuje:

- od 0 do 2 zjawisk niekorzystnych
- 3 zjawiska niekorzystne
- 4 zjawiska niekorzystne
- 5 i więcej zjawisk niekorzystnych

co poniższa tabela:

Tabela 26 Ilość czynników niekorzystnych wskazanych w poszczególnych sferach

Sołectwo	Ilość czynników niekorzystnych wskazanych w poszczególnych sferach		
	Strefa społeczna	Strefa środowiskowa	Strefa gospodarcza
Antoniewo	2	0	1
Biel	3	0	0
Budy Grudzie	3	1	1
Dybki	2	1	0
Fidury	2	1	1
Guty Bujno	3	1	1
Jasienica	1	0	0
Jelenie	0	1	1
Jelonki	2	0	1
Kalinowo	0	0	0
Kalinowo Parcele	2	1	0
Komorowo	5	0	1

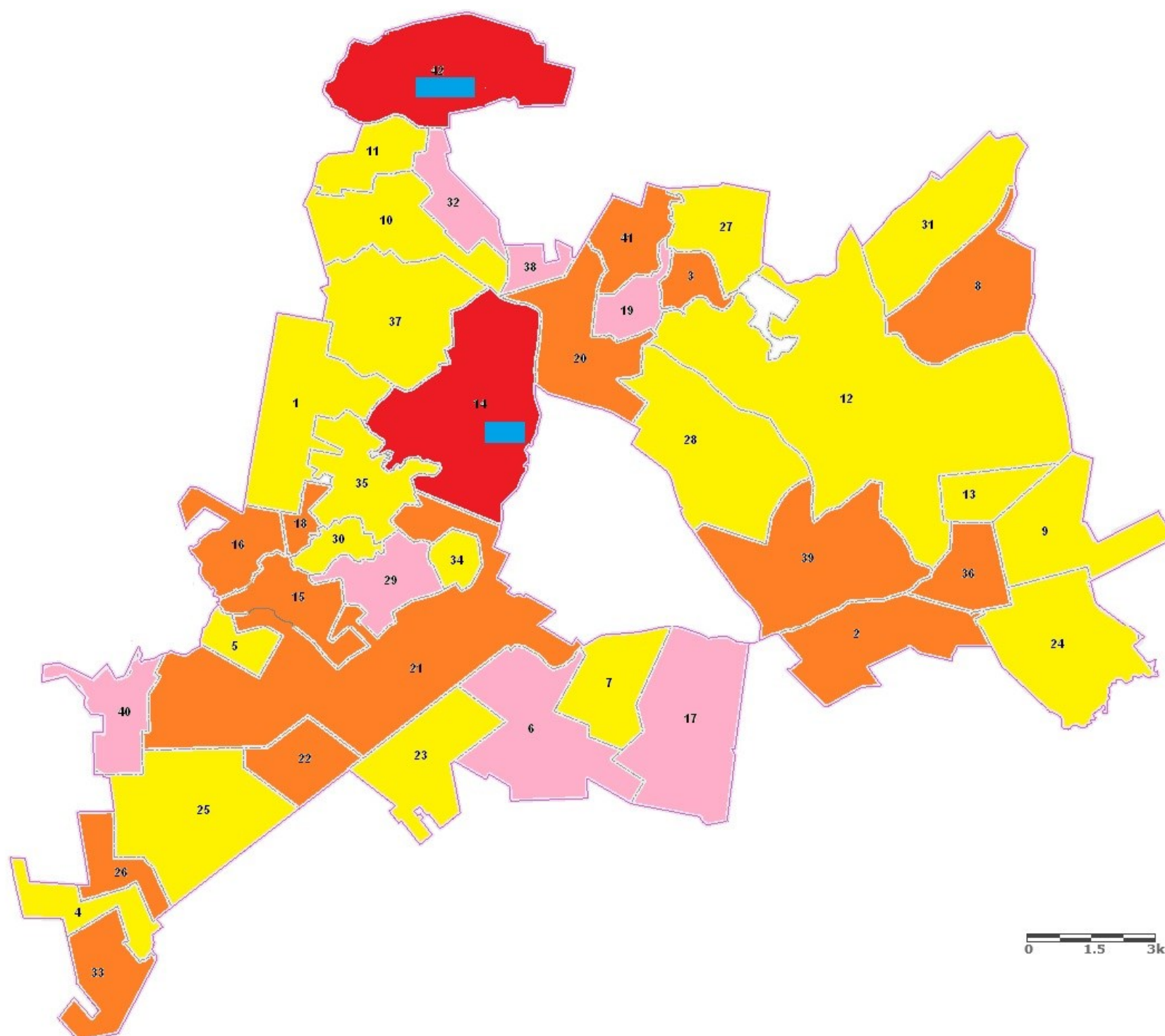
Koziki	3	1	1
Koziki Majdan	3	1	1
Kuskowizna, Dudy, Kacpury, Sagaje	4	1	1
Lipniki	3	0	1
Nagoszewka (Pierwsza i Druga)	3	0	1
Nagoszewo, Turka	1	0	1
Nieszków	2	1	0
Nowa Grabownica	4	1	1
Nowa Osuchowa	2	1	0
Nowe Lubiejewo	4	1	0
Pałapus	2	1	1
Podborze	2	0	1
Popielarnia	4	1	0
Pólki	2	1	0
Prosenica	2	1	0
Przyjmy k. Jelonek	4	1	1
Przyjmy k. Poręby	3	1	0
Rogóżnia	1	1	0
Sielc	0	1	1
Smolechy	3	0	1
Stara Grabownica	2	0	0
Stara Osuchowa	3	1	1
Stare Lubiejewo	3	1	0
Stok	2	0	1
Sulęcín Kolonia	4	1	0
Ugniewo	3	0	0
Wiśniewo	4	1	0
Zakrzewek	3	0	0
Zalesie	7	1	1

Źródło: opracowanie własne Urzędu Gminy na podstawie uzyskanych danych

Rysunek 14 Mapa rozmieszczenia wskaźników w Gminie Ostrów Mazowiecka

LEGENDA

- 1- Antoniewo
- 2- Biel
- 3- Budy Grudzie
- 4- Dybki
- 5- Fidury
- 6- Nowa Grabownica
- 7- Stara Grabownica
- 8- Guty Bujno
- 9- Jasienica
- 10- Jelenie
- 11- Jelonki
- 12- Kalinowo
- 13- Kalinowo Parcele
- 14- Komorowo
- 15- Koziki
- 16- Koziki Majdan
- 17- Kuskowizna
- 18- Lipniki
- 19- Nowe Lubiejewo
- 20- Stare Lubiejewo
- 21- Ilagoszewka I
- 22- Ilagoszewka II
- 23- Ilagoszewo
- 24- Ileskórz
- 25- Nowa Osuchowa
- 26- Stara Osuchowa
- 27- Palapus
- 28- Podborze
- 29- Popielarnia
- 30- Półki
- 31- Prosenica
- 32- Przyjmy
- 33- Przyjmy k. Poręby
- 34- Rogóżnia
- 35- Sielc
- 36- Smolechy
- 37- Stok
- 38- Sulęcín Kolonia
- 39- Ugniewo
- 40- Wiśniewo
- 41- Zakrzewek
- 42- Zalesie

LEGENDA:

- 0 - 2 wskaźniki niekorzystne
- 3 wskaźniki niekorzystne
- 4 wskaźniki niekorzystne
- 5 i więcej wskaźników niekorzystnych - **obszar zdegradowany**
- obszar rewitalizacji**

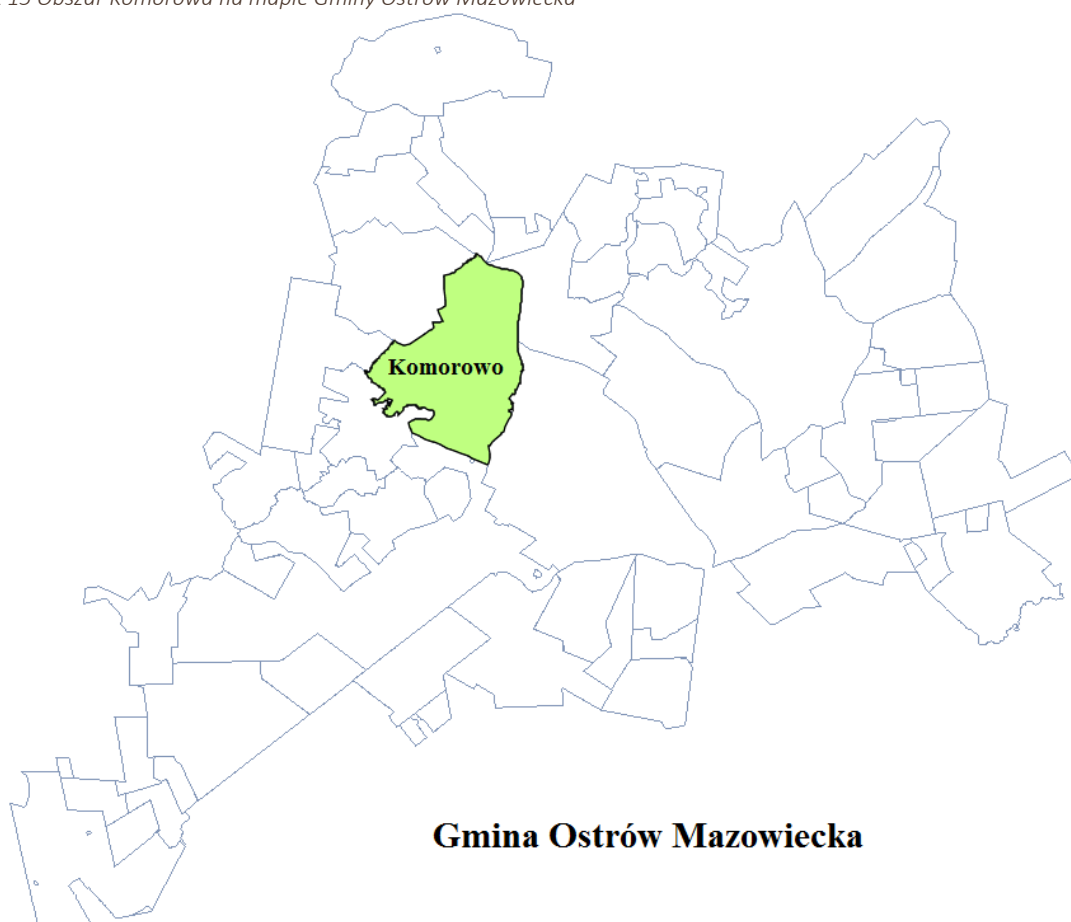
Źródło: opracowanie własne Urzędu Gminy na podstawie uzyskanych danych

2) Za obszary zdegradowane uznano te miejscowości, na terenie których dokonana diagnoza wykazała pięć i więcej wskaźników sfery społecznej niższych niż średnia wartość (danego wskaźnika) dla Gminy Ostrów Mazowiecka oraz przynajmniej jeden wskaźnik niekorzystny w sferze gospodarczej bądź środowiskowej.

Wobec zebranych informacji wyznaczono obszar zdegradowany z podziałem na 2 podobszary:

- **Podobszar 1 – Komorowo** - który jest największym sołectwem Gminy Ostrów Mazowiecka. Analiza wskaźnikowa wykazała, że w Komorowie występują negatywne zjawiska sfery społecznej, takie jak: wysoki udział osób bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej czy dożywiania oraz w sferze środowiskowej duża ilość zalegającego azbestu.

Rysunek 15 Obszar Komorowa na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka

Źródło: opracowanie własne gminy

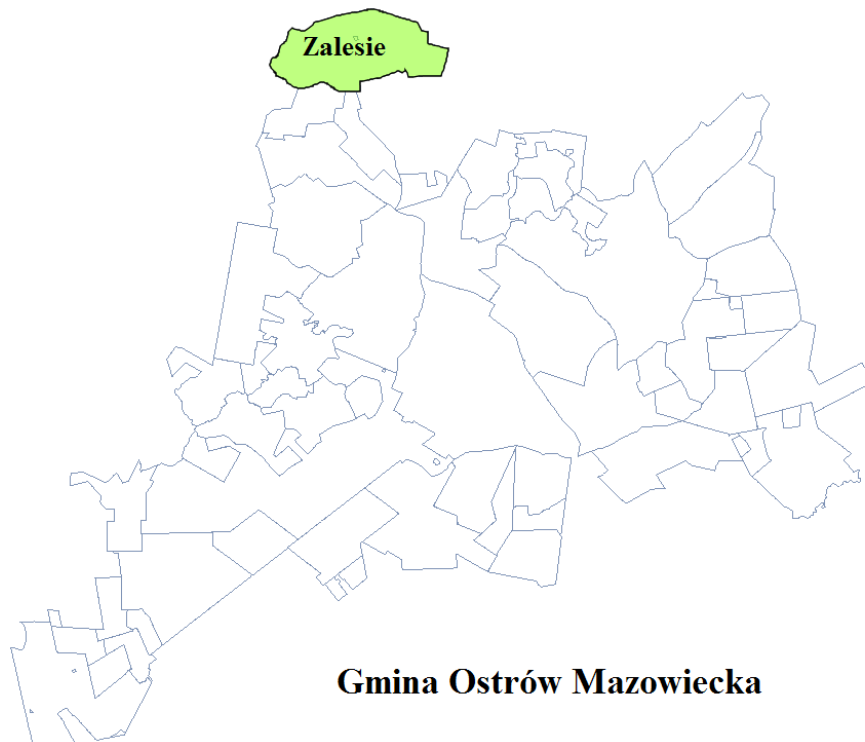
Komorowo jako centralna część gminy jest ważne z uwagi na koncentrację potencjału gospodarczego i usługowego. Działa tam wiele organizacji pozarządowych, jednakże nie posiadają one swojej siedziby, miejsca gdzie mogliby się spotykać.

Dodatkowo, **Komorowo to dawny teren powojkowy**. Niestety teren ten obecnie jest zaniedbany i niejako zapomniany. Na terenie, który planuje się objąć procesem rewitalizacji znajdują się zabytkowe budynki wojskowe. Z przedwojennego kompleksu wojskowego do dziś pozostały jedynie 2 budynki z czerwonej cegły oraz pomniki postaci historycznych Powstania Listopadowego. Większość obiektów nie była gruntownie modernizowana i wymaga podjęcia pilnych działań umożliwiających zachowanie walorów architektonicznych i wykorzystanie ich potencjału, a tym samym powstrzymanie ich dalszej degradacji. Kluczowym w przypadku tego terenu jest znalezienie odpowiedniego przeznaczenia, jego wtórne zagospodarowanie, aby obszar ten był zdolny do generowania nowych aktywności.

Pomimo, iż w Komorowie działają organizacje pozarządowe tj. Ochotnicza Straż Pożarna oraz Kółko Rolnicze na terenie miejscowości brak jest miejsca służącego integracji społecznej oraz wspólnych spotkań. Brak miejsc budujących wspólnotę lokalną stanowi barierę uniemożliwiającą rozwój tych organizacji.

Podobszar 2 – Zalesie - dawny teren popegeerowski. W świetle analizy wskaźnikowej zauważono następujące problemy w sferze społecznej: duża liczba osób bezrobotnych oraz korzystających z pomocy społecznej, natomiast w sferze gospodarczej, gdyż w Zalesiu praktycznie nie istnieje przemysł, a także nie ma zarejestrowanych żadnych organizacji pozarządowych.

Rysunek 16 Obszar Zalesia na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka

Źródło: opracowanie własne gminy

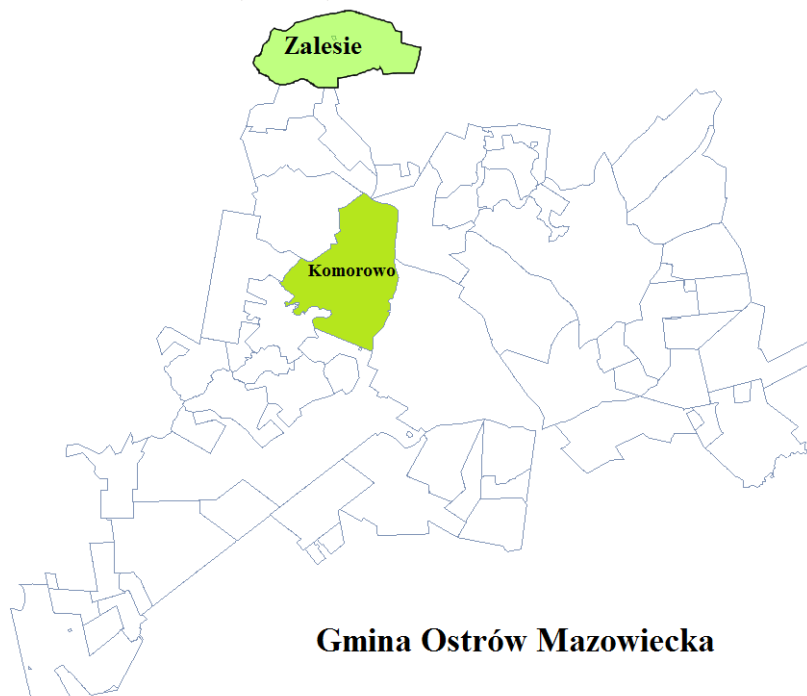
W latach 2010-2015 zanotowano największy spadek liczby ludności w miejscowości Zalesie, który wyniósł 23.

Zalesie postrzegane jest jako miejscowość mało atrakcyjna poprzez znajdujące się tam stare i niezadbane budynki po PGR, które ulegają ciągłej degradacji oraz niszczone są przez wandalów. Dostrzegalne jest również niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną, brak jest miejsc rekreacji fizycznej i integracji społecznej, w miejscowości nie ma kościoła, szkoły ani świetlicy wiejskiej. Obecnie w Zalesiu brak jest miejsca gdzie jego mieszkańcy mogliby odpocząć i spędzić w sposób ciekawy i aktywny swój wolny czas.

Zauważalne jest również wykluczenie osób starszych poprzez niski poziom obsługi komunikacyjnej. Osoby te ze względu na znaczne oddalenie od miasta (około 15 km) nie mają dostępu do podstawowych oraz ponadpodstawowych różnego rodzaju usług, nie mogą liczyć

na ciekawe i atrakcyjne sposoby na szeroko rozumiane życie kulturalne i rekreacyjne. Zjawisko utrudnionej komunikacji dotyczy również osób dotkniętych problemem bezrobocia.

Rysunek 17 Obszar Zalesia i Komorowa na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka

Źródło: opracowanie własne gminy

W związku z powyższym do obszaru rewitalizacji proponuje się zaliczyć części miejscowości Zalesie i Komorowo wskazane jako obszary zdegradowane. Na wyznaczenie granic obszaru rewitalizacji w obydwu miejscowościach miały wpływ takie czynniki jak w Komorowie – teren powojkowy, natomiast w Zalesiu teren popegeerowski. Biorąc pod uwagę zebrane dane i informacje uznaje się za zasadne wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w zaproponowanej formie:

Powierzchnia i liczba mieszkańców w obszarze rewitalizacji

Wielkość obszarów rewitalizacji zweryfikowano dla określenia zgodności z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. oraz Wytycznymi Ministra Infrastruktury i Rozwoju „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”.

Tabela 27 Podstawowe wskaźniki dotyczące obszaru zdegradowanego

	Powierzchnia (ha)	Udział w powierzchni Gminy (%)	Liczba mieszkańców	Udział w liczbie mieszkańców Gminy (%)
Gmina Ostrów Mazowiecka	28 400	100	12 808	100
Obszar Komorowo	1 409	4,96	2 057	16,06
Obszar Zalesie	1 102	3,88	282	2,20
Łącznie	2 511	8,84	2 339	18,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

Jak wynika z powyższej tabeli obszar zdegradowany, wyznaczony do rewitalizacji łącznie stanowi 8,84 % powierzchni Gminy i jest zamieszkały przez 18,26 % jej mieszkańców. W wyniku przeprowadzonej diagnozy z obszaru zdegradowanego wyznaczono obszary rewitalizacji, które określono jako obszar popegeerowski w Zalesiu oraz obszar powojenski w Komorowie. Tym samym wyznaczony obszar zdegradowany jaki i rewitalizacji nie przekracza progów 20 % powierzchni gminy i 30 % ludności gminy.

6. Powiązanie z dokumentami strategicznymi

Tabela 28 Powiązanie z dokumentami strategicznymi

Dokument	Powiązanie z Programem Rewitalizacji
Poziom Powiatu	
Strategia Rozwoju Powiatu Ostrowskiego na lata 2013 – 2022	Cel strategiczny 1 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu
	Cel strategiczny 2 Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i potencjału inwestycyjnego powiatu ostrowskiego
	Cel strategiczny 3 Promocja atrakcyjności turystycznej powiatu ostrowskiego
	Cel strategiczny 4 Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego i ochrona środowiska
Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Ostrowskiego na lata 2016-2022	Cel główny Wzmocnienie systemu wsparcia dla osób i rodzin, poprzez rozwój infrastruktury społecznej i działania w zakresie zapobiegania wykluczeniu społecznemu
	Cel szczegółowy Poprawa infrastruktury społecznej
	Cel szczegółowy Zapewnienie równego dostępu do udziału w życiu społecznym mieszkańcom powiatu
Poziom lokalny	
Strategia Rozwoju Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 - 2024	Cel strategiczny 1 Rozwój gospodarki komunalnej i społecznej
	Cel strategiczny 2 Rozwój turystyki, rekreacji i sportu
	Cel strategiczny 3 Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości

	Cel strategiczny 4 Poprawa jakości życia mieszkańców gminy
Strategia rozwiązywania problemów społecznych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2024	Cel strategiczny 1 Łagodzenie skutków bezrobocia Gminy Ostrów Mazowiecka Cel strategiczny 2 Zapobieganie wykluczeniu społecznemu rodzin z terenu Gminy Ostrów Mazowiecka dotkniętych ubóstwem Cel strategiczny 3 Zapewnienie wsparcia dla osób starszych i ich aktywizacja Cel strategiczny 4 Poprawa warunków społecznego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej Cel strategiczny 5 Umacnianie rodzin z terenu Gminy Ostrów Mazowiecka w ich prawidłowym funkcjonowaniu
Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2017 rok	Cel operacyjny 1 Rozwijanie współpracy na rzecz przerywania procesu degradacji osób uzależnionych i ich rodzin oraz osób zagrożonych uzależnieniem Cel operacyjny 2 Zwiększenie liczby ofert skierowanych do środowisk trudnych w dziedzinach pomocy psychologicznej, edukacyjnej, rekreacji, sportu oraz podnoszenie kwalifikacji własnych Cel operacyjny 3 Kreowanie modelu życia bez nałogów i promowanie postaw społecznych ważnych dla profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych poprzez zwiększenie ofert profilaktyczno-edukacyjnych skierowanych do młodzieży

	Cel operacyjny 4 Rozwijanie edukacji publicznej na temat szkodliwości uzależnień
Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2018	Cel główny Stworzenie warunków do prawidłowego wypełniania przez rodziny funkcji opiekuńczo- wychowawczych na terenie gminy Ostrów Mazowiecka Cel szczegółowy 1 Podejmowanie działań profilaktycznych sprzyjających umacnianiu rodziny Cel szczegółowy 2 Wspieranie rodzin dysfunkcyjnych
Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Ostrów Mazowiecka na rok 2017	Cel główny Aktywizacja instytucji, organizacji, stowarzyszeń i ludności gminy w obszarze promocji zdrowego stylu życia, ze szczególnym zwróceniem uwagi na przeciwdziałanie narkomanii Cel operacyjny 1 Zainteresowanie młodzieży aktywnymi formami spędzania czasu wolnego (sport, zajęcia pozalekcyjne, świetlicowe, zielone szkoły, wypoczynek zimowy i letni) Cel operacyjny 2 Zwiększenie liczby ofert skierowanych do środowisk trudnych w dziedzinach pomocy psychologicznej, edukacyjnej, rekreacji i sportu Cel operacyjny 3 Kreowanie modelu życia bez nałogów i promowanie postaw społecznych ważnych dla profilaktyki narkotykowej poprzez zwiększenie ofert profilaktyczno- edukacyjnych skierowanych do młodzieży

Źródło: opracowanie własne Urzędu Gminy na podstawie uzyskanych danych

Należy także zaznaczyć, że Program Rewitalizacji zgodny jest z dokumentem pn. „Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego

na lata 2014-2020 oraz z dokumentami regionalnymi, tj. Strategia Województwa Mazowieckiego do roku 2030:

- Cel rozwojowy: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowej technologii;
- Cel rozwojowy: Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki;
- Cel rozwojowy: Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

7. Wizja wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego (planowany efekt rewitalizacji)

Wizja

Podstawą do sformułowania wizji wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego była przede wszystkim dogłębną analiza sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Ostrów Mazowiecka. Cel rewitalizacji oraz poszczególne kroki związane z jego realizacją zaprowadzić powinny do gospodarczego i społecznego ożywienia Gminy.

Wizja jest jednym z głównych elementów wpływających na kierunek procesu rewitalizacji. Nakreśla pożądany stan docelowy, do którego należy dążyć, podporządkowując mu jednocześnie wszystkie działania. Rewitalizacja obszarów kryzysowych Gminy Ostrów Mazowiecka przebiegać będzie w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, zakładające równowagę pomiędzy:

- rozwojem społecznym – którego przykładem może być obniżenie poziomu przestępczości lub aktywizacja osób starszych;
- rozwojem gospodarczym – na przykład tworzenie nowych miejsc pracy lub uatrakcyjnienie obszaru dla potencjalnych inwestorów;
- rozwojem infrastrukturalnym – dla przykładu remonty dróg, konserwacja zabytkowych obiektów.

Proponowana wizja wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego brzmi:

*Gmina Ostrów
Mazowiecka
oparta o
rewitalizację
obszarów
miejscowości
Zalesie i
Komorowo
jako miejsce*

- *atrakcyjne dla młodych mieszkańców, przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu, w tym osób starszych,*
- *dbające o infrastrukturę mieszkaniową, a także wysokiej jakości reprezentacyjną przestrzeń publiczną, atrakcyjną dla mieszkańców,*
- *posiadające tereny i obiekty otwarte na biznes, kulturę, naukę i działania sektora obywatelskiego,*
- *Wspierające rozwój społeczno-gospodarczy obszarów popegeerowskich i powojaskowych,*
- *posiadające zadbaną i uporządkowaną przestrzeń publiczną, na którym zmniejszeniu ulegają zdiagnozowane problemy środowiskowe.*

Po przeprowadzeniu założonych działań rewitalizacyjnych, Gmina Ostrów Mazowiecka będzie obszarem, którego obszary Zalesie i Komorowo przyciągną do siebie ludzi. W związku z tym nastąpi wyraźna poprawa aktualnego (na rok 2016) wizerunku obszaru rewitalizacji. Przyczyni się do tego ogólne ożywienie społeczne, przestrzenne, gospodarcze i środowiskowe. Taki stan spowoduje, że zarówno rewitalizowany obszar, jak i cała Gmina Ostrów Mazowiecka, będzie postrzegana jako atrakcyjna do zamieszkania, prowadzenia działalności gospodarczej oraz spędzania wolnego czasu.

Po procesie rewitalizacji Zalesie jest nie tylko miejscem atrakcyjnym turystycznie, ale przede wszystkim poprawiła się sytuacja życiowa mieszkańców, którzy z zaangażowaniem korzystają z efektów działań rewitalizacyjnych, zlokalizowanych na jego terenie usług i twórczych inicjatyw mieszkańców. W przestrzeni publicznej panuje ład, który zachęca mieszkańców do aktywnego wypoczynku poza domem. Dzięki temu następuje zacieśnienie więzi sąsiedzkich oraz promowanie obszaru o zasięgu lokalnym. Organizacje pozarządowe swoje siedziby lokalizują właśnie na tym obszarze. Otaczająca infrastruktura jest zadbaną i utrzymaną w dobrym stanie, a okolica czysta, bez nielegalnych składowisk śmieci co wpływa na zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska i poprawę estetyki obszaru. Komorowo staje się miejscem bezpiecznym i atrakcyjnym do zamieszkania. Mieszkańcy odczuwają wyraźną poprawę jakości

życia. Współpracując ze sobą we wspólnej przestrzeni publicznej tworzą nową jakość życia sąsiedzkiego. Dzięki realizowanym działaniom rewitalizacyjnym, przeciwdziałającym wykluczeniu społecznemu, nie mają problemu ze znalezieniem pracy. Rewitalizacja prowadzona w przestrzeni publicznej staje się pozytywnym aspektem mającym wpływ na lokalizowanie nieruchomości i inwestycji przez prywatnych właścicieli i inwestorów na terenie wyznaczonym do rewitalizacji. Dzięki polepszającej się komunikacji sąsiedzkiej mieszkańcy chętniej opuszczają swoje domy, by aktywnie uczestniczyć w lokalnym życiu publicznym. Na nieustannie polepszającą się jakość przestrzeni publicznej wpływa również konsekwentna polityka w zakresie komunikacyjnym, która stworzy pozytywne preferencje dla ruchu pieszo – rowerowego, dzięki czemu znaczna część mieszkańców zamieni samochody na rowery. W konsekwencji poprawi się jakość powietrza, co z kolei wpłynie pozytywnie na zdrowie mieszkańców. Obszar staje się atrakcyjny turystycznie. Mieszkańcy poprzez możliwość spędzania wolnego czasu w przestrzeni publicznej czują większą przynależność lokalną i wspólnie dbają o rewitalizowaną przestrzeń.

Dzięki powyższemu, **Gmina Ostrów Mazowiecka** stanie się miejscem atrakcyjnym do zamieszkania, posiadającym zaplecze rekreacyjne, inwestycyjne oraz związane z budownictwem wielorodzinnym. Dzięki zaangażowaniu mieszkańców posiada zadbaną przestrzeń publiczną. Poprawa elementów przyrodniczych, dzięki pielęgnacji i uzupełnianiu zieleni miejskiej, oddziałuje pozytywnie na warunki życia lokalnej społeczności. Taki stan wpływa pozytywnie na przestrzeń działalności gospodarczej, aktywności stowarzyszeń i wzmocnienie lokalnego potencjału. Podjęta podczas realizacji Programu Rewitalizacji współpraca z interesariuszami będzie kontynuowana po czasie trwania procesu rewitalizacji.

Misja

W celu osiągnięcia przedstawionego wyżej wizji pożądanego po procesie rewitalizacji stanu docelowego ma służyć misja, czyli ogólny kierunek działań rewitalizacyjnych w planowanym przedziale czasu. Ważne jest wskazanie obszarów najistotniejszych dla procesu rewitalizacji. Stanowi ona o sposobie osiągnięcia stanu docelowego - wyrażonego w wizji wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego. Misja usprawnia osiągnięcie wyznaczonego celu poprzez dobór i wykonanie poszczególnych działań.

W misji ujęto wartości ważne dla Gminy Ostrów Mazowiecka, których zadaniem jest ujednolicenie sposobów działania władz w sprawach, które są szczególnie istotne dla społeczności lokalnej.

Misja procesu rewitalizacji zdegradowanych obszarów Gminy Ostrów Mazowiecka brzmi następująco:

Misją Gminy Ostrów Mazowiecka jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez aktywizację społeczno-zawodową oraz poprawę infrastruktury technicznej i mieszkaniowej.

Gmina Ostrów Mazowiecka wspierająca rozwój gospodarczy, dbająca o ład przestrzenny, stan środowiska naturalnego i kulturowego.

Misją jest również inicjowanie zrównoważonego rozwoju Gminy Ostrów Mazowiecka poprzez nawiązanie partnerstw publiczno – prywatnych.

Mieszkańcy Gminy Ostrów Mazowiecka budując lokalną przynależność kreują wizerunek miejsca przyjaznego do życia, prowadzenia działalności gospodarczej i realizacji własnych celów przy pełnym wsparciu organów wdrażających.

8. Cele rewitalizacji i kierunki działań

Realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Ostrów Mazowiecka zakłada wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysowego poprzez kompleksowe i zintegrowane działania na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni, środowiska i lokalnej gospodarki.

Rewitalizację obszaru Komorowa i Zalesia zaplanowano w formie kierunków interwencji wyodrębnionych na podstawie analizy danych zastanych, spotkań z interesariuszami oraz diagnozy potrzeb i problemów rewitalizacyjnych. Zaprojektowane dziedziny odpowiadają na zidentyfikowane zjawiska kryzysowe, realizując cel strategiczny Gminnego Programu Rewitalizacji, przez który rozumie się zmniejszenie skali występowania zjawisk i obszarów problemowych z jednoczesnym ożywieniem gospodarczym terenu przy uwzględnieniu zaangażowania grup interesariuszy Gminnego Programu Rewitalizacji.

Rekomendowane kierunki interwencji

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Ostrów Mazowiecka zakłada interwencję w trzech najważniejszych aspektach funkcjonowania Gminy. W każdym z nich, na podstawie analizy społeczno-gospodarczej, określono obszary wymagające poprawy. Osiągnięcie poniższych celów strategicznych oraz kierunków działań umożliwi zrealizowanie wizji stanu Gminy Ostrów Mazowiecka po przeprowadzonym procesie rewitalizacji.

Tabela 29 Cele rewitalizacji i kierunki działań

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM		CEL		KIERUNEK DZIAŁAŃ
Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym	➔	Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Aktywizacja zawodowa mieszkańców.	➔	Poprawa warunków życia mieszkańców, w szczególności zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym
Nadmierne korzystanie ze świadczeń społecznych				Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców poprzez likwidację miejsc problemowych
Wysoki wskaźnik interwencji Policji				Aktywizacja zawodowa mieszkańców oraz zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego
Duża liczba osób bezrobotnych				
Niski poziom przedsiębiorczości				
Niska jakość środowiska naturalnego	➔	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie funkcjonalności przestrzeni publicznej.	➔	Poprawa jakości przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji
Niska jakość przestrzeni publicznej				Poprawa jakości środowiska naturalnego

Źródło: Źródło: opracowanie własne Urzędu Gminy na podstawie uzyskanych danych

Opis kierunków interwencji

CEL STRATEGICZNY 1

Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Aktywizacja zawodowa mieszkańców.

Uzasadnienie:

Jak wykazała analiza problemowa, jednym z głównych zjawisk kryzysowych obszaru rewitalizacji jest wysoki wskaźnik osób korzystających z Ośrodka Pomocy Społecznej oraz zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy. W korelacji z tym wskazaniem pozostaje wysoki wskaźnik liczby dzieci, dla których opiekunowie otrzymują wsparcie w zakresie dożywiania. Kluczowym celem rewitalizacji jest zatem przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego i poprawa warunków życia mieszkańców, a także zwiększenia poziomu przedsiębiorczości. W tym celu planuje się stworzenie miejsc integracji mieszkańców, remont budynków i ich zaadaptowanie na mieszkania socjalne, stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, a także działania z zakresu aktywizacji osób starszych. Mieszkańcy będą mieli możliwość korzystania z organizowanych zajęć i warsztatów, między innymi z zakresu obsługi komputera, co nie tylko przyczyni się do ich aktywizacji społecznej, ale podniesie ich kompetencje na rynku pracy.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wykazała również wysoki wskaźnik zarejestrowanych osób bezrobotnych. Z tego powodu zaplanowane działania dotyczą również aktywizacji zawodowej mieszkańców. Planuje się realizację działań związanych z aktywizacją zawodową mieszkańców, co pozwoli podnieść kompetencje i umiejętność mieszkańców na rynku pracy. Działania remontowe infrastruktury użyteczności publicznej takie jak remont Przedszkola Samorządowego w Komorowie pozwoli na zaadaptowanie nowych pomieszczeń na sale lekcyjne, dzięki którym będzie można utworzyć nowe miejsca pracy. Ponadto stworzenie nowych miejsc przedszkolnych pozwoli części rodziców pójść lub wrócić do pracy w związku z oddaniem dziecka do przedszkola. Ponadto planowanie działania dla osób bezrobotnych prowadzone będą także warsztaty z zakresu przedsiębiorczości, które pomogą im w założeniu własnej działalności gospodarczej.

Dzięki realizacji wszystkich zaplanowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym zostaną zaktywizowane i włączone do społeczności lokalnej.

CEL STRATEGICZNY 2

Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie funkcjonalności przestrzeni publicznej.

Uzasadnienie:

Celem działań rewitalizacyjnych jest także wzrost poziomu funkcjonalności obszaru dla mieszkańców poprzez dostosowanie do ich potrzeb infrastruktury publicznej. Jak wskazała diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a w szczególności wyniki spotkań konsultacyjnych, stan infrastruktury technicznej, w tym pomieszczeń użyteczności publicznej znajduje się w złym stanie i nie spełnia podstawowych, wystarczających funkcji. Ma to związek z powojkowym i popegeerowskim charakterem obszaru rewitalizacji, a także występowaniu dużej liczby zabytków. Dodatkowo skorelowanym z powyższym problemem jest niezagospodarowany teren wokół pomników powstania listopadowego, będące aktualnie miejscem na którym mieszkańcy nie czują się bezpiecznie (wysoki wskaźnik interwencji policji). W celu poprawy jakości życia mieszkańców, przeciwdziałaniu zjawisku wykluczenia społecznego, a także ich aktywizacji zawodowej niezbędne jest realizowanie działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych mających na celu prace związane z infrastrukturą techniczną. Przedszkole Samorządowe w Komorowie, budynek na terenie dawnego PGR w Zalesiu, a także pomieszczenia planowane do przeznaczenia na świetlice wiejskie charakteryzują się wysokim potencjałem, który można wykorzystać w celu integracji i aktywizacji mieszkańców, a także poprawieniu warunków ich życia. Wskazane obiekty wymagają działań termomodernizacyjnych, prac remontowych i wyposażenia ich w niezbędne elementy. Dużym problemem na obszarze rewitalizacji jest teren wokół pomników powstania listopadowego, który aktualnie jest miejscem aktów wandalizmu. Zagospodarowanie terenu pozwoli zmniejszyć liczbę aktów wandalizmu na tych obiektach. Zaadaptowanie starych ruin na potrzeby społeczno - kulturalne oraz planowane założenie monitoringu w świetlicach oraz kamer i oświetlenia przy Alei Powstania Listopadowego w Komorowie pozwoli stworzyć obszar bardziej bezpieczny. Budynki i tereny publiczne zostaną dostosowane do potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji.

9. Lista planowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 -2020, oraz Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015r. dotyczącymi zasad przygotowania programów rewitalizacji (lub dokumentów równorzędnych) w perspektywie finansowej 2014-2020, projekty rewitalizacyjne zostały podzielone na projekty kluczowe oraz projekty komplementarne pozostające w synergii z projektami głównymi.

W ramach całościowego procesu rewitalizacji obszarów zdegradowanych Gminy Ostrów Mazowiecka zaplanowano 12 projektów – 10 projektów głównych oraz 2 komplementarne.

W poniższych zestawieniach przedstawiono informacje na temat projektów zakwalifikowanych do projektów kluczowych oraz komplementarnych.

Projekty główne

W poniższej tabeli zaprezentowano szczegółowe informacje związane z projektami, które uznane zostały za kluczowe przede wszystkim ze względu na to, że ich lokalizacja zawiera się na terenie wyznaczonym do rewitalizacji. Oprócz projektów infrastrukturalnych, zgłoszone zostały działania, które mają na celu zapewnienia wsparcia osobom dotkniętym wykluczeniem społecznym. Należy zaznaczyć, że dla mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka **najważniejszymi działaniami są te skierowane do społeczności lokalnej.**

Dzięki realizacji poszczególnych działań **poprawi się bezpieczeństwo obszaru:** bezpośrednio poprzez zminimalizowanie uszkodzeń na budynkach, ale także pośrednio poprzez zmniejszenie sytuacji niebezpiecznych. Wskazany w ten sposób obszar nie będzie już stanowić terenu wykluczonego, lecz zostanie nadana mu nowa funkcja, co w przyszłości może przyczynić się do zwiększenia turystyki, a przez to pozytywnie wpłynąć na lokalny rynek pracy.

Działania skierowane do najmłodszych przyczynią się do **budowania więzi lokalnej** już od najmłodszych lat. Dzieci spędzające czas na świeżym powietrzu w towarzystwie rówieśników będą odczuwały większą przynależność do otoczenia. Dodatkowo prace w tym kierunku przyczynią się do promowania aktywności fizycznej.

Remont przedszkola nie tylko poprawi **bezpieczeństwo dzieci**, ale przyczyni się również do ich lepszego rozwoju, a także do aktywizacji matek pozostających na urloпах wychowawczych.

Realizacja zaplanowanych prac przyczyni się do zminimalizowania negatywnych zjawisk, których kumulacją charakteryzuje się wybrany obszar.

Poprawa warunków w budynkach wpłynie na **zwiększenie komfortu przebywających tam osób, a budynki nie będą ulegały dalszej degradacji**. Ważnym aspektem społecznym będzie także wzmocnienie poczucia przynależności mieszkańców do danej dzielnicy. Pozwoli to na utożsamianie się z miejscem zamieszkania i tym samym zwiększy staranność o zachowanie porządku oraz czystości na terenie rewitalizacji. Dzięki temu obszar może stać się w przyszłości atrakcyjnym miejscem dla potencjalnych mieszkańców lub deweloperów. Wszystkie działania przyczynią się do rozwoju kapitału społecznego.

1. Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji

Lokalizacja projektu:	Komorowo, świetlica wiejska na działce 1941/28, Gminna Biblioteka Publiczna w Ostrowi Mazowieckiej z siedzibą w Nagoszewie, Filia Biblioteki w Komorowie, ul. Mazowiecka 90, Stowarzyszenie „Nasza Szansa”, Związek Żołnierzy Wojska Polskiego
Realizator projektu:	Gmina Ostrów Mazowiecka, Gminna Biblioteka Publiczna w Ostrowi Mazowieckiej z siedzibą w Nagoszewie z filią w Komorowie
Czas realizacji projektu:	2017-2026
Opis projektu:	Jak wykazała przeprowadzona diagnoza, na rewitalizowanym obszarze osoby starsze oraz niepełnosprawne nie mają możliwości skorzystania z oferty kulturalnej na wysokim poziomie. Ponadto aktualna oferta przedstawiona niewielki wachlarz możliwości. Propozycja niniejszego działania jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców w zakresie stworzenia oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji. W roku 2014 na terenie miejscowości Komorowo zorganizowano Dożynki Gminne, które pokazały, jak bardzo podobne działania są pożądane przez lokalną społeczność. Ich realizacja przyczyni się do aktywizacji osób starszych oraz niepełnosprawnych. Obszar rewitalizacji wyznaczony w obrębie sołectwa Komorowo postrzegany jest jako nieprzyjazny dla mieszkańców, działania planowane w ramach niniejszego przedsięwzięcia mają na celu zmianę takiego wizerunku. Projekt ma na celu stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji gminy Ostrów Mazowiecka. Realizacja działania przyczyni się do zwiększenia aktywności kulturowej obszaru, a także poprawy warunków i jakości świadczonych usług kulturowych o zasięgu ponadlokalnym. Przedsięwzięcie to skutkować będzie zwiększeniem uczestnictwa społeczeństwa w życiu kulturalnym, poprawą jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji dzięki lepszemu dostępowi do wysokiej jakości usług z zakresu kultury,

	poprawą wizerunku i atrakcyjności obszaru, jako miejsca zamieszkania i inwestowania, a także wzrostem przywiązania do regionu, budując tym samym tożsamość lokalną. Zadanie promować będzie atrakcyjną formę spędzania wolnego czasu, dzięki której osoby z różnych grup społecznych poprzez wspólne spotkania zacisną więzi, rozwiną poczucie tożsamości lokalnej i pogłębią wiedzę na temat przeszłości regionu.
Zakres realizowanych działań:	W ramach projektu prowadzone będą działania ukierunkowane na integrację międzypokoleniową oraz aktywizację mieszkańców, zwłaszcza seniorów, dzieci i młodzieży, w szczególności z rodzin dotkniętych wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji. Zakres realizowanych działań stanowić będzie organizacja różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców obszaru. Planowane są cykliczne wydarzenia: ➤ Organizacja Dożynek Gminnych, ➤ Warsztaty kulinarne dla par z Koła Gospodyń Wiejskich, ➤ Dzień z biblioteką/książką, ➤ Obchody Święta Wojska Polskiego w Komorowie, ➤ Obchody imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego.
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest w pierwszej kolejności do mieszkańców obszaru rewitalizacji. Imprezy o charakterze masowym i otwartym opatrzone będą działaniami promocyjnymi, zapewniającymi jak największy udział mieszkańców. Warsztaty kulinarne każdorazowo objęte zostaną listą zgłoszeniową udostępnioną wcześniej w Urzędzie Gminy. Lista zgłoszeniowa obejmować będzie maksymalnie 50 miejsc. W przypadku dużego zainteresowania zajęciami, organizator zastrzega sobie możliwość zwiększenia limitu miejsc. Warto zaznaczyć, że z prowadzonych przedsięwzięć nie zostaną wykluczone osoby potrzebujące wsparcia z terenu gminy. Mieszkaniec spoza obszaru rewitalizacji będzie mógł włączyć się w projekt, w momencie, gdy dostępna pula miejsc nie zostanie wykorzystana przez mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Rezultat realizowanego projektu:	Rozwój i dostosowanie oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych i starszych, pozwoli na podejmowanie oddolnych inicjatyw przez mieszkańców obszaru rewitalizacji lub przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego.
Szacunkowa wartość projektu:	540 000,00 zł
Źródło finansowania projektów:	Ministerstw Pracy i Polityki Społecznej, P FIO 2014-2020, dofinansowanie 100%
<i>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 15. System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.</i>	

2. Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie

Lokalizacja projektu:	Komorowo, ul. Płk. L. Bociańskiego 2 – Przedszkole Samorządowe
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka
Czas realizacji projektu:	Sierpień 2017 – marzec 2018
Opis projektu:	Dzieci uczęszczające do Przedszkola Samorządowego zlokalizowanego na ul. Bociańskiego nie mają zapewnionych odpowiednich do prawidłowego rozwoju i nauki warunków. Nauka i rozwój na tym etapie dorastania wymagają ruchu, odpowiednich bodźców oraz komfortu, których obecny stan budynku nie dostarcza. Nieodpowiednie warunki są także spowodowane przepełnieniem przedszkola. W budynku znajdują się niewykorzystane pomieszczenia, których adaptacja przyczynić się może do poprawy warunków oraz zwiększenia liczby dzieci uczęszczających do placówki. Projekt będzie kolejnym krokiem do podniesienia jakości edukacji i rozwoju najmłodszych. W roku 2015 dzięki środkom pozyskanym z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 plac zabaw znajdujący się przy Przedszkolu Samorządowym został wyposażony w niezbędną infrastrukturę. Kontynuacją przedsięwzięcia realizowanego w poprzedniej perspektywie finansowej, będzie realizacja niniejszego. Celem bezpośrednim projektu jest poprawa dostępności, warunków, i jakości kształcenia na poziomie przedszkolnym uzyskana poprzez remont, wyposażenie i zagospodarowanie niewykorzystanej przestrzeni Przedszkola. Realizacja niniejszej inwestycji wpłynie na poprawę jakości kształcenia. Będzie ona widoczna przede wszystkim poprzez rozwiązanie problemów związanych z brakiem miejsc w obiekcie. Wyremontowanie i przebudowanie obiektu pozwoli na zwiększenie limitu przyjęć liczby podopiecznych oraz poprawę komfortu prowadzenia zajęć. Wzrost liczby miejsc spowoduje zwiększenie liczby zatrudnionych opiekunów, a możliwość uczęszczania dziecka do przedszkola wpłynąć może na aktywizację zawodową kobiet z obszaru rewitalizacji, które do tej pory zajmowały się opieką nad dzieckiem, pozostając od porodu nieaktywne zawodowo.
Zakres realizowanych działań:	Zakres realizowanych działań stanowi adaptacja dotychczas niewykorzystanych pomieszczeń na potrzeby Przedszkola Samorządowego w Komorowie, poprzez przeprowadzenie generalnego remontu pomieszczeń: ➤ Adaptacja nieużytkowanych obecnie pomieszczeń Przedszkola Samorządowego w Komorowie, ➤ Roboty budowlane wewnętrzne,

	➤ Wymiana instalacji sanitarnych i elektrycznych ➤ Malowanie ścian, wymiana podłóg, ➤ Adaptacja pomieszczeń na sale przedszkolne, szatnie oraz łazienki, ➤ Wyposażenie łazienek w sanitariaty, ➤ Wyposażenie sali przedszkolnej w ławki i krzesła oraz szafki do przechowywania rzeczy.
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest bezpośrednio do mieszkańców obszaru rewitalizacji. W ramach realizacji projektu liczba przyjęć do przedszkola zwiększy się o 8 dodatkowych miejsc. Dzięki temu matki pozostające na urloпах wychowawczych lub nie posiadające zatrudnienia będą mogły wrócić do pracy zawodowej. W pierwszej kolejności z dodatkowych miejsc skorzystać będą mogły dzieci w wieku przedszkolnym z obszaru rewitalizacji. W przypadku gdy pula dodatkowych miejsc nie zostanie wyczerpana, dopuszcza się możliwość udostępnienia miejsc dzieciom spoza obszaru rewitalizacji.
Rezultat realizowanego projektu:	Realizacja projektu będzie odpowiedzią na zdiagnozowany problem potrzeby poszerzenia usług publicznych oraz poprzez możliwość przyjęcia większej liczby dzieci i utworzenie nowych miejsc pracy, przyczyni się do zmniejszenia problemu bezrobocia i powrotu kobiet do pracy.
Szacunkowa wartość projektu:	800 000,00 zł
Źródło finansowania projektów:	RPO WM 2014-2020, działanie 10.1.4 – dofinansowanie – 80%, budżet gminy - 20%.

Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.

Rysunek 18 Przedszkole Samorządowe w Komorowie

Źródło: Plan Odnowy Miejscowości Komorowo

3. Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bociańskiego w Komorowie.

Lokalizacja projektu:	Komorowo, ul. Bociańskiego, działka nr 1941/28 (były teren wojskowy).
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka
Czas realizacji projektu:	maj 2017 – marzec 2018
Opis projektu:	W strukturze ludności obszaru rewitalizacji w granicach sołectwa Komorowo przeważa grupa osób w podeszłym wieku oraz osoby bardzo młode. Grupy te, szczególnie osoby dojrzałe (byli wojskowi), są dotknięte wykluczeniem społecznym, ze względu m.in. na brak miejsca do spędzania wspólnie wolnego czasu. Propozycja projektu jest reakcją na potrzeby mieszkańców. W roku 2014r. organizacja spotkań na terenie Komorowa (np. Dożynki Gminne) pokazała potrzebę stworzenia takiego miejsca. Dane dotyczące działalności organizacji pozarządowych w Komorowie wskazują, że potrzeba mieszkańców dotycząca wspólnych działań jest duża, brakuje natomiast miejsca odpowiedniego dla ich spotkań, oraz będącego odpowiednim lokum dla działalności kolejnych organizacji pożytku publicznego. Obiekt, będący przedmiotem niniejszego przedsięwzięcia będzie wykorzystywany również przez strażaków, jako miejsce szkoleń i zebrań. W Komorowie znajduje się stare, niewykorzystane dawne biuro przepustek. Głównym celem projektu jest nadanie budynkowi nowych funkcji użytkowych poprzez stworzenie miejsca integracji i spotkań społeczności obszaru rewitalizacji. Jego celem jest również integracja przez oddolne, niekomercyjne działania oparte na współpracy. Miejsce spotkań, będące efektem niniejszego przedsięwzięcia, wpłynie na poszerzenie oferty kulturalnej miejscowości Komorowo.
Zakres realizowanych działań:	Zakres infrastrukturalny projektu to remont oraz adaptacja dawnego nieużytkowanego biura przepustek na cele świetlicy - miejsca spotkań i integracji społecznej oraz zagospodarowanie przyległego terenu. ➤ Poprawa stanu technicznego budynku, ➤ Termomodernizacja budynku, ➤ Wykonanie elewacji zewnętrznej, ➤ Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, ➤ Remont więźby dachowej i pokrycia dachowego, ➤ Malowanie ścian, ➤ Wymiana na nowe instalacji: elektrycznej, wodno-kanalizacyjnej i innych, ➤ Aranżacja wnętrza, ➤ Wyposażenie świetlicy w ławki, krzesła i podstawowe szafki.

Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest do wszystkich mieszkańców obszaru rewitalizacji, którzy będą zaangażowani w życie obszaru. Świetlica będzie miejscem spotkań mieszkańców i organizacji pozarządowych. Częstotliwość spotkań dostosowana zostanie do potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Rezultat realizowanego projektu:	Zwiększenie liczby miejsc pozwalających na rozwój społeczeństwa aktywnego i zintegrowanego. Projekt odpowiada na potrzebę włączenia w życie społeczne osób wykluczonych, ze szczególnym uwzględnieniem byłych wojskowych.
Szacunkowa wartość projektu:	600 000,00 zł
Źródła finansowania projektu:	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63%, budżet gminy dofinansowanie – 36,37%.
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.	

4. Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie

Lokalizacja projektu:	Komorowo, ul. Płk. L. Bociańskiego, działka nr 1941/28.
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka
Czas realizacji projektu:	2019
Opis projektu:	Na terenie obszaru rewitalizacji w granicach sołectwa Zalesie brak miejsca integracji międzypokoleniowej społeczności lokalnej. Głównym celem realizacji projektu jest zaspokojenie potrzeb w zakresie bezpiecznego spędzania czasu wolnego. Nastąpi podniesienie jakości przestrzeni rewitalizowanego obszaru poprzez budowę placu zabaw, co z kolei wpłynie na wzrost miejsc rekreacji na wskazanym terenie. Dodatkowo celem realizacji projektu jest zagospodarowanie niewykorzystanego terenu przy dawnym biurze przepustek. Ponadto wokół terenu istnieją dzikie wysypiska śmieci, których likwidacja nastąpi dzięki zagospodarowaniu wskazanego terenu. Remont dawnego biura przepustek oraz budowa placu zabaw pozwoli na wspólne i aktywne spędzanie czasu wolnego całych rodzin.
Zakres realizowanych działań:	W zakresie realizowanego zadania znajduje się zagospodarowanie terenu przyczyniającego się do degradacji przestrzeni i jego adaptacja na plac zabaw. Dodatkowo w zakres realizowanych działań wchodzi

	likwidacja dzikich wysypisk śmieci. W ramach zadania planuje się zakup i montaż pięciu urządzeń zabawowych posiadających niezbędne, wymagane atesty bezpiecznego użytkowania. Powyższe ma stanowić wyposażenie placu zabaw. Dodatkowo, aby przedmiot realizowanego przedsięwzięcia stanowił miejsce integracji międzypokoleniowej planuje się zakup dwóch stolików z ławkami, przystosowanych do grania w szachy na świeżym powietrzu.
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest przede wszystkim do najmłodszych mieszkańców obszaru rewitalizacji, którzy na wskazanym miejscu będą mieli możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu. Projekt skierowany jest również do osób starszych, którzy dzięki montażowi dwóch stanowisk do gry w szachy, będą mieli możliwość spotkania się we wspólnej przestrzeni publicznej.
Rezultat realizowanego projektu:	Realizacja projektu stanowi odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby i oczekiwania mieszkańców związane z małą liczbą miejsc aktywizujących i integrujących społeczność lokalną. Nowopowstały plac zabaw będzie miejscem, pozwalającym na umocnienie więzi społecznych i tożsamości lokalnej mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Szacunkowa wartość projektu:	20 000,00 zł
Źródło finansowania projektu:	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63%, budżet gminy dofinansowanie – 36,37%
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.	

5. Działania z zakresu aktywizacji osób starszych

Lokalizacja projektu:	Komorowo, ul. Bociańskiego (nowa świetlica gminna w budynku po dawnym biurze przepustek), świetlica przy ul. Mazowieckiej, Gminna Biblioteka Publiczna – Filia w Komorowie, Gminny Ośrodek Opieki Społecznej ul. Gen. W. Sikorskiego w Ostrowi Mazowieckiej.
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Stowarzyszenie „Nasza Szansa”.
Czas realizacji projektu:	2018 – 2020
Opis projektu:	Miejscowość Komorowo zamieszkuje duża liczba osób starszych, byłych wojskowych, którzy nie mają możliwości aktywnego i przede wszystkim ciekawego spędzania wolnego czasu. Osoby te często nie wychodzą z domu, są samotne, brakuje im towarzystwa, z którym mogliby spędzić czas.

	Głównym celem projektu jest aktywizacja osób starszych. W ramach projektu seniorzy uczyć się będą m.in. obsługi komputera, Internetu oraz innych technologii używanych na co dzień. Ponadto prowadzone będą różnego rodzaju akcje zachęcające do aktywnego spędzania wolnego czasu np. aerobik. Planowana jest organizacja różnego rodzaju imprez integracyjnych, dzięki czemu seniorzy poznają osoby w swoim wieku, nawiążą przyjaźnie, które zaowocują wzajemnym wsparciem, opieką i troską. Zajęcia odbywać się będą w nowo wybudowanych świetlicach gminnych.
Zakres realizowanych działań:	W ramach aktywizacji osób starszych planuje się m.in.: ➤ Szkolenie z zakresu obsługi komputera dla osób powyżej 50 roku życia, ➤ Edukacja osób starszych (organizacja wykładów na interesujące seniorów tematy), ➤ Działania służące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i zamknięciu się w domu (ćwiczenia z zakresu pamięci, ochrony przed naciągaczami typu „na wnuczka”, pomoc prawna i psychologiczna), ➤ Zajęcia fizyczne, służące zachowaniu zdrowia, ➤ Zwiększenie udziału osób starszych w życiu publicznym (wspólne wycieczki integracyjne, angażowanie seniorów do wolontariatu).
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest przede wszystkim do mieszkańców obszaru rewitalizacji w wieku poprodukcyjnym. Odległość od miasta Ostrów Mazowiecka, oraz ich ograniczone możliwości przemieszczania się środkami komunikacji sprawiają, że są oni pozbawieni oferty spędzania wolnego czasu i niejednokrotnie większość czasu pozostają w domach. Narażeni są tym samym na zjawisko wykluczenia ze społeczności lokalnej. Przedmioty niniejszego przedsięwzięcia będzie skierowany do 20 osób w wieku poprodukcyjnym z obszaru rewitalizacji. Organizacja niniejszych form aktywności opatrzone zostanie działaniami promocyjnymi, zapewniającymi szeroki udział zainteresowanych min. poprzez informację na ogłoszeniowych tablicach sołeckich.
Rezultat realizowanego projektu:	Osoby starsze stosunkowo często są zmarginalizowane. Realizacja projektu pozwoli na włączenie osób z obszaru rewitalizacji zagrożonych lub dotkniętych zjawiskiem wykluczenia społecznego do społeczności lokalnej.
Szacunkowa wartość projektu:	120 000,00 zł
Źródło finansowania projektu:	Rządowy Program na rzecz Aktywizacji Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 – dofinansowanie 80%, budżet gminy – dofinansowanie 20%.
<i>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.</i>	

6. Stworzenie świetlicy w Zalesiu

Lokalizacja projektu:	Zalesie, działki ewidencyjne 76, 77 (dawny budynek PGR Zalesie)
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka
Czas realizacji projektu:	2019
Opis projektu:	Na terenie obszaru rewitalizacji w obrębie sołectwa Zalesie brak miejsca spotkań społeczności lokalnej w każdej grupie wiekowej. W miejscowości Zalesie (stan na rok 2016) nie ma żadnej placówki oświaty, jak również świetlicy wiejskiej. Dodatkowo, na terenie miejscowości nie działają organizacje pozarządowe. Odległość do miasta Ostrów Mazowiecka sprawia, że mieszkańcy Zalesia są pozbawieni dostępu do szerszej oferty kulturalnej. Obiekt, w którym planuje się stworzyć świetlicę, to stary budynek pegeerowski, który obecnie znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Stan ten jest m.in. skutkiem licznych aktów wandalizmu. Dodatkowo, dużym problem obiektu jest „zlokalizowanie” na jego terenie nielegalnego wysypiska śmieci. Głównym celem projektu jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Projekt ma również na celu stworzenie miejsca integracji i aktywizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji, zapewnienie atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu, wzrost poziomu integracji międzypokoleniowej oraz budowanie tożsamości lokalnej. Stworzenie miejsca spotkań i integracji społeczności lokalnej może zaowocować w przyszłości powstaniem organizacji pozarządowych, np. Koła Gospodyń Wiejskich czy Kółka Rolniczego. Realizacja projektu stworzenia świetlicy wpłynie również na zwiększenie oferty kulturalnej miejscowości Zalesie, ponieważ będzie to miejsce organizacji różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych. Na cele świetlicy przeznaczona będzie część budynku. W pozostałej części planowane jest stworzenie mieszkań komunalnych.
Zakres realizowanych działań:	Zakres realizowanych działań stanowi stworzenie świetlicy poprzez zagospodarowanie części pomieszczeń budynku popegeerowskiego. W ramach projektu planowana jest adaptacja i wyposażenie budynku popegeerowskiego na cele świetlicy. Wykonane zostaną: ➤ Roboty budowlane wewnętrzne, ➤ Wykonanie instalacji: elektrycznej, wodno- kanalizacyjnej i innych, ➤ Wykonanie podłóg, ➤ Urządzenie zaplecza kuchennego (zakup urządzeń i mebli kuchennych: lodówka, kuchenka, szafki kuchenne itd.), ➤ Zakup stolików, krzeseł i innych niezbędnych sprzętów.
Odbiorcy projektu:	Projekt w sposób bezpośredni skierowany jest przede wszystkim do mieszkańców obszaru rewitalizacji. W celu integracji społecznej

	mieszkańców obszaru rewitalizacji planuje się raz w miesiącu (lub częściej w przypadku potrzeby zgłoszonej przez mieszkańców) organizować spotkania integracyjne. Organizacja niniejszych spotkań opatrzona zostanie działaniami promocyjnymi, zapewniającymi szeroki udział zainteresowanych min. poprzez informację na ogłoszeniowych tablicach sołectkich.
Rezultat realizowanego projektu:	Świetlica wiejska w Zalesiu będzie miejscem aktywizującym i integrującym mieszkańców obszaru rewitalizacji. Budowa nowego obiektu przyczyni się również do umocnienia więzi społecznych i tożsamości lokalnej, skutkującej zmniejszeniem wyludniania się obszaru rewitalizacji.
Szacunkowa wartość projektu:	100 000,00 zł
Źródło finansowania:	RPO WM (EFRR), działanie 5.3 – dofinansowanie 80%, budżet gminy – 20%.
<i>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.</i>	

7. Budowa placu zabaw w Zalesiu

Lokalizacja projektu:	Zalesie, działki ewidencyjne 76, 77 (obok nowej świetlicy)
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka, Stowarzyszenie „Nasza Szansa”
Czas realizacji projektu:	2017
Opis projektu:	Na terenie Zalesia brak miejsca spotkań społeczności lokalnej, szczególnie zaś miejsca dla dzieci, które spędzają najwięcej czasu na świeżym powietrzu. Głównym celem realizacji projektu jest zagospodarowanie przestrzeni publicznej obok nowej świetlicy, zaspokojenie potrzeb w zakresie bezpiecznego spędzania wolnego czasu przez dzieci oraz podniesienie jakości przestrzeni rewitalizowanego obszaru poprzez budowę placu zabaw, co wpłynie na wzrost miejsc rekreacji na obszarze rewitalizacji. Zdewastowany dotąd obszar zyska drugie życie i stanie się centralnym miejscem sołectwa.
Zakres realizowanych działań:	W zakresie realizowanego zadania znajduje się budowa placu zabaw. W ramach zadania zostaną zakupione i zamontowane trzy urządzenia zabawowe: karuzela, wspinaczka i zjeżdżalnia. Dodatkowo na placu staną dwa stanowiska do gry w szachy.
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest przede wszystkim do mieszkańców obszaru rewitalizacji, którzy na wskazanym miejscu będą mieli możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu. Projekt skierowany jest również do osób starszych z obszaru rewitalizacji, którzy dzięki

	montażowi stanowisk do gry w szachy, będą mieli możliwość spotkania się we wspólnej przestrzeni publicznej.
Rezultat realizowanego projektu:	Realizacja projektu stanowi odpowiedź na zdiagnozowany problem niskiego kapitału społecznego i ludzkiego. Nowopowstały plac zabaw stanie się miejscem, w którym czas wolny spędzać będą dzieci wraz z rodzinami, projekt przyczyni się do integracji międzypokoleniowej.
Szacunkowa wartość projektu:	50 000,00 zł
Źródła finansowania:	RPO WM 2014-2020, działanie 10.1 - dofinansowanie 80%, budżet gminy – 20%.
<i>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.</i>	

8. Działania z zakresu aktywizacji zawodowej

Lokalizacja projektu:	Zalesie, działki ewidencyjne 76, 77 (nowa świetlica), Komorowo, ul. Bociańskiego, działka nr 1941/28, Ostrów Mazowiecka, ul. Gen. Wł. Sikorskiego 5 (Urząd Gminy oraz siedziba GOPS)
Podmiot realizujący projekt/przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Stowarzyszenie „Nasza Szansa”
Czas realizacji projektu:	2017-2026
Opis projektu:	Na obszarze rewitalizacji, zauważalne jest wysokie bezrobocie, mała liczba miejsc pracy oraz co za tym idzie mieszkańcy pozostający bez zatrudnienia lub mają problemy w jego znalezieniu. Bezrobocie dotyka głównie ludzi młodych, którzy pozostają bezrobotni ze względu na kwalifikacje niedostosowane do rynku pracy oraz znaczną odległość miejscowości Zalesie od miasta Ostrów Mazowiecka (gdzie mogliby nie tylko znaleźć zatrudnienie, ale również doskonalić swoje umiejętności). Głównym celem planowanego procesu aktywizacji jest podniesienie kwalifikacji zawodowych oraz dostosowanie umiejętności do potrzeb rynku pracy mieszkańców obszaru rewitalizacji. Przedsięwzięcie poprzez poprawę dostępu do usług społecznych, zakłada wzrost zdolności do zatrudnienia osób nieaktywnych zawodowo i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zamieszkujących obszar rewitalizacji.
Zakres realizowanych działań:	Zakres realizowanych działań obejmuje organizację różnego rodzaju szkoleń, kursów oraz staży zawodowych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. W ramach przedsięwzięcia zakłada się realizację takich działań jak: ➤ Diagnozowanie indywidualnej sytuacji uczestników projektu i pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy,

	➤ Podnoszenie lub zmiana kwalifikacji zawodowych oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy, ➤ Szkolenie komputerowe dla osób powyżej 50 roku życia, ➤ Szkolenie językowe dla osób powyżej 50 roku życia, ➤ Utworzenie 7 miejsc praktyk i staży, ➤ Organizacja spotkań z doradcami zawodowymi, przedstawicielami Powiatowego Urzędu Pracy oraz Lokalnej Grupy Działania „Zielone Sioło”, ➤ Doradztwo i pomoc z zakresu zakładania własnej działalności gospodarczej
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest do bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji, którzy mają trudność w znalezieniu pracy. Projekt ma służyć aktywizacji zawodowej poprzez zdobycie nowych kompetencji. Lista zgłoszeniowa na poszczególne elementy projektu zostanie udostępniona w Urzędzie Gminy, jednakże zakłada się, że liczba uczestników każdego z uruchomionych działań z zakresu aktywizacji zawodowej nie przekroczy 15 miejsc (z wyłączeniem utworzenia miejsc praktyk i staży, dla których przewiduje się uruchomienie 7 miejsc). W przypadku gdy pula miejsc nie zostanie wykorzystana przez mieszkańców obszaru rewitalizacji, do projektu włączani będą mieszkańcy spoza obszaru rewitalizacji.
Rezultat realizowanego projektu:	Realizacja projektu pozwoli na zmniejszenie poziomu bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Zdobycie odpowiednich kwalifikacji i umiejętności, pozwalających na powrót na rynek pracy, przyczyni się do rozwoju społecznego, w konsekwencji skutkującej zmniejszeniem liczby osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie z obszaru rewitalizacji.
Szacunkowa wartość projektu:	100 000,00 zł.
Źródła finansowania projektu:	RPO WM 2014-2020, działanie 9.1 (EFS) – dofinansowanie 80%, budżet gminy – dofinansowanie 20%.
<i>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.</i>	

9. Remont świetlicy w Komorowie

Lokalizacja projektu:	Komorowo, ul. Mazowiecka 57
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka
Czas realizacji projektu:	czerwiec 2017 – listopad 2017
Opis projektu:	Budynek znajdujący się przy ul. Mazowieckiej 57 to dawna Remiza Strażacka. Obecnie jest to pustostan, nikt z niego nie korzysta z

	powodu braku toalety oraz braku ogrzewania. Dodatkowo w miejscu tym mieszkańcy składują niepotrzebne rzeczy, wskutek czego powstało nielegalne wysypisko śmieci. Głównym celem projektu jest stworzenie komfortowych warunków do spędzania czasu wolnego oraz likwidacja barier architektonicznych na rzecz osób starszych, chorych i niepełnosprawnych. Planuje się wydzielić pomieszczenie na siedzibę Koła Gospodyń Wiejskich, które obecnie zarejestrowane jest w prywatnym domu. Zapewnienie komfortowych warunków umożliwi formację i rozwój organizacji, co przełoży się na większą aktywność wśród lokalnej społeczności. Oprócz tego, w świetlicy możliwa będzie organizacja różnego rodzaju spotkań mieszkańców obszaru rewitalizacji, m.in. spotkania konsultacyjne, szkolenia czy warsztaty. W świetlicy spotykać się będą także członkowie Ochotniczej Straży Pożarnej w Komorowie, którzy chętnie angażują się w organizację lokalnych wydarzeń, m.in. wigilii oraz dożynek.
Zakres realizowanych działań:	Zakres realizowanych działań obejmuje zwiększenie wspólnej przestrzeni dla społeczności lokalnej: ➤ Generalny remont pomieszczeń, ➤ Wstawienie stolarki okiennej i drzwiowej, ➤ Wykonanie elektryki, hydrauliki, ➤ Wykonanie tynków, posadzki, ➤ Wykonanie łazienek oraz ogrzewania świetlicy. ➤ Wyposażenie świetlicy podstawowe sanitariaty: ławki, krzesła, szafki.
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest do wszystkich mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym w szczególności osób starszych i niepełnosprawnych poprzez usunięcie barier architektonicznych, pozwalających na równy dostęp do obiektu. Świetlica wiejska będzie także miejscem spotkań organizacji pozarządowych, prowadzących swoją działalność na obszarze rewitalizacji. W obiekcie planuje się organizację spotkań integrujących społeczność lokalną. Udział mieszkańców obszaru rewitalizacji zostanie zapewniony poprzez umieszczenie ogłoszeń na tablicach sołeckich oraz poprzez rozdysponowanie wśród mieszkańców ulotek w formie papierowej.
Rezultat realizowanego projektu:	Realizacja projektu stanowić będzie odpowiedź na problem niskiej jakości budynków przeznaczonych na cele aktywizacji społecznej. Remont budynku pozwoli na realizację działań integrujących i aktywizujących społeczność obszaru rewitalizacji.
Szacunkowa wartość projektu:	600 000,00 zł
Źródła finansowania projektu:	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności

	wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63% + budżet gminy – dofinansowanie 36,37%.
Prognostowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.	

10. Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego

Lokalizacja projektu:	Komorowo, Aleja Powstania Listopadowego, działka nr 1941/25
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka
Czas realizacji projektu:	marzec 2018 – grudzień 2018
Opis projektu:	Teren przy pomnikach jest zaniedbany i ulega degradacji poprzez zachowania wandalizmu. Obecnie teren przy pomnikach jest miejscem spotkań młodzieży, która w tym miejscu spożywa alkohol. Nieodpowiednie zachowanie osób będących pod wpływem alkoholu wpływa negatywnie na poczucie bezpieczeństwa pozostałych mieszkańców przebywających na tym terenie. Głównym celem projektu jest zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego, co przyczyni się do ochrony dziedzictwa narodowego oraz przeciwdziałać będzie zdiagnozowanym problemom środowiskowym. Zostanie to osiągnięte dzięki likwidacji dzikich wysypisk śmieci, które aktualnie znajdują się na terenie planowanym do zagospodarowania. Oświetlona, monitorowana i pełna zieleni Aleja Powstania Listopadowego ma szansę znów stać się reprezentacyjną ulicą Komorowa. Przy pomnikach odbywa się wiele uroczystości państwowych: obchody 11 Listopada, święto Wojska Polskiego czy imieniny Marszałka Piłsudskiego. Po zagospodarowaniu terenu wokół pomników szkoły będą mogły organizować żywe lekcje historii, które sprawdzają się zdecydowanie lepiej od wiedzy zdobywanej w klasie. Teren będzie także przyjazny osobom starszym i niepełnosprawnym, które także będą mogły spacerować wokół pomników. Projekt przyczyni się do społecznej aktywizacji osób starszych z obszaru rewitalizacji. Projekt jest komplementarny z projektem rewitalizacji pomników, na który Gmina pozyskała już środki.
Zakres realizowanych działań:	➤ Montaż podświetlenia pomników, ➤ Montaż 3 kamer monitoringu, ➤ Zakup ławek, ➤ Ułożenie kostki przy alei, ➤ Zakup koszy na śmieci,

	➤ Zagospodarowanie terenu wokół, na którym mieszkańcy nielegalnie składują śmieci (uporządkowanie trawników, budowa chodnika), ➤ Remont drogi wraz z 6 punktami oświetlenia ulicznego, ➤ Budowa deptaku (odcinek ścieżki rowerowej wraz z oświetleniem i montażem wspomnianych wcześniej ławek).
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest do wszystkich mieszkańców obszaru rewitalizacji. W efekcie niniejszego przedsięwzięcia stworzone zostanie miejsce integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji, a także zwiększy się ich poczucie bezpieczeństwa na wskazanym obszarze.
Rezultat realizowanego projektu:	Realizacja projektu będzie odpowiedzią na problem środowiskowy oraz przestrzeni publicznej. Likwidacja dziki wysypisk śmieci przyczyni się podniesienia jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Miejsce jest aktualnie przedmiotem aktów wandalizmu i częstych interwencji Policji. Zagospodarowanie tego terenu przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa na wskazanym obszarze oraz przeznaczenie go dla pozostałych mieszkańców, którzy aktualnie boją się tam przebywać.
Szacunkowa wartość projektu:	150 000,00 zł.
Źródło finansowania projektu:	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Priorytet Ochrona Zabytków – dofinansowanie 90%, budżet gminy – dofinansowanie 10%.

Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.

Rysunek 19 Aleja Powstania Listopadowego w Komorowie

Źródło: Plan Odnowy Miejscowości Komorowo

Projekty komplementarne

Projekty komplementarne to pozostałe przedsięwzięcia stanowiące uzupełnienie procesu rewitalizacji. Wszystkie projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji, a ich realizacja w znacznym stopniu wpłynie na ograniczenie negatywnych zjawisk oraz poprawę jakości życia na terenie gminy.

1. Zagospodarowanie budynku popegeerowskiego na mieszkania socjalne.

Lokalizacja projektu:	Zalesie, działka nr 76 i 77
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka
Czas realizacji projektu:	kwiecień 2017 – grudzień 2017
Opis projektu:	Zalesie charakteryzuje się wysokim natężeniem problemów społecznych, co przekłada się na stosunkowo dużą liczbę osób ubogich, niezaradnych życiowo. Na rewitalizowanym terenie znajduje się ulegający degradacji budynek popegeerowski, który może być wykorzystany do zagospodarowania na mieszkania socjalne. Budynek jest w bardzo złym stanie technicznym, jest częstym obiektem ataków wandalizmu i miejscem, w której młodzież spożywa alkohol. Jego gruntowny remont umożliwi powstanie mieszkań dla wykluczonych społecznie mieszkańców gminy, szczególnie zaś mieszkańców Zalesia. W drugiej części budynku planuje się utworzenie wiejskiej świetlicy, która stanowić będzie centrum kulturalne sołectwa. Celem projektu jest remont i modernizacja budynku popegeerowskiego, który zostanie przeznaczony na mieszkania socjalne oraz wiejską świetlicę (będącej przedmiotem innego projektu, znajdującego się na liście projektów głównych).
Zakres realizowanych działań:	➤ Termomodernizacja i remont budynku popegeerowskiego m.in.: ○ Remont elewacji budynku ○ Ocieplenie ścian zewnętrznych i stropów budynku ○ Wymiana stolarki okiennej ○ Wymiana pokrycia dachowego ○ Instalacja źródeł energii ○ Zakup 10 elementów wyposażenia zaplecza socjalnego ➤ Utworzenie 4 nowych mieszkań socjalnych
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest w szczególności do mieszkańców obszaru rewitalizacji, którzy czasowo znaleźli się w trudnej sytuacji

	materialnej i życiowej. Mieszkania socjalne zostaną udostępnione w pierwszej kolejności mieszkańcom obszaru rewitalizacji ubiegającym się ich przydzielenie. W ramach projektu powstaną 4 mieszkania socjalne.
Rezultat realizowanego projektu:	Niwelacja degradacji infrastruktury technicznej, skutkującej pogłębieniem symptomów kryzysu i objęciem negatywnymi zjawiskami terenu gminy, przyczyni się do wzrostu jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zagospodarowanie budynku popegeerowskiego na mieszkania socjalne będzie stanowić odpowiedź na problem osób wykluczonych społecznie i zmarginalizowanych, zamieszkujących obszar rewitalizacji.
Szacunkowa wartość projektu:	3 000 000,00 zł.
Źródła finansowania projektu:	RPO WM 2014-2020, działanie 6.2 (EFRR) – dofinansowanie 80%, budżet gminy – 20 %.
Prognostowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.	
Rysunek 20 Budynek popegeerowski w miejscowości Zalesie ulegający degradacji.	
	
Źródło: Urząd Gminy Ostrów Mazowiecka	

2.1 Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji

Lokalizacja projektu:	Komorowo, ul. Mazowiecka 57, Zalesie, działki nr 76 i 77
Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie:	Gmina Ostrów Mazowiecka, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Czas realizacji projektu:	2020-2026
Opis projektu:	Ludność obszaru rewitalizacji w obrębie miejscowości Zalesie i Komorowo charakteryzuje wysokie zagrożenie ubóstwem, wykluczeniem społecznym i dezintegracją lokalnej społeczności.

	Ponadto struktura ekonomiczna obszaru rewitalizacji wykazuje znaczny udział osób w wieku poprodukcyjnym. Ponadto obszar rewitalizacji zamieszkuje duża liczba ludzi młodych, którzy ze względu na trudną sytuację życiową pozostają bez pracy. Projekt jest odpowiedzią na wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej oraz osób wykluczonych społecznie bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Zakres realizowanych działań:	W ramach realizowanych działań wchodzić będą dwa zadania główne: ➤ Aktywna integracja: ○ Indywidualne konsultacje z psychologiem; ○ Indywidualne konsultacje z doradcą prawnym; ○ Kurs podstawowej obsługi komputera; ○ Zajęcia wpierające umiejętności społeczne dotyczące sposobów reagowania w sytuacjach życia codziennego i w sytuacjach trudnych; ○ Warsztaty dla niepełnosprawnych uczestników projektu z zakresu przysługujących im praw z tytułu niepełnosprawności; ○ Zajęcia terapeutyczne; ○ Organizacja warsztatów grupowych z zakresu kompetencji życiowych i możliwości integracji społecznej; ➤ Praca socjalna ○ W ramach projektu planuje się zatrudnienie wykwalifikowanego pracownika socjalnego, który będzie prowadził spotkania z mieszkańcami obszaru rewitalizacji.
Odbiorcy projektu:	Projekt skierowany jest do mieszkańców obszaru rewitalizacji. W ramach realizacji zadań projektem objętych zostanie 35 osób z obszaru rewitalizacji, na podstawie listy zgłoszeniowej. W przypadku gdy pula miejsc nie zostanie wykorzystana, do projektu włączani będą mieszkańcy spoza obszaru rewitalizacji.
Rezultat realizowanego projektu:	Projekt przyczyni się do zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji, będących podopiecznymi Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. W wyniku realizacji projektu nastąpi aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, zwiększenie integracji społeczności lokalnej, a także zwiększenie ich zdolności komunikacyjnych.
Szacunkowa wartość projektu:	50 000,00zł/rok
Źródła finansowania projektu:	budżet gminy
<i>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich miary zawarte zostały w rozdziale 14 System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.</i>	

Wpływ projektów na aspekty problemowe

Prognozuje się, że realizacja zaproponowanych projektów kluczowych oraz komplementarnych, przyniesie wiele korzyści oraz będzie **miała pozytywny wpływ na zdiagnozowane aspekty problemowe**.

Działania związane z modernizacją budynków popegeerowskich i utworzeniem w nich przestrzeni do **integracji i aktywizacji mieszkańców** (np. świetlica lokalna) mają bardzo duży **potencjał społeczny**. Mogą stać się lokalnymi, oddolnymi centrami kultury, w których mieszkańcy Gminy Ostrów Mazowiecka będą się integrować oraz aktywizować. Natomiast utworzenie siłowni zewnętrznej oraz placów zabaw zwiększy aktywność fizyczną i rekreacyjną mieszkańców.

Warto zauważyć, że przedstawione projekty zwracają uwagę na **potrzeby różnych grup społecznych**: dzieci, seniorów, bezrobotnych, tym samym przeciwdziałając i niwelując zjawisko wykluczenia społecznego. Wskazują również na chęć mieszkańców włączenia się w proces rewitalizacji. Jest to bardzo istotne z punktu widzenia założeń Gminnego Programu Rewitalizacji.

W powyższych zestawieniach pojawiły się również **projekty związane z infrastrukturą techniczną**, także ważne dla pozytywnego funkcjonowania społeczności lokalnej. **Poprawa jakości infrastruktury technicznej**, w znacznym stopniu wpłynie na zwiększenie jakości życia, ogólnego poziomu zadowolenia mieszkańców oraz ich poczucia bezpieczeństwa. Dzięki zaproponowanym realizacjom **zwiększy się również estetyka i ład przestrzeni**, przyczyniając się tym samym do poprawy wizerunku Gminy oraz zwiększenia jej trakcyjności turystycznej i inwestorskiej.

Poniższa tabela przedstawia powiązanie realizowanych działań z problemami pojawiającymi się na obszarze rewitalizacji, wynikających z przedstawionej diagnozy społeczno – gospodarczej, ankiety pogłębiającej obszar rewitalizacji oraz analizy wskaźników.

Tabela 30 Powiązanie zdiagnozowanych problemów, celów, kierunków działań i projektów rewitalizacyjnych

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	CEL	PROPONOWANY KIERUNEK DZIAŁAŃ	PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE
Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym	Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Aktywizacja zawodowa mieszkańców.	Poprawa warunków życia mieszkańców, w szczególności zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym	➤ Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. ➤ Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie. ➤ Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bociańskiego w Komorowie. ➤ Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie. ➤ Działania z zakresu aktywizacji osób starszych. ➤ Budowa placu zabaw w Zalesiu ➤ Remont świetlicy w Komorowie ➤ Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji
Nadmierne korzystanie ze świadczeń społecznych			
Wysoki wskaźnik interwencji Policji		Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców poprzez likwidację miejsc problemowych	➤ Budowa placu zabaw w Zalesiu ➤ Remont świetlicy w Komorowie ➤ Zagospodarowanie budynku pogeerowskiego na mieszkania socjalne.
Duża liczba osób bezrobotnych		Aktywizacja zawodowa mieszkańców oraz	➤ Działania z zakresu aktywizacji zawodowej.

Niski poziom przedsiębiorczości		zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego	➤ <i>Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie.</i>
Niska jakość środowiska naturalnego	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie funkcjonalności przestrzeni publicznej.	Poprawa jakości przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji	➤ <i>Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie</i> ➤ <i>Zagospodarowanie budynku pogeerowskiego na mieszkania socjalne.</i>
Niska jakość przestrzeni publicznej		Poprawa jakości środowiska naturalnego	➤ <i>Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bociańskiego w Komorowie.</i> ➤ <i>Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie</i> ➤ <i>Stworzenie świetlicy w Zalesiu</i> ➤ <i>Remont świetlicy w Komorowie</i> ➤ <i>Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego</i>

Źródło: opracowanie własne

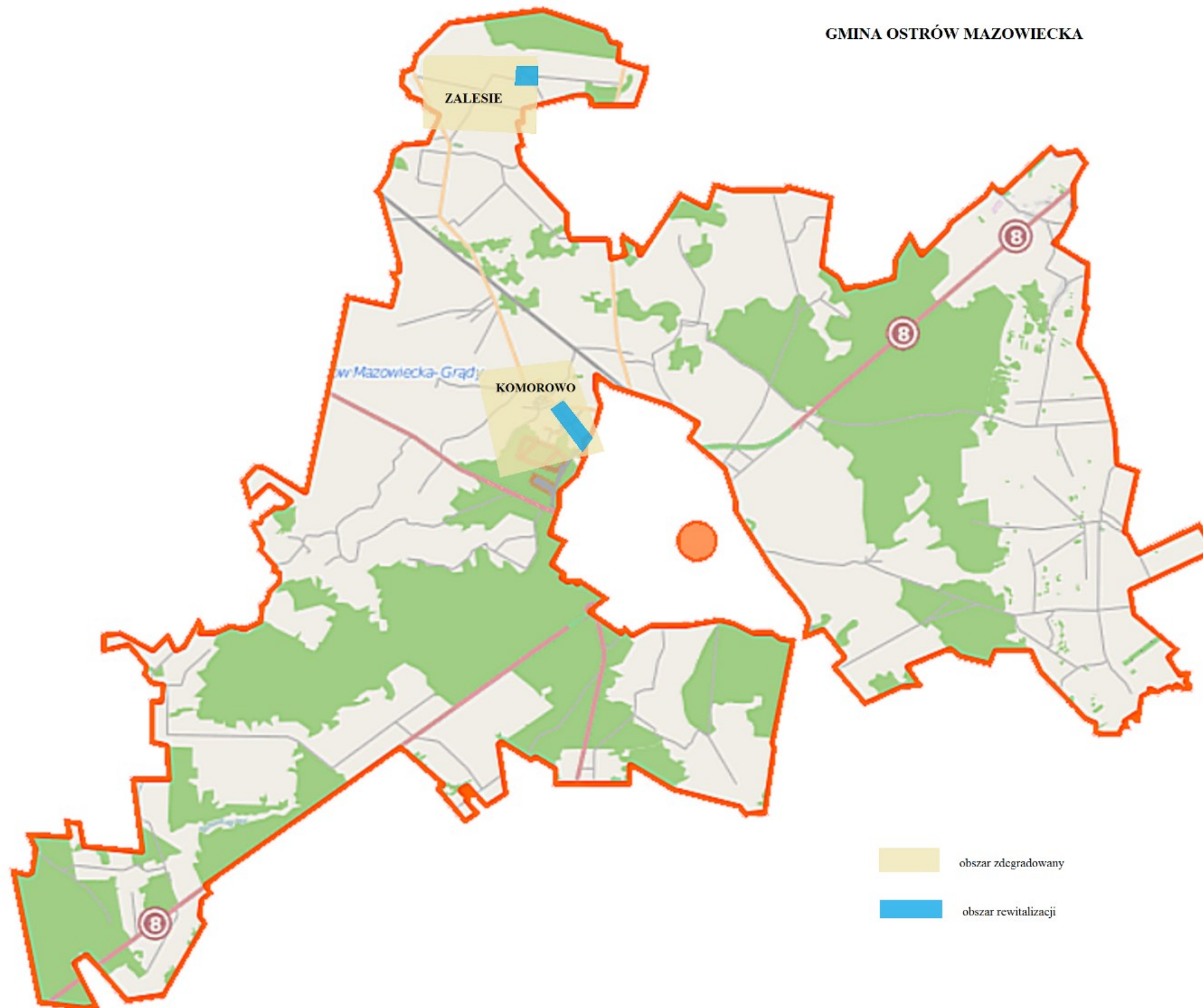
10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności rewitalizacji

Skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji warunkuje wielokierunkowość działań na rzecz społecznej, przestrzennej i ekonomicznej odnowy obszarów zdegradowanych. Istotne jest także angażowanie wszystkich zainteresowanych podmiotów – Interesariuszy Programu. Bardzo ważnym czynnikiem zwiększającym skuteczność działań rewitalizacyjnych jest również zapewnienie komplementarności i integracji podjętych projektów i działań rewitalizacyjnych. Konieczne jest zapewnienie komplementarności przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna oznacza wymóg zachowania ciągłości przestrzeni oraz relacji przestrzennych, które będą łączyć obszary rewitalizacji z pozostałą częścią gminy. Działania oraz osiągnięte dzięki nim efekty, oddziałują nie tylko na obszar poddany rewitalizacji, ale także pozostałe tereny, gdzie zmiany zachodzą będą w sposób pośredni. Zapewnianie komplementarności przestrzennej zapobiega również przesuwaniu problemów społecznych na inne tereny.

Na poniższych mapach kolorami oznaczono przestrzenne rozmieszczenie projektów zaplanowanych w ramach Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka. Kolor zielony oznacza projekty główne, zaś kolor różowy projekty komplementarne.

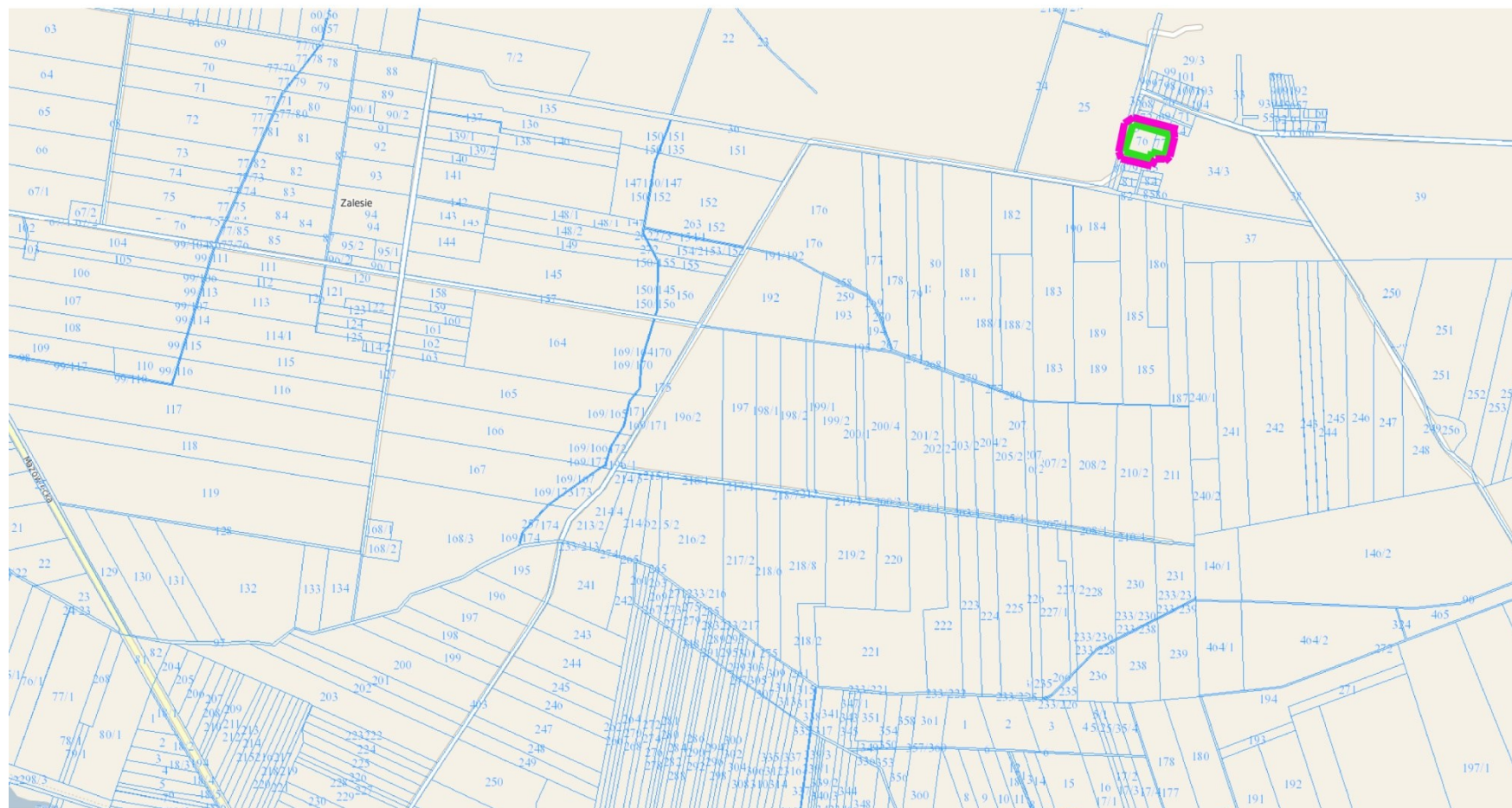
GMINA OSTRÓW MAZOWIECKA

Rysunek 22 Przestrzenne rozmieszczenie projektów rewitalizacyjnych w miejscowości Zalesie

Zalesie

- projekty główne
- projekty komplementarne

*na mapie oznaczone zostały projekty, dla których możliwe było wskazanie lokalizacji. Planuje się również realizację projektu miękkiego, którego zasięg obejmie całe Zalesie

Rysunek 23 Przestrzenne rozmieszczenie projektów rewitalizacyjnych w miejscowości Komorowo

Komorowo

- projekty główne
- projekty komplementarne

*na mapie oznaczone zostały projekty, dla których możliwe było wskazanie lokalizacji.

Planuje się również realizację dwóch projektów miękkich, których zasięg obejmie całe Komorowo

Zalesie:

Na jednym obszarze (działki nr 76, 77) planowanych jest kilka projektów: stworzenie świetlicy, budowa placu zabaw, działania z zakresu aktywizacji zawodowej i społecznej oraz zagospodarowanie budynku pegeerowskiego na mieszkania socjalne.

Komorowo:

Projekty zlokalizowane są w pięciu lokalizacjach:

- Ul. Płk. L. Bociańskiego, działka nr 1941/28: stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji , powstanie świetlicy gminnej, budowa placu zabaw, działania z zakresu aktywizacji osób starszych, działania z zakresu aktywizacji zawodowej,
- Ul. Mazowiecka 90 (Filia Gminnej Biblioteki Publicznej): stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji , działania z zakresu aktywizacji osób starszych
- Ul. Płk. L. Bociańskiego 2: Remont Przedszkola Samorządowego
- Ul. Mazowiecka 57: remont świetlicy, działania z zakresu aktywizacji osób starszych
- Aleja Powstania Listopadowego, działka nr 1941/25: zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego.

Komplementarność problemowa uwzględnia w projektach rewitalizacyjnych wszystkie aspekty rewitalizacji, tj. aspekt społeczny, gospodarczy i przestrzenny. Komplementarność ta zapewnia zwiększoną efektywność procesu, ponieważ pomiędzy wszystkimi przedsięwzięciami zachodzi efekt synergii – tj. projekty się uzupełniają i dopełniają. Zaplanowane projekty są także odpowiedzią na zdiagnozowane problemy, dzięki czemu osiągnięty zostanie główny cel rewitalizacji.

Dla zapewnienia tej komplementarności należy:

- Wyznaczyć wskaźniki, które określać będą efekty końcowe projektów rewitalizacyjnych;
- Skorelować działania rewitalizacyjne z innymi działaniami podejmowanymi w ramach planowania strategicznego w Gminie.

Tabela 31 Komplementarność problemowa

Lp.	Przedsięwzięcie rewitalizacyjne	Aspekt społeczny	Aspekt gospodarczy	Aspekt przestrzenno-funkcjonalny i techniczny	Aspekt środowiskowy
Projekty główne					
1.	Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji	x			
2.	Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie	x	x	x	
3.	Powstanie świetlicy przy ul. Bociańskiego w Komorowie	x		x	
4.	Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie	x		x	x
5.	Działania z zakresu aktywizacji osób starszych	x			
6.	Stworzenie świetlicy w Zalesiu	x		x	x
7.	Budowa placu zabaw w Zalesiu	x		x	
8.	Działania z zakresu aktywizacji zawodowej w Zalesiu	x	x		
9.	Remont świetlicy w Komorowie	x		x	x
10.	Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego	x		x	x
Projekty komplementarne					
1.	Zagospodarowanie budynku popegeerowskiego na mieszkania socjalne	x		x	x
2	Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji	x	x		

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna polega na zarządzaniu programem rewitalizacji umożliwiającym efektywne współdziałanie różnych podmiotów, instytucji oraz uzupełnianie się procedur. Wykreowany system zarządzania określa na przykład sposób podejmowania decyzji oraz stopień włączania społeczności lokalnej w proces rewitalizacji.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna zostanie osiągnięta dzięki powołanemu zarządzeniem nr 209/16 Komitetowi ds. Rewitalizacji. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Gminy, Młodzieżowej Rady Gminy, środowiska oświaty i kultury, środowiska gospodarczego, służby zdrowia, organizacji pozarządowych oraz mieszkańcy. Szczegółowe informacje na temat Komitetu i wdrażania znajdują się w rozdziale *System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji*.

Komplementarność międzyokresowa pomaga zachować ciągłość programową - kontynuowanie lub rozwijanie wsparcia z polityki spójności z lat 2007-2013. Projekty w ramach polityki spójności na lata 2014-2020 powinny być oparte o analizę dotychczasowych działań rewitalizacyjnych.

Poniższa tabela przedstawia działania, które zostały już zrealizowane na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka:

Tabela 32 Komplementarność międzyokresowa

Nazwa projektu	Całkowita wartość projektu [w zł]	Wartość dofinansowania [w zł]	Źródło dofinansowania
Doposażenie placu zabaw przy Przedszkolu Samorządowym w Komorowie	28 136,25	18 300	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013, Działanie 413: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju objętych PROW na lata 2007- 2013
Wypożyczenie siłowni zewnętrznej w Komorowie	28 136,25	18 300	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działanie 413: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju objętego PROW na lata 2017- 2013
Organizacja imprezy plenerowej - Dożynki 2014 w Komorowie	38 437,50	25 000	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013, Działanie 413: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla małych projektów tj. operacji, które nie odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działań Osi 3, ale przyczyniają się do osiągnięcia celów tej osi
Komorowo, prac konserwatorskie przy trzech pomnikach przedstawiających postacie historyczne Powstania Listopadowego: Piotra Wysockiego, generała	82 211,38	77 502,37	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Program Dziedzictwo Kulturowe, Priorytet Ochrona zabytków

Nazwa projektu	Całkowita wartość projektu [w zł]	Wartość dofinansowania [w zł]	Źródło dofinansowania
Longina Sowińskiego oraz Józefa Grzegorza Chłopickiego			
Usuwanie i unieszkodliwianie azbestu na terenie województwa mazowieckiego	91 863,16	78 000,00	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
Bezpłatna nauka pływania	42 500	21 250	Ministerstwo Sportu i Turystyki. Fundusz Zajęć Sportowych dla dzieci
Zajęcia dodatkowe dla 16 szkół z Gminy Ostrów Mazowiecka	999 413	949 413	Europejski Fundusz Społeczny Poddziałanie 10.1.1 „Edukacja ogólna” RPO WM 2014-2020 Poddziałanie 10.1.1 „Edukacja ogólna” RPO WM 2014-2020
Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka	5 019 986,30	4 962 951,30	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 Poddziałanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu - inclusion
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	2 000 000	1 272 600	PROW 2014-2020 Poddziałanie Wsparcie na inwestycje związane z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii

Komplementarność źródeł finansowania polega na umiejętnym uzupełnianiu i łączeniu wsparcia ze środków finansowych Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Zasada ta ma również na celu zapobieganie sytuacjom podwójnego finansowania, tj. niedozwolonego zrefundowania (całościowego lub częściowego) danego wydatku dwa razy ze środków publicznych – krajowych lub wspólnotowych.

Zaplanowane przedsięwzięcia będą realizowane ze środków budżetu gminy oraz środków zewnętrznych, co pozwoli na zapewnienie komplementarności źródeł finansowania. Planowane źródła finansowania przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 33 Komplementarność źródeł finansowania

Lp.	Przedsięwzięcie rewitalizacyjne	Wartość projektu	Wartość dofinansowania	Źródło dofinansowania
Projekty główne				
1.	Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji	540 000,00 (60 000 na rok)	432 000,00 (48 000 zł na rok)	Ministerstw Pracy i Polityki Społecznej, P FIO 2014-2020, dofinansowanie 100%
2.	Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie	800 000,00 zł	640 000,00 zł	RPO WM 2014-2020, działanie 10.1.4 – dofinansowanie – 80%, budżet gminy - 20%.
3.	Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bociańskiego w Komorowie	600 000,00 zł	381 780,00 zł	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63%, budżet gminy dofinansowanie – 36,37%
4.	Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie	20 000 zł	12 726,00 zł	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63%, budżet gminy dofinansowanie – 36,37%

5.	Działania z zakresu aktywizacji osób starszych	120 000,00 zł	96 000,00 zł	Rządowy Program na rzecz Aktywizacji Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 – dofinansowanie 80%, budżet gminy – dofinansowanie 20%.
6.	Stworzenie świetlicy w Zalesiu	100 000,00 zł	80 000,00 zł	RPO WM (EFRR), działanie 5.3 – dofinansowanie 80%, budżet gminy – 20%
7.	Budowa placu zabaw w Zalesiu	50 000,00 zł	40 000,00 zł	RPO WM 2014-2020, działanie 10.1 - dofinansowanie 80%, budżet gminy – 20%.
8.	Działania z zakresu aktywizacji zawodowej w Zalesiu	100 000,00 zł	80 000,00 zł	RPO WM 2014-2020, działanie 9.1 (EFS) – dofinansowanie 80%, budżet gminy – dofinansowanie 20%.
9.	Remont świetlicy w Komorowie	600 000,00 zł	381 780,00 zł	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63% + budżet gminy – dofinansowanie 36,37%
10.	Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego	150 000,00 zł	135 000,00 zł	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Priorytet Ochrona Zabytków – dofinansowanie 90%, budżet gminy – dofinansowanie 10%
Projekty komplementarne				
1.	Zagospodarowanie budynku pegeerowskiego na mieszkania socjalne	3 000 000,00 zł	2 400 000,00 zł	RPO WM 2014-2020, działanie 6.2 (EFRR) – dofinansowanie 80%, budżet gminy – 20%

2.	Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji	50 000,00 zł/rok	0,00 zł	Budżet gminy
----	---	------------------	---------	--------------

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.mapadotacji.gov.pl/>

11. Mechanizmy partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji

Przygotowywanie oraz wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji opiera się na zasadach partnerstwa oraz partycypacji społecznej. Mechanizm partycypacji społecznej obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób aktywizujący Interesariuszy, poprzez przeprowadzanie wśród nich badań oraz konsultacji społecznych. Partycypacja społeczna wpisana jest w proces rewitalizacji, na każdym jego etapie: diagnozy, programowania, wdrażania i monitorowania.

Komitet ds. Rewitalizacji odpowiedzialny jest za współpracę z interesariuszami oraz poddanie do dyskusji dokumentu stworzonego na podstawie szczegółowej diagnozy problemów społeczno-gospodarczych.

Interesariuszami programu, zgodnie z artykułem 2 ust. 2 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku mogą być: osoby, instytucje lub ich grupy, na które bezpośrednio lub pośrednio oddziałuje Gminny Program Rewitalizacji. To także podmioty wpływające na rezultaty procesu rewitalizacyjnego, zarówno w sposób pozytywny, jak i negatywny. Zalicza się do nich mieszkańców obszaru rewitalizacji, właścicieli, użytkowników nieruchomości, podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym terenie (w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego), a także podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność gospodarczą lub społeczną (w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz organy władzy publicznej).

Interesariuszami w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka są:

- Mieszkańcy obszaru rewitalizacji (Zalesie, Komorowo);
- Właściciele i użytkownicy nieruchomości (Zalesie, Komorowo);
- Użytkownicy terenów publicznych (m.in. uczniowie, użytkownicy świetlic, Domu Pomocy Społecznej);
- Podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność na obszarze rewitalizacji (Zalesie, Komorowo);

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne (Urząd Gminy, Rada Gminy);
- Pozostałe podmioty (Dom Pomocy Społecznej w Komorowie, placówki oświatowe i opiekuńczo-wychowawcze, policja);
- Organizacje pozarządowe (m.in. Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne czy Kółka Rolnicze).

Komunikacja z interesariuszami wiąże się z dwoma poziomami angażowania ich w sprawy publiczne:

Komunikacja jednostronna: przekaz wychodzi od nadawcy i dociera do odbiorcy, nie następuje jednak sprzężenie zwrotne. Zabiera mniej czasu i jest bardziej uporządkowana. Skuteczna jest w przypadku prostych spraw i komunikatów.

W ramach Gminnego Programu rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016-2026, zastosowano następujące formy komunikacji jednostronnej:

- Publikowanie na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka <http://gminaostrowmaz.home.pl> (m.in. informowanie o terminach konsultacji społecznych, o postępach prac nad programem, wywieszeniu dokumentu z możliwością składania uwag, publikowanie sprawozdań z konsultacji oraz dokumentu w wersji uwzględniającej wskazane przez interesariuszy zmiany);
- Publikowanie w Biuletynie Informacji Publicznej (informowanie m.in. o terminach konsultacji społecznych, o postępach prac nad programem, wywieszeniu dokumentu z możliwością składania uwag, obwieszczeniach i zarządzeniach związanych z procesem rewitalizacji, możliwość składania pomysłów na przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz dokumentu w wersji uwzględniającej wskazane przez interesariuszy zmiany);
- Publikacja dwóch artykułów prasowych w gazecie Tygodnik Ostrołęcki (informacja o konsultacjach oraz postępach prac);

- Ogłaszanie konsultacji społecznych na tablicach informacyjnych Sołtysów Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Plakaty informujące o możliwości wzięcia udziału w pogłębiającym obszar rewitalizacji wywiadzie kwestionariuszowym.

Komunikacja dwustronna: podobnie jak w przypadku komunikacji jednostronnej, przekaz wychodzi od nadawcy i dociera do odbiorcy, następuje jednak reakcja na komunikat lub sprzężenie zwrotne.

W ramach Gminnego Programu rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016-2026, zastosowano następujące formy komunikacji dwustronnej:

- Synchroniczna (natychmiastowa wymiana informacji):
 - Konsultacje społeczne: 3 spotkania z interesariuszami, ze szczególnym naciskiem na społeczność lokalną;
 - Warsztaty towarzyszące konsultacjom społecznym,
 - Konferencja podsumowująca.
- Asynchroniczna (wymiana informacji zachodzi z opóźnieniem):
 - Pogłębiające wywiady ankietowe metodą CAWI;
 - Konsultacje nad Projektem GPR (możliwość zgłaszania uwag do Programu w formie papierowej lub elektronicznej, a także w formie uwag ustnych).
 - Dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji: 23.05-21.06.2016r.
 - Dla określenia zasad działalności Komitetu Rewitalizacji: 23.05-21.06.2016r.
 - Dla projektu Gminnego Programu Rewitalizacji: 09.09-10.10.2016r.

Konsultacje społeczne

Kluczowym założeniem Programu Rewitalizacji jest aktywne włączanie mieszkańców i innych użytkowników obszaru gminy w proces wprowadzania zmian. Konsultacje społeczne są procesem, w którym reprezentanci władz przedstawiają obywatelom swoje plany dotyczące m.in. aktów prawnych lub przedsięwzięć, które będą miały odczuwalny wpływ na ich życie codzienne i zawodowe. Należy podkreślić, że ważnym elementem tych spotkań jest

wysłuchanie opinii mieszkańców na temat zaprezentowanych planów. Konsultacje społeczne mają charakter prowadzonej dyskusji, moderowanej przez wyznaczoną do tego zadania osobę.

Pierwsze spotkanie konsultacyjne dotyczyło **etapu diagnozy społeczno-gospodarczej**. Odkonalo się ono 17 czerwca 2016 roku o godz. 14.00 w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Ostrowi Mazowieckiej. Do udziału w spotkaniu zostali zaproszeni mieszkańcy Gminy Ostrow Mazowiecka.

W spotkaniu wzięli udział mieszkańcy z różnych grup interesariuszy. Na spotkaniu mieli możliwość z głoszenia swoich oczekiwań i uwag dotyczących tworzonego dokumentu, które pracownicy Urzędu Gminy wzięli pod uwagę w trakcie kolejnych prac nad Diagnozą społeczno – gospodarczą.

Drugie spotkanie dotyczyło **diagnozy obszarów miejscowości Komorowo oraz Zalesie**. Konsultacje odbyły się 31 sierpnia 2016 roku o godz. 14: 00 w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Ostrowi Mazowieckiej. W konsultacjach wzięło udział 12 osób. Spotkanie miało na celu rozmowę o dalszej części tworzenia dokumentu, skupiało się na obszarze rewitalizacji – sołectwach Zalesie i Komorowo. Zebranie grup interesariuszy miało ma na celu wywołanie dyskusji nt. przyszłych założeń (projektów, inwestycji, budowy infrastruktury) oddziałujących na codzienne życie lokalnej ludności.

W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele różnych grup interesariuszy, którzy podczas spotkania diagnozowali bieżącą sytuację w sołectwach oraz wytyczali możliwe kierunki rozwoju.

W pierwszej fazie dyskusji, diagnozowano aktualne, mocne strony sołectw Zalesie oraz Komorowo.

Komorowo

Największym atutem sołectwa Komorowo jest obecność na jej terenie działającej Jednostki Wojskowej, zatrudniającej dużą liczbę ludności nie tylko z Gminy, ale także z Powiatu Ostrowskiego. Dzięki infrastrukturze związanej z bazą wojskową, istnieje możliwość przeprowadzania na jej terenie wydarzeń okolicznościowych, aktywizujących lokalną społeczność.

Na terenie garnizonu funkcjonowały wcześniej organizacje pozarządowe:

- Związek Żołnierzy Wojska Polskiego – skupiający nie tylko osoby związane z przebyciem służbą mundurową, ale także ich rodziny, organizacja aktywnie funkcjonująca, przygotowująca cykliczne wydarzenia,
- Koło Wędkarskie nr 34 – struktury zrzeszające ponad 700 członków,
- Koło Myśliwskie,
- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Koło Gospodyń Wiejskich,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Komorowa – instytucja sporadycznie wykonująca działania z zakresu promocji kultury i historii miejscowości.

Aktualnie, ww. organizacje, celem kontynuowania swoich zadań potrzebują powstania nowej lokalizacji do prowadzenia działalności.

Na terenie sołectwa funkcjonuje restauracja „Pod Lwami”, posiadająca zaplecze gastronomiczne i hotelarskie, stanowiące załączek infrastruktury niezbędnej do rozwoju sektora turystycznego. Podstawę bazy obiektów turystycznych powinno stanowić 7 pomników (w tym Marszałka Józefa Piłsudskiego), koszary wojskowe (o początkach w 1891r.), tereny lesiste i łąki. Celem zwiększenia atrakcyjności turystycznej, powinno się promować historię Komorowa, jako miejsca rozegrania największej bitwy XX w, w której udział wzięła kawaleria, a także tożsamości szkoły oficerskiej, działającej na tych terenach od 1926r. Kilka budynków bieżącej infrastruktury Komorowa przejdzie proces rewitalizacji, spowodowany przekształceniem obiektów w siedzibę formowanej Jednostki Obrony Terytorialnej.

Zaletą gminy jest jej bliskość względem stolicy kraju. Dogodne skomunikowanie Warszawy z gminą, sprzyja powstawaniu nowych możliwości pozyskania klientów (dla turystyki). Osoby te, których głównym celem było zwiedzanie Warszawy, a pragnące spędzić pewien czas w spokojniejszych warunkach mogłyby wybrać ofertę reprezentowaną przez Gminę Ostrów Mazowiecka.

Do wzrostu atrakcyjności Komorowa mogłoby przyczynić się wybudowanie ścieżki rowerowej z miasta Ostrów Mazowiecka do terenów garnizonowych, tworząc w ten sposób trasę krajoznawczą.

Na terenie sołectwa działa od 12 lat przedszkole samorządowe, które w ramach dalszego efektywnego funkcjonowania potrzebuje powiększenia przestrzeni użytkowej. W najbliższej okolicy prowadzi działalność Szkoła Podstawowa nr 4, stan zaplecza oświatowego jest satysfakcjonujący. Sołectwo posiada duże zaplecze z zakresu opieki zdrowotnej oraz społecznej. Infrastruktura techniczna oraz komunikacyjna stanowi niewątpliwą atut Komorowa, której stan spełnia oczekiwania mieszkańców.

Na terenie miejscowości znajduje się budynek, wybudowany ponad 30 lat temu, przeznaczony do adaptacji na cele mieszkalne, świetlice oraz miejsce pożytku publicznego.

Okolicznościami niesprzyjającymi rozwojowi społecznemu jest brak przestrzeni mogącej stanowić bazę dla organizacji pożytku publicznego, takich jak Ochotnicza Straż Pożarna, czy Koło Zainteresowań.

W okolicy budynku dawnego Biura Przepustek, młodzież z terenów zdegradowanych urządza spotkania, które mają charakter rozrywkowy, znajdujący się na granicy prawa poprzez spożywanie alkoholu, hałasowanie, śmiecenie oraz korzystanie z używek. Nieformalne grupy młodych osób, pochodzących z rodzin wykluczonych społecznie stwarzają zagrożenie dla pozostałych mieszkańców gminy.

W sołectwie występuje problem nielegalnych, dzikich wysypisk śmieci. Brak świadomości lokalnej społeczności nt. ochrony środowiska powoduje powstawanie składowisk odpadów w lasach, znacznie obniżających atrakcyjność turystyczną terenów.

Zalesie

Miejscowość Zalesie stanowi teren popegeerowski, cechujący się niską aktywnością społeczną. Infrastruktura techniczna obszaru jest przestarzała. Wśród mieszkańców panuje przekonanie o braku perspektyw do życia. Niedostateczne zaplecze społeczne i rekreacyjne potęguje narastanie poczucia wykluczenia mieszkańców ze społeczeństwa. Ucieczka lokalnej ludności od codziennych problemów skutkuje pogłębiającą się izolacją mieszkańców terenów zdegradowanych.

Analogicznie do terenów w okolicach Komorowa, na obszarze Zalesia stan środowiska naturalnego znajduje się w stanie zdegradowania. Częstym zjawiskiem są nielegalne, dzikie

wysypiska śmieci wpływające na degradację ekosystemu. Na terenie sołectwa Zalesie funkcjonuje plac, który spełnia rolę dostarczania rozrywki dzieciom z pobliskich terenów.

Okolicznościami, które w znaczącej skali ograniczają rozwój w sferze aktywizacji zawodowej mieszkańców sołectwa Zalesie jest brak ich mobilności. Zwiększenie liczby kursów autobusów jest warunkiem niezbędnym do osiągnięcia syntetycznego celu, jakim jest minimalizacja zjawiska bezrobocia. Część rodzin w sołectwie Zalesie stosuje taktykę izolowania się od reszty społeczeństwa. Brak jest wśród nich chęci do współpracy z resztą ludności, celem podnoszenia standardów życia.

W miejscowości Zalesie planuje się utworzyć świetlicę wiejską, w budynku zagospodarowanym po byłej, popegeerowskiej infrastrukturze. Celem przystosowania obiektu, do nowej roli należałoby wykonać szereg prac odrestaurowujących sieć sanitarną budynku oraz jego zadaszenie. Niezbędnym elementem resocjalizacji dzieci i młodzieży z obszarów zdegradowanych jest stworzenie im miejsca rozrywki i rozwoju interpersonalnego, pokazującego szerszą perspektywę życia, niż zastane w miejscu wychowywania się.

Podczas spotkania konsultacyjnego, które odbyło się 05.10.2016 roku, wiele uwag dotyczyło poziomu bezpieczeństwa w Zalesiu. Uczestnicy spotkania zaznaczyli, że jest to teren, na którym młodzież spotyka się w celu spożywania alkoholu, a wieczorami wzrasta poziom niepokoju osób poruszających się po obszarze. Podkreślono konieczność zamontowania monitoringu. Zalesie postrzegane jest podobnie. Uważane jest za obszar, na którym istnieje duże skumulowanie zjawisk patologicznych. Wpływa to na niski poziom poczucia bezpieczeństwa osób tam przebywających.

Ponadto uczestnicy wskazali na wielość terenów inwestycyjnych w obrębie Komorowa, które można wykorzystać w celu zwiększenia liczby miejsc pracy. Pojawił się również pomysł utworzenia tablicy pamiątkowej prezentującej historię Komorowa.

Ostatnie, trzecie z przytoczonych spotkań zostało **zorganizowane 05.10.2016r. o godz. 14.00** w Urzędzie Gminy Ostrów Mazowiecka. Podczas spotkania omówiony został projekt dokumentu pn. „Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka”. Do udziału w spotkaniu zaproszono przedstawicieli Rady Gminy, Młodzieżowej Rady Gminy, organizacje pozarządowe, instytucje i podmioty gospodarcze, przedstawicieli środowiska naukowego,

a także wszystkich zainteresowanych mieszkańców do udziału w konsultacjach.

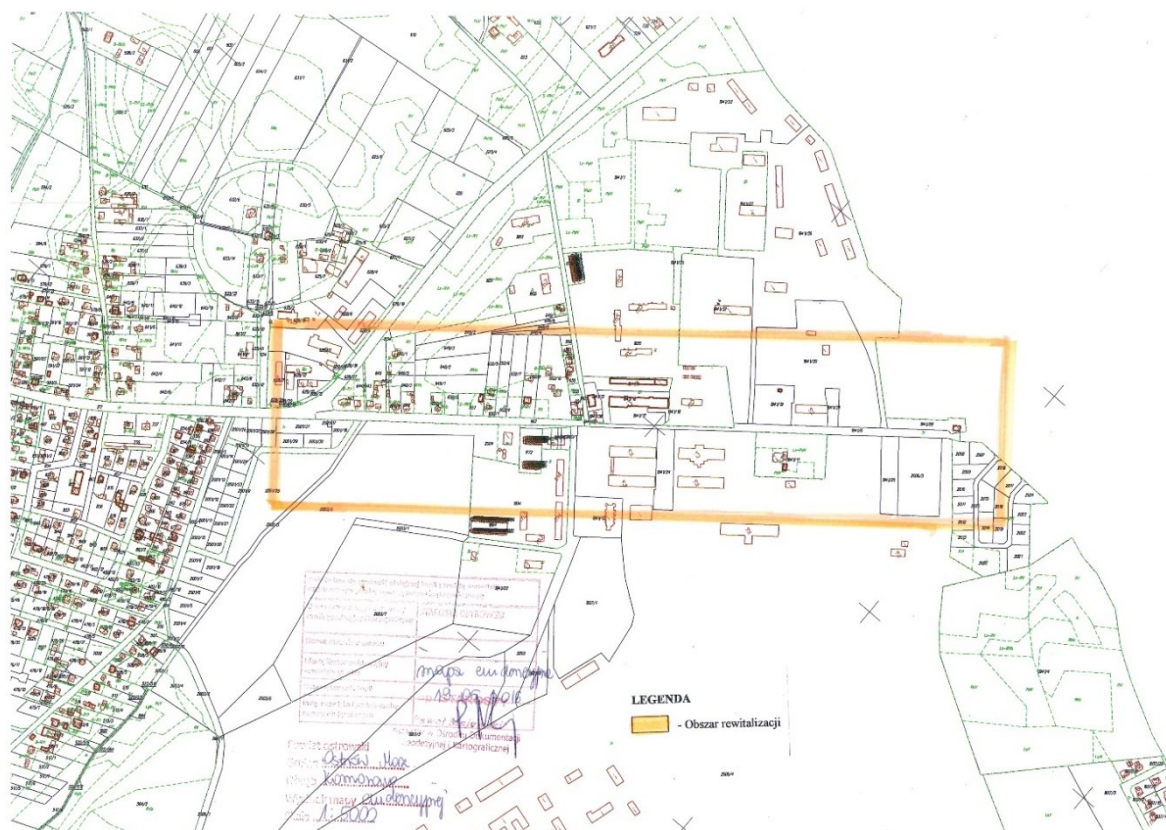
Pogłębiające wywiady kwestionariuszowe

W ramach partycypacji społecznej, by pogłębić wiedzę na temat obszarów zdegradowanych oraz poznać rzeczywiste potrzeby i oczekiwania mieszkańców, przeprowadzono wywiad ankietowy dotyczący rewitalizacji obszarów zdegradowanych. Do badania wykorzystano metodę CAWI (Computer Assisted Web Interview), tj. wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy WWW.

Obszar 1 - Komorowo

Badanych zapytano, jakie tereny w pierwszej kolejności powinny zostać poddane rewitalizacji. Niniejsza analiza dotyczy obszaru Komorowo.

Rysunek 24 Mapa Komorowa.

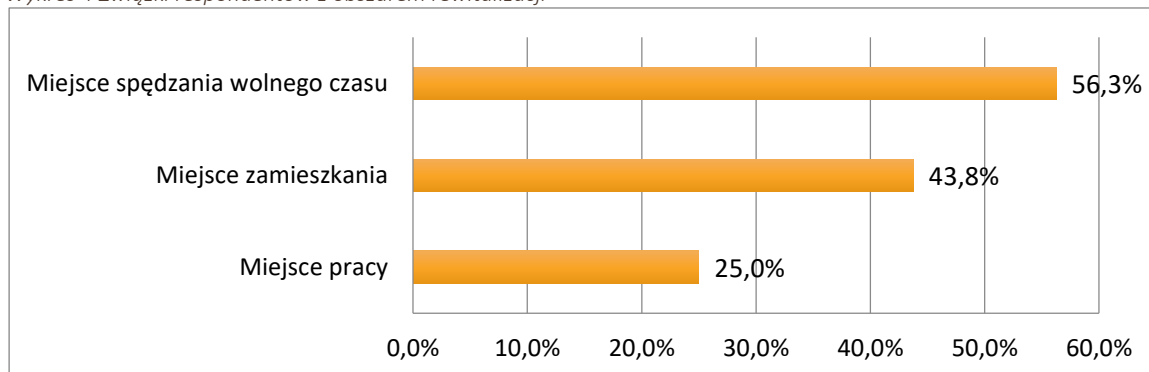

Źródło: opracowanie Gminy Ostrów Mazowiecka

Respondenci biorący udział w badaniu zostali zapytani o związek z obszarem rewitalizacji. Ponad połowa (56,3%) na obszarze rewitalizacji spędza swój wolny czas, zaś 43,8% na terenie tym mieszka. 1/4 respondentów jest związana z Komorowem przez miejsce swojej pracy. Żaden

z respondentów nie uczy się ani nie prowadzi na badanym terenie działalności gospodarczej, organizacji pozarządowej ani grupy nieformalnej.

Wykres 4 Związki respondentów z obszarem rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Badani zostali także poproszeni o ocenę natężenia problemów społecznych na wybranym przez nich obszarze rewitalizacji. Za najbardziej poważny problem uznali bezrobocie (31,3% wskazań na wysokie natężenie i 58,8% na natężenie średnie). Nieco mniejszy odsetek odpowiedzi dotyczył wandalizmu (25,0% wskazań na wysokie natężenie i 75,0% na natężenie średnie) oraz przestępczości (25,0% wskazań natężenia wysokiego i 56,3% średniego).

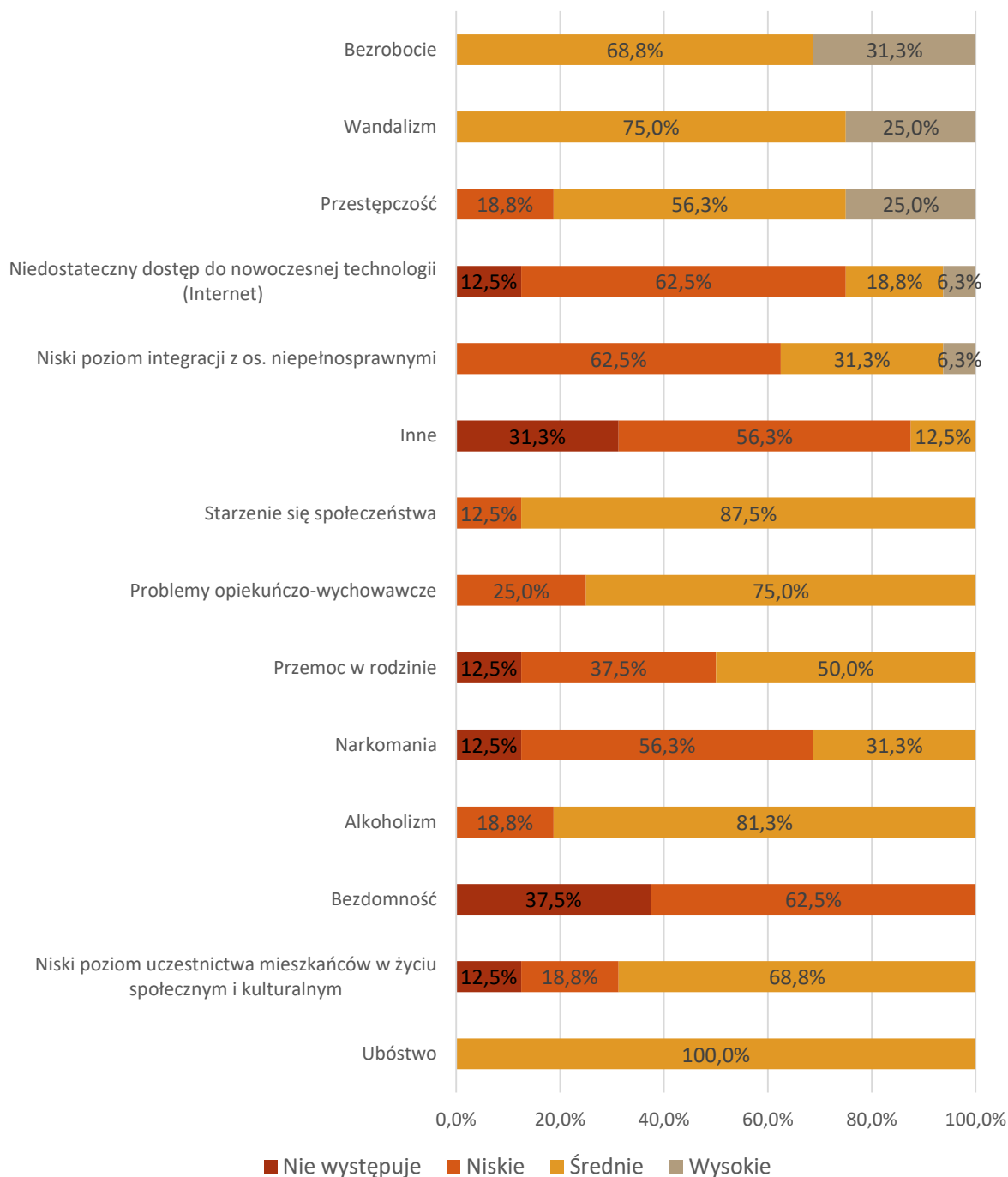
Za problemy o natężeniu niskim, a więc najmniej poważne problemy Komorowa, respondenci uznali bezdomność (37,5% wskazań na brak takiego problemu i 62,5% wskazań na niskie natężenie), narkomanię (12,5% wskazań na brak takiego problemu i 56,3% wskazań na niskie natężenie) oraz przemoc w rodzinie (12,5% wskazań na brak takiego problemu i 37,5% wskazań na niskie natężenie).

Za problemy o natężeniu średnim uznane zostały:

- Ubóstwo (100% wskazań na natężenie średnie);
- Starzenie się społeczeństwa (87,5% wskazań na natężenie średnie i 12,5% na natężenie niskie);
- Alkoholizm (81,3% wskazań na natężenie średnie i 18,8% na natężenie niskie);
- Problemy opiekuńczo-wychowawcze (75,0% wskazań na natężenie średnie i 25,0% na natężenie niskie).

Dość problematycznym okazał się niedostateczny dostęp do nowoczesnej technologii – aspekt ten otrzymał wszystkie możliwe wskazania, co może oznaczać, że jest to problem odbierany subiektywnie, w zależności od poziomu korzystania m.in. z Internetu.

Wykres 5 Jak oceniają Państwo natężenie poszczególnych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

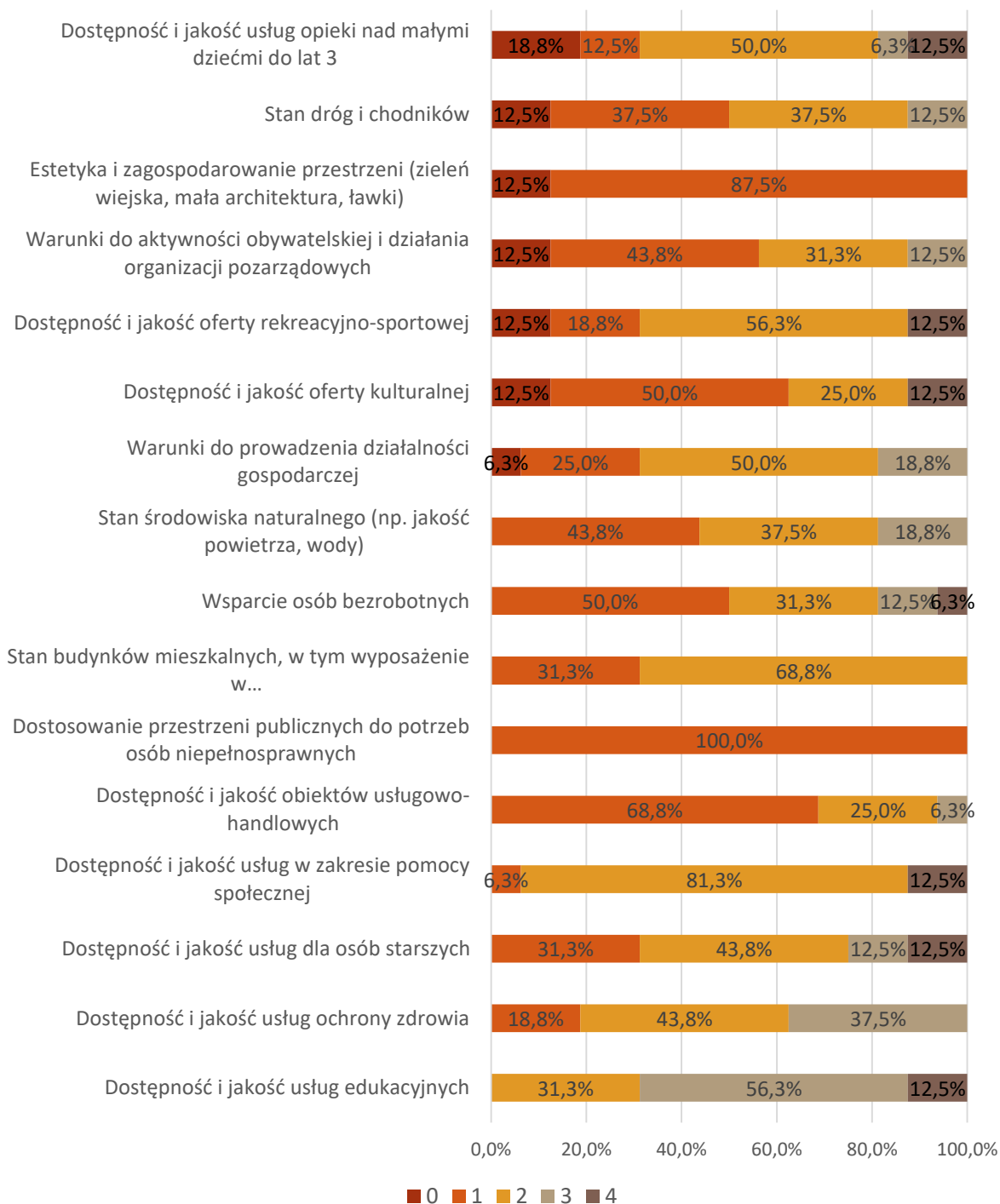
Respondentów poproszono o ocenę pewnych aspektów życia w odniesieniu do obszaru rewitalizacji. Badani mieli możliwość oceny na skali od 0 do 4, gdzie 0 oznacza ocenę najniższą a 4 najwyższą. Zdecydowana większość z nich otrzymała wiele różnorodnych wskazań (od 0 do 4), przez co trudno jednoznacznie zakwalifikować je do grupy dobrze lub źle ocenianych.

Najwięcej ocen negatywnych („0” oraz „1”) otrzymały aspekty:

- Estetyka i zagospodarowanie przestrzeni (zieleni, mała architektura, ławki) – 12,5% wskazań „0” i 87,5% „1”;
- Dostęp i jakość oferty kulturalnej – 12,5% wskazań „0” i 50,0% „1”;
- Warunki do aktywności obywatelskiej i działania organizacji pozarządowych – 12,5% wskazań „0” i 43,8% „1”;
- Stan dróg i chodników – 12,5% wskazań „0” i 37,5% „1”;
- Dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych – 100% wskazań „1”;
- Dostęp i jakość obiektów usługowo-handlowych – 68,8% wskazań „1”.

Najlepiej ocenianymi aspektami były dostęp i jakość usług edukacyjnych (12,5% wskazań „4” i 56,3% „3”) oraz dostępność i jakość usług ochrony zdrowia (37,5% wskazań „3”). Najbardziej problematycznym i trudnym do zakwalifikowania aspektem jest dostępność i jakość usług opieki nad małymi dziećmi do lat 3 – otrzymał on całą gamę ocen od 0 do 4.

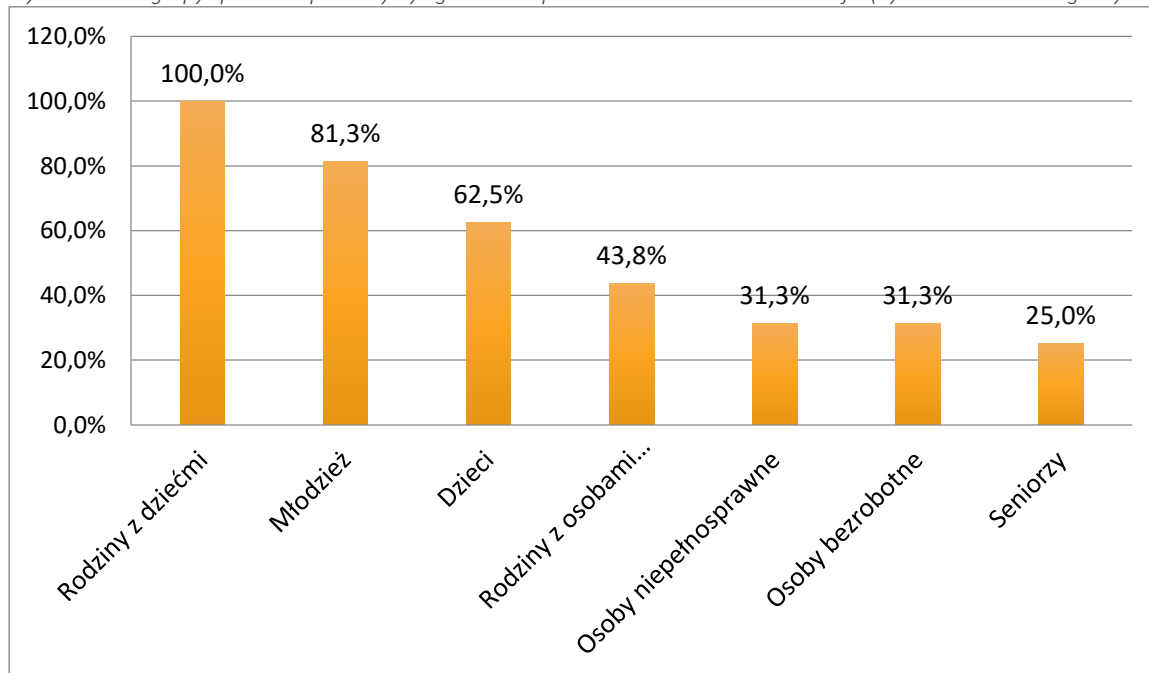
Wykres 6 Jak oceniają Państwo następujące aspekty życia na obszarze rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według badanych, grupą najbardziej wspieraną w Komorowie powinny być rodziny z dziećmi. Taką odpowiedź podało 100% ankietowanych. 81,3% uważało, że taką grupą powinna być często pozostawiona samej sobie młodzież, zaś 62,5% osób, że powinny być to dzieci. Najmniejszy odsetek (1/4) respondentów jako grupę, która powinna być głównie wspierana, wskazał seniorów.

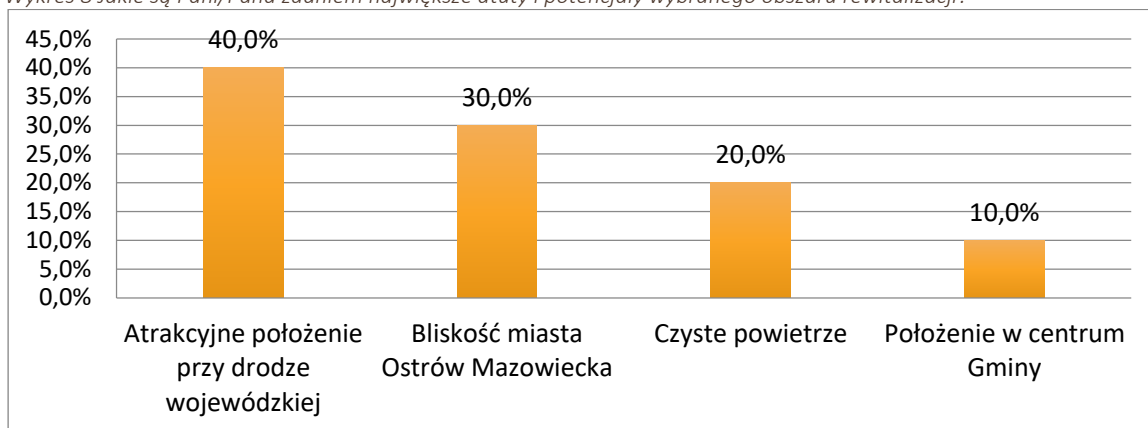
Wykres 7 Jakie grupy społeczne powinny być głównie wspierane na obszarze rewitalizacji? (Pytanie wielokrotnego wyboru).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zdaniem respondentów, największym atutem i potencjałem Komorowa jest atrakcyjne położenie przy drodze wojewódzkiej (40,0% wskazań). 30,0% osób za zaletę uznała bliskość miasta Ostrów Mazowiecka, zaś 1/5 czyste powietrze. 10,0% badanych za atut przyjęło położenie w centrum gminy.

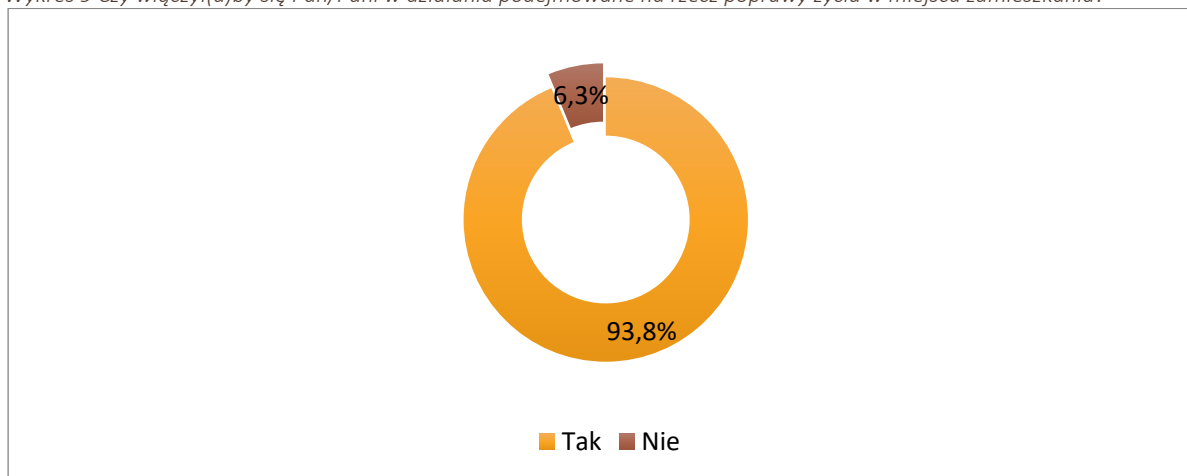
Wykres 8 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe atuty i potencjały wybranego obszaru rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badanych zapytano, czy włączyliby się w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu swojego zamieszkania. Aż 93,8% osób stwierdziło, że wzięłoby udział w takim projekcie. Jedynie 6,3% respondentów takiego współdziałania odmówiło.

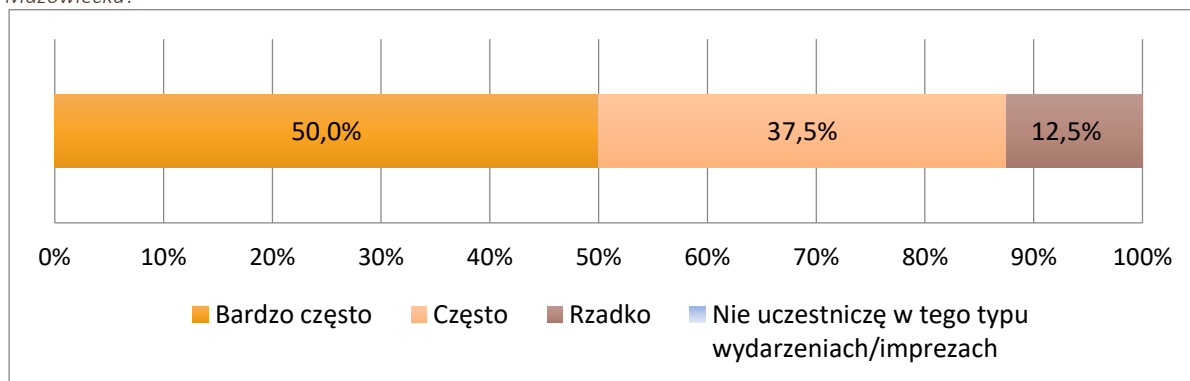
Wykres 9 Czy włączył(a)by się Pan/Pani w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu zamieszkania?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Połowa mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka zadeklarowała, że uczestniczy w organizowanych przez gminę wydarzeniach i imprezach kulturalnych bardzo często. 37,5% uczestniczy w nich często, natomiast 12,5% rzadko. Żaden z badanych nie stwierdził, że w ogóle nie uczestniczy w tego typu wydarzeniach.

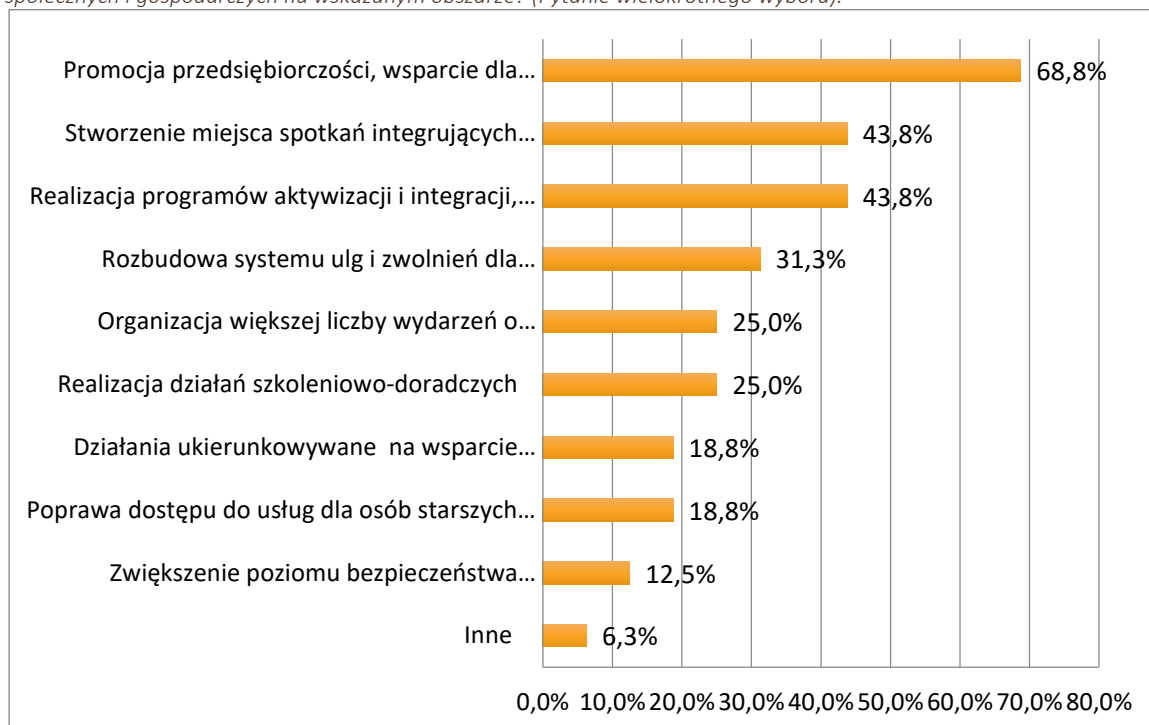
Wykres 10 Jak często uczestniczy Pan/Pani w wydarzeniach, imprezach kulturalnych organizowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według badanych, by ograniczyć negatywne zjawiska społeczne i gospodarcze, należy przede wszystkim promować przedsiębiorczość i wspierać osoby zakładające własną działalność gospodarczą (68,8% wskazań). Nieco mniejszy odsetek respondentów (po 43,8%) uważał, że ważnym jest stworzenie miejsca spotkań integrujących mieszkańców oraz realizacja programów aktywizacji i integracji oraz programów aktywności lokalnej. 31,3% osób uważa, że by ograniczyć negatywne zjawiska, należy rozbudować system ulg i zwolnień dla podmiotów prywatnych generujących miejsca pracy i inwestycje, zaś 1/4 wskazała na konieczność organizacji większej liczby wydarzeń o charakterze kulturalnym, rekreacyjnym dla mieszkańców oraz realizacji działań szkoleniowo-doradczych. W odpowiedzi „inne” wskazano nie tyle na wsparcie osób zakładających działalność gospodarczą, lecz tych, którzy swoją działalność już prowadzą.

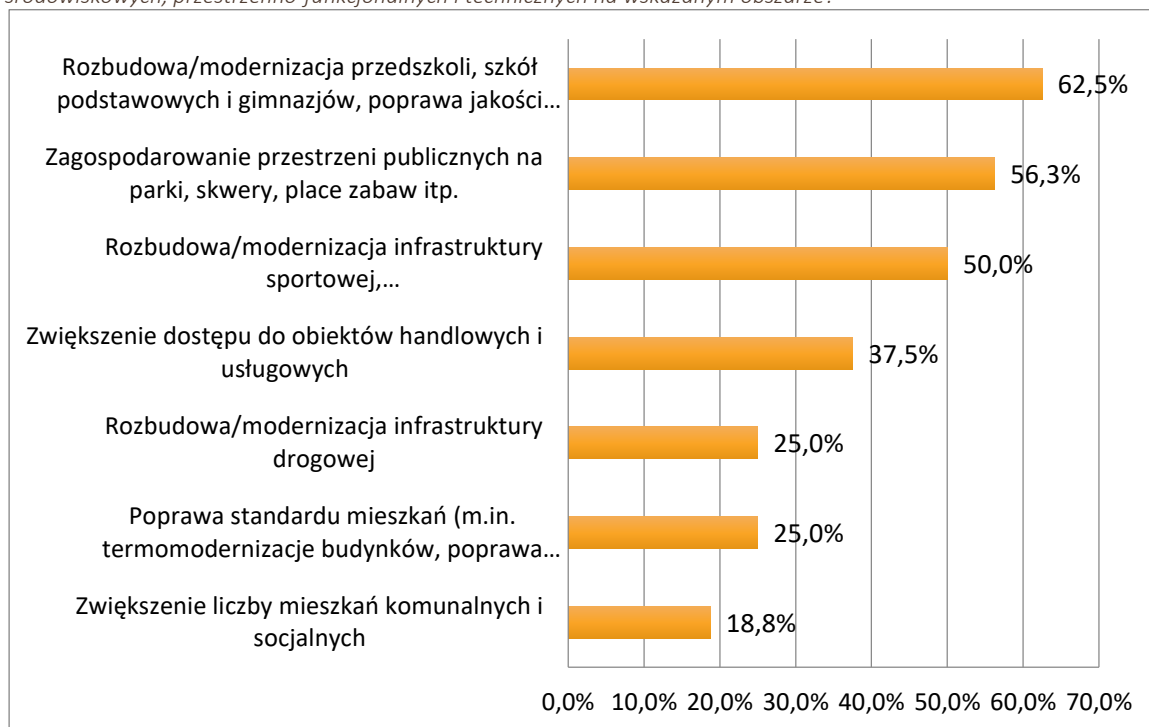
Wykres 11 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych na wskazanym obszarze? (Pytanie wielokrotnego wyboru).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali także zapytani o działania, które ich zdaniem pomogą ograniczyć negatywne zjawiska środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Respondenci uznali, że działaniem takim w pierwszej kolejności powinna być rozbudowa/modernizacja przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów oraz poprawa jakości wyposażenia (62,5%). 56,3% osób stwierdziło, że potrzebne jest zagospodarowanie przestrzeni publicznych na parki, skwery czy place zabaw, zaś połowa ankietowanych, że rozbudowa/modernizacja infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.

Wykres 12 Jakiego rodzaju przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczenia negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych na wskazanym obszarze?

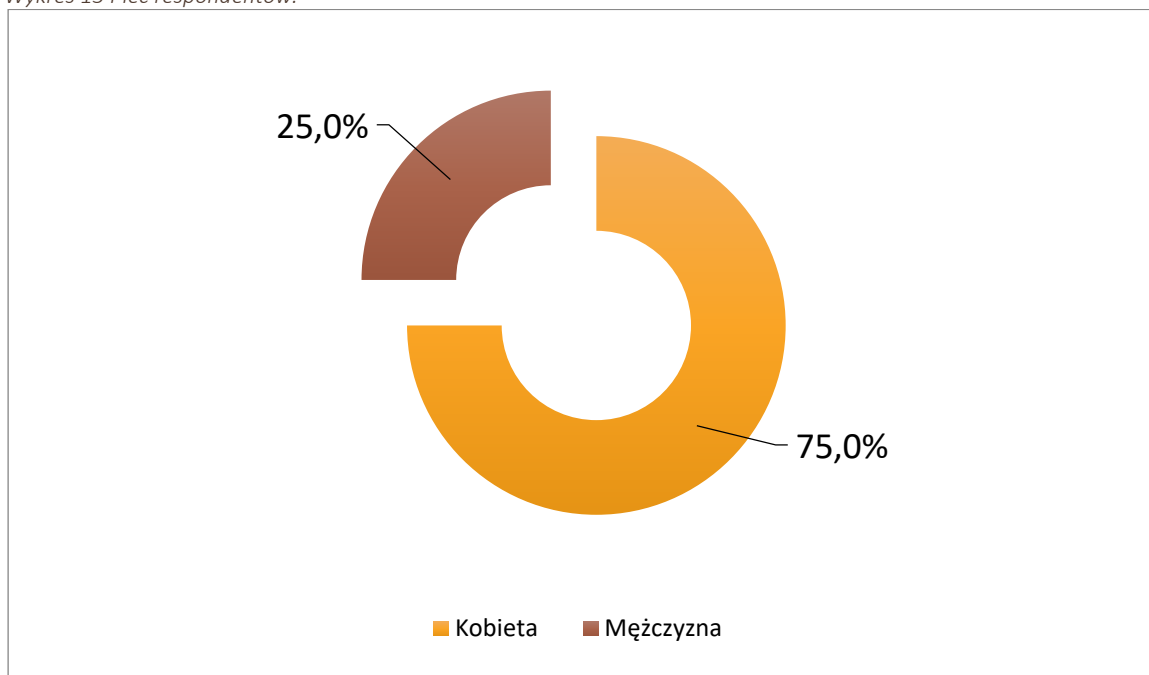
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

METRYCZKA

Respondenci zostali poproszeni o podanie swych cech społeczno-demograficznych, tj. płci, wieku, wykształcenia, statusu zawodowego, miejsca zamieszkania oraz liczby lat zamieszkania w gminie, w celu określenia ogólnego profilu badanych.

Spośród osób, które wybrały obszar Komorowo, 75,0% osób to kobiety, zaś 25,0% stanowili mężczyźni.

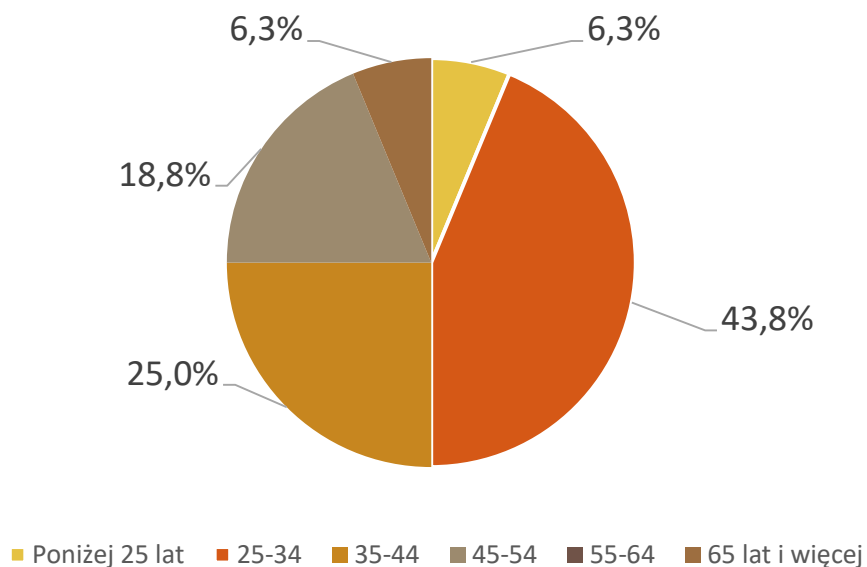
Wykres 13 Płeć respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największą grupę spośród badanych tworzyły osoby w wieku 25-34 lata (43,8%). 1/4 ankietowanych stanowiły osoby mieszczące się w przedziale 35-44 lata, zaś niecałą 1/5 (18,8%) osoby w wieku 45-54 lata. Respondenci w wieku 65 i więcej oraz poniżej 25 roku życia stanowili po 6,3% wszystkich ankietowanych. W badaniu nie brały udziału osoby w wieku 55-64 lata.

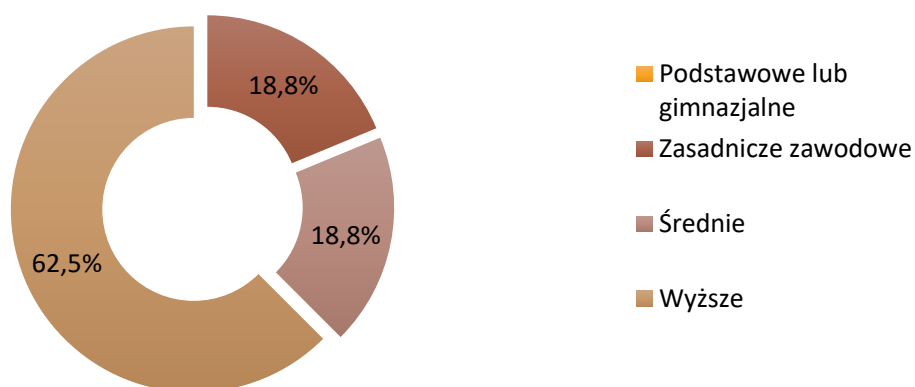
Wykres 14 Wiek respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największy odsetek badanych stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (62,5%). Osoby posiadające wykształcenie średnie i zasadnicze zawodowe stanowiły po 18,8%. W badaniu nie brały udziału osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym.

Wykres 15 Wykształcenie respondentów.

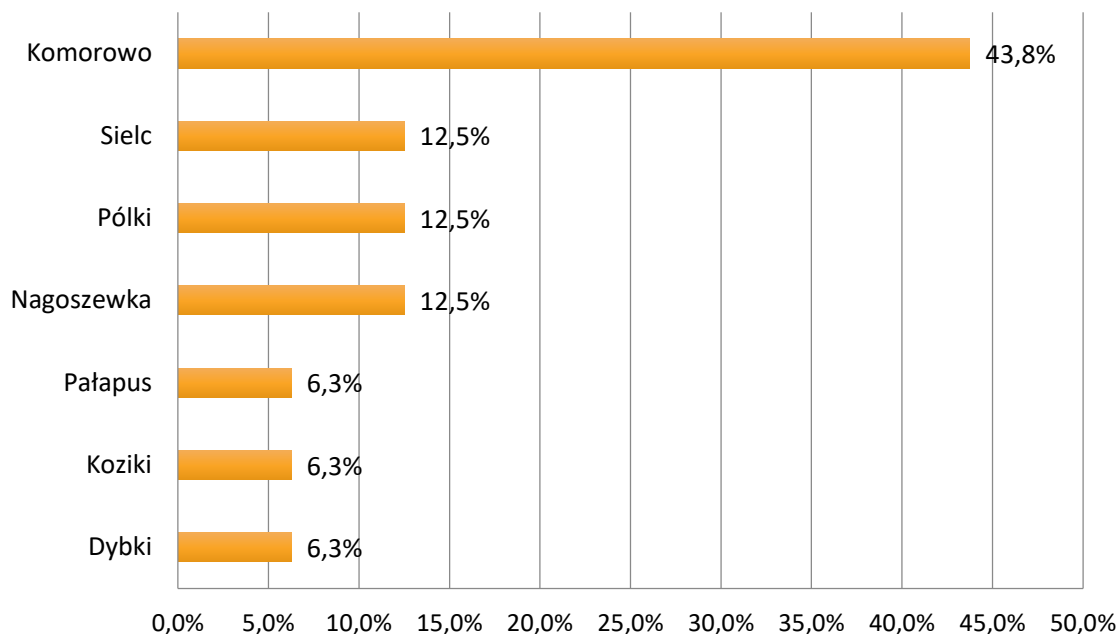

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondenci biorący udział w ankiecie zamieszkiwali 7 różnych miejscowości znajdujących się na badanym terenie. Największy ich odsetek stanowiły osoby mieszkające w Komorowie (43,8%). Po 12,5% mieszkało w Sielcach, Pólkach i Nagoszewce, zaś po 6,3% w Pałapusie,

Kozikach i Dybkach. Żaden z badanych nie pochodził z pozostałych miejscowości gminy Ostrów Mazowiecka.

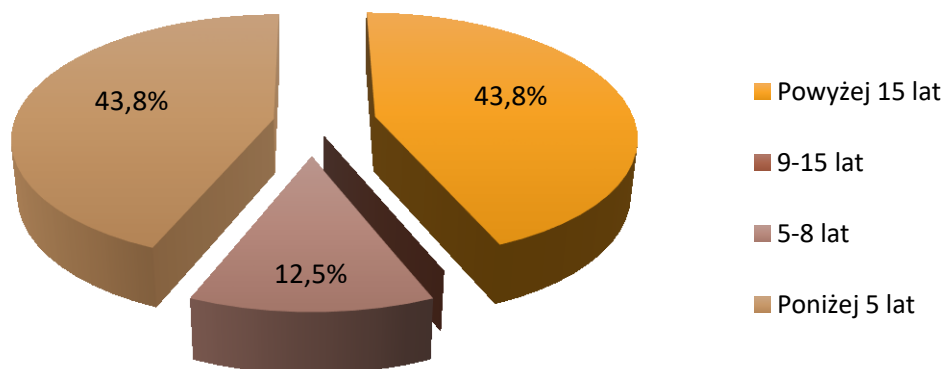
Wykres 16 Miejsce zamieszkania respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali zapytani o liczbę lat zamieszkiwania w Ostrowi Mazowieckiej. Po 43,8% osób stanowiły osoby zamieszkujące gminę poniżej 5 lat i powyżej 15 lat. 12,5% respondentów mieszka na tym obszarze od 5 do 8 lat. Żaden z badanych nie zamieszkuje Ostrowi od 9 do 15 lat.

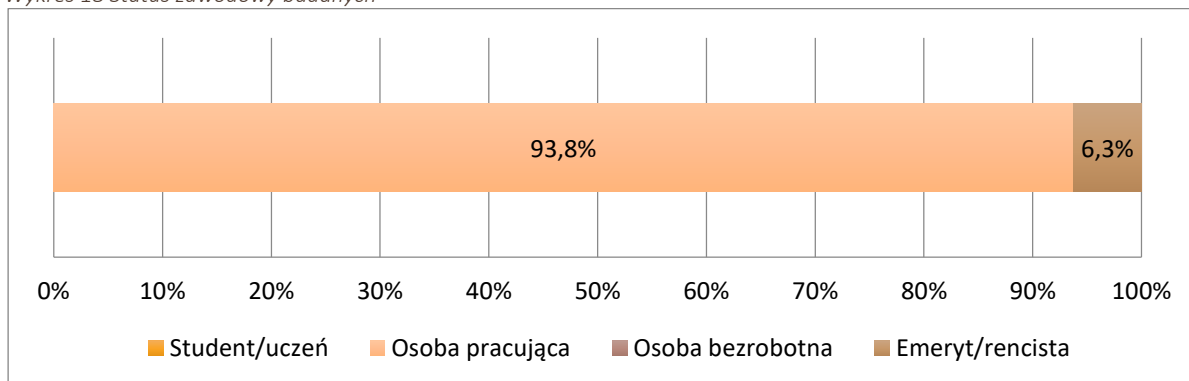
Wykres 17 Liczba lat zamieszkiwania w Ostrowi Mazowieckiej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zdecydowaną większość badanych stanowiły osoby pracujące (93,8%). Resztę respondentów stanowili emeryci bądź renciści (6,3%). W badaniu nie wzięła udziału żadna osoba bezrobotna ani żaden student lub uczeń.

Wykres 18 Status zawodowy badanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Obszar 2 – Zalesie

Badanych zapytano jakie tereny w pierwszej kolejności powinny zostać poddane rewitalizacji. Respondenci wskazali na obszar Zalesia.

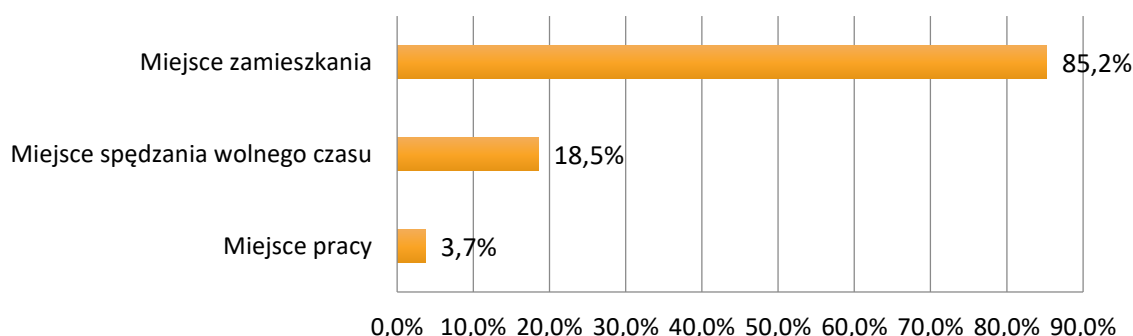
Rysunek 25 Mapa Zalesia.

Źródło: opracowanie Gminy Ostrów Mazowiecka

Respondenci biorący udział w badaniu zostali zapytani o powiązanie z Zalesiem. Aż 85,2% na obszarze rewitalizacji spędza swój wolny czas, a 18,5% na terenie tym spędza swój czas wolny. Jedynie 3,7% ankietowanych jest związana z Zalesiem przez miejsce swojej pracy. Żaden z respondentów nie uczy się ani nie prowadzi na badanym terenie działalności gospodarczej, organizacji pozarządowej ani grupy nieformalnej.

Wykres 19 Związki respondentów z obszarem rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

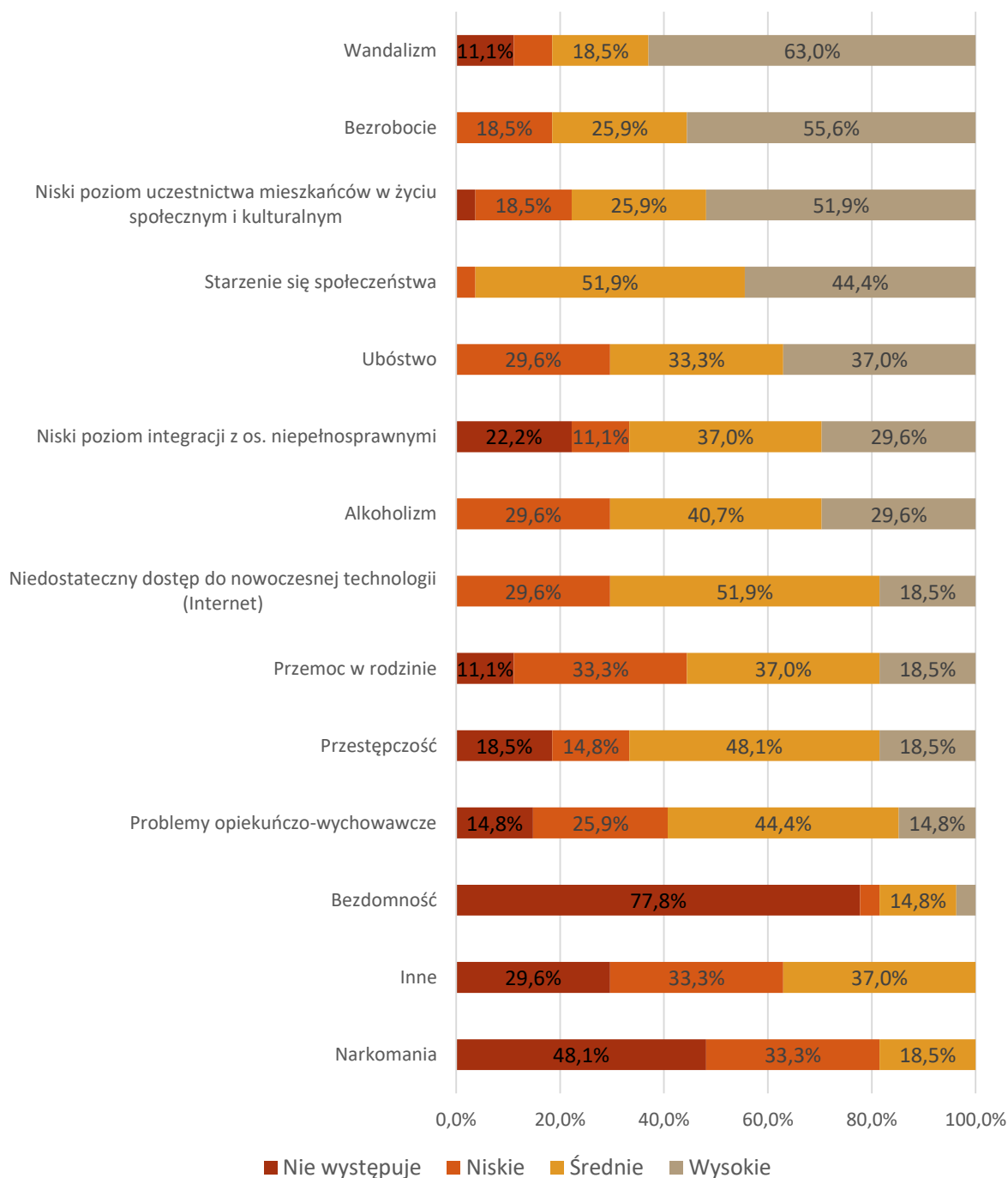
Badani zostali także poproszeni o ocenę natężenia problemów społecznych na wybranym przez nich obszarze rewitalizacji. Za najbardziej poważne problemy uznane zostały:

- Wandalizm (aż 63,0% wskazań na natężenie wysokie);
- Bezrobocie (55,6% wskazań na natężenie wysokie);
- Niski poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym i kulturalnym (51,9% wskazań na natężenie wysokie);
- Starzenie się społeczeństwa (44,4% wskazań na natężenie wysokie).

Za problemy o najmniejszym natężeniu mieszkańcy Ostrowi Mazowieckiej uznali bezdomność (77,8% wskazań na brak takiego problemu) oraz narkomanię (48,1% wskazań na brak takiego problemu).

Dość problematycznym okazał się niski poziom integracji z osobami niepełnosprawnymi – aspekt ten otrzymał wszystkie możliwe wskazania, co zapewne wynika z kontaktu lub jego braku z osobą niepełnosprawną w najbliższym otoczeniu.

Wykres 20 Jak oceniają Państwo natężenie poszczególnych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondentów poproszono o ocenę wskazanych na Wykresie 21 aspektów życia w odniesieniu do obszaru rewitalizacji. Badani mieli możliwość oceny na skali od 0 do 4, gdzie 0 oznacza ocenę najniższą a 4 najwyższą. Znaczna część wymienionych aspektów Zalesia została oceniona źle lub bardzo źle, co powinno stanowić poważny sygnał ostrzegawczy.

Najwięcej ocen negatywnych („0” oraz „1”) otrzymały aspekty:

- Dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych - 66,7% ocen „0” i 22,2% ocen „1”;
- Estetyka i zagospodarowanie przestrzeni (zieleni, mała architektura, ławki) - 48,1% ocen „0” i 11,1% ocen „1”;
- Warunki do aktywności obywatelskiej i działania organizacji pozarządowych - 48,1% ocen „0” i 18,5% ocen „1”;
- Dostępność i jakość usług opieki nad małymi dziećmi do lat 3 - 44,4% ocen „0” i 33,3% ocen „1”;
- Dostęp i jakość oferty kulturalnej - 44,4% ocen „0” i 14,8% ocen „1”.

Najlepiej ocenianym aspektem spośród podanych był stan środowiska naturalnego (63,0% ocen „4” i 14,8 ocen „3”), zaś aspektami najbardziej problematycznymi, trudnymi do zakwalifikowania jako dobrze lub źle ocenianymi, było wsparcie osób bezrobotnych, dostępność i jakość usług edukacyjnych oraz dostępność i jakość usług ochrony zdrowia.

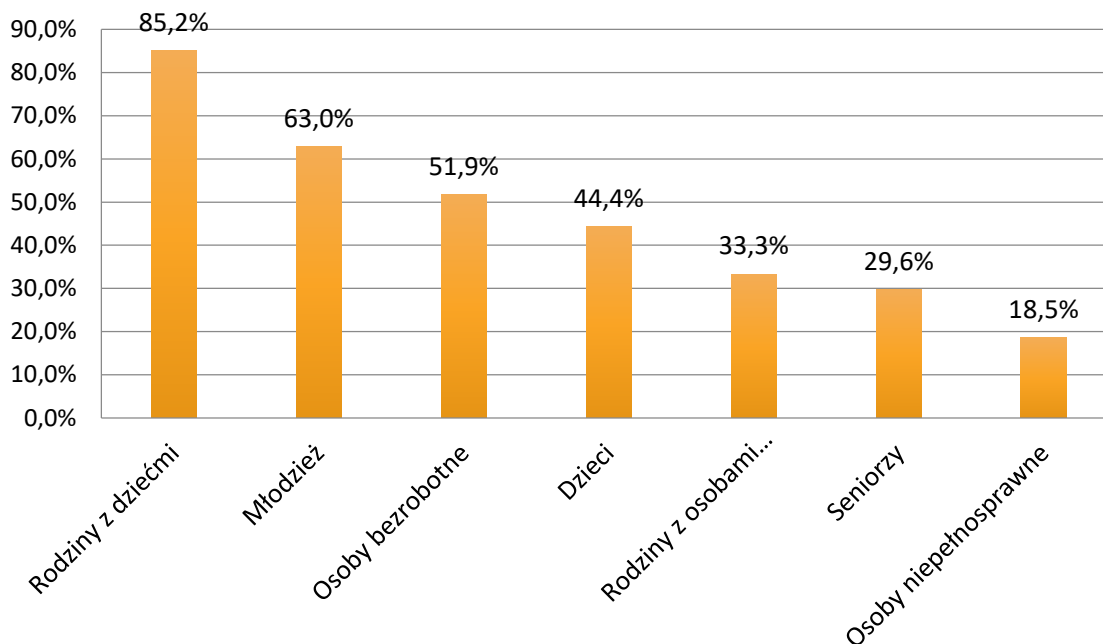
Wykres 21 Jak oceniają Państwo następujące aspekty życia na obszarze rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według badanych, grupą najbardziej wspieraną na obszarze rewitalizowanym powinny być rodziny z dziećmi. Sądziło tak 85,2% ankietowanych. 63,0% uważało, że grupą najbardziej potrzebującą wsparcia jest młodzież, zaś 51,9%, że osoby bezrobotne. Najmniejszy odsetek respondentów jako grupę, która powinna być głównie wspierana, wskazał osoby niepełnosprawne (18,5%).

Wykres 22 Jakie grupy społeczne powinny być głównie wspierane na obszarze rewitalizacji? (Pytanie wielokrotnego wyboru).

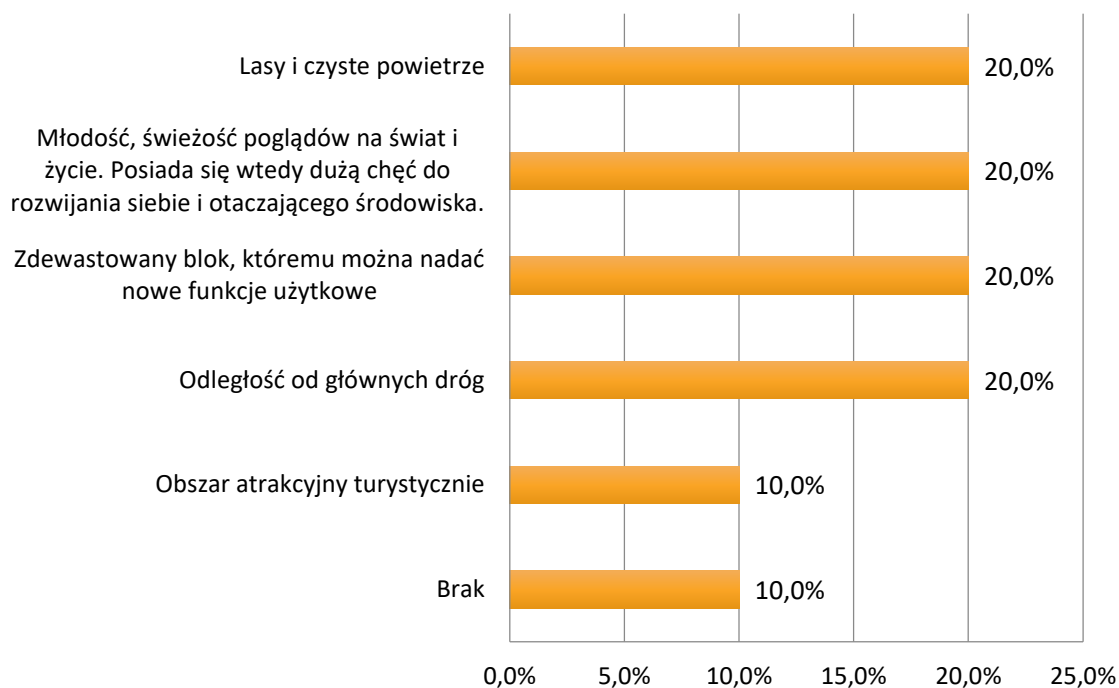
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zdaniem respondentów, największymi atutami i potencjałami wskazanego obszaru rewitalizowanego są:

- Lasy i czyste powietrze (20,0% wskazań);
- Młodość, a tym samym świeżość poglądów na świat życie i chęć rozwoju (20,0% wskazań);
- Zdewastowany blok, któremu można nadać nowe funkcje użytkowe (20,0% wskazań);
- Odległość od głównych dróg (20,0% wskazań).

10,0% odpowiedzi świadczyło o tym, że teren Zalesia nie ma żadnych atutów i potencjałów.

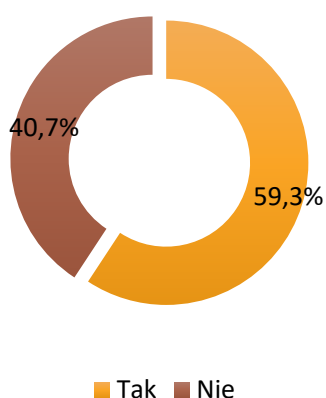
Wykres 23 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe atuty i potencjały wybranego obszaru rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badanych zapytano, czy włączyliby się w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu swojego zamieszkania. Zdania były podzielone. 59,3% respondentów stwierdziło, że wzięłoby udział w takim projekcie, zaś 40,7% takiej aktywności odmówiło.

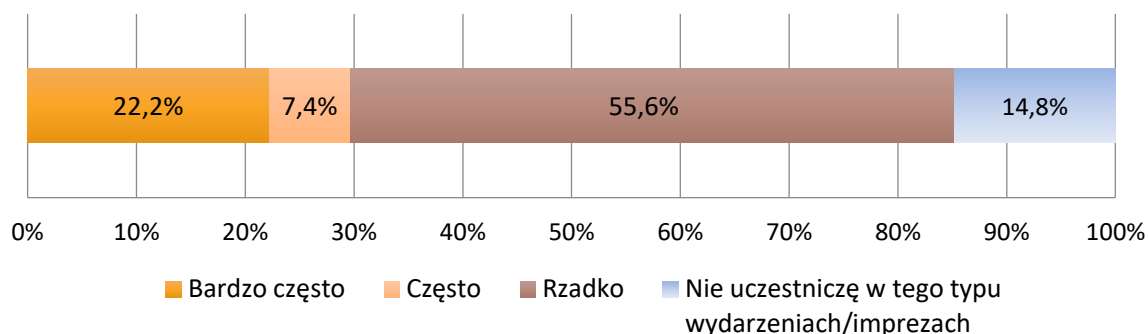
Wykres 24 Czy włączył(a)by się Pan/Pani w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu zamieszkania?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Ponad połowa mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka zadeklarowała, że uczestniczy w organizowanych przez gminę wydarzeniach i imprezach kulturalnych rzadko. 22,2% osób uczestniczy w nich bardzo często, natomiast 7,4% często. Niespełna 15,0% ankietowanych stwierdziło, że w ogóle nie uczestniczy w tego typu wydarzeniach.

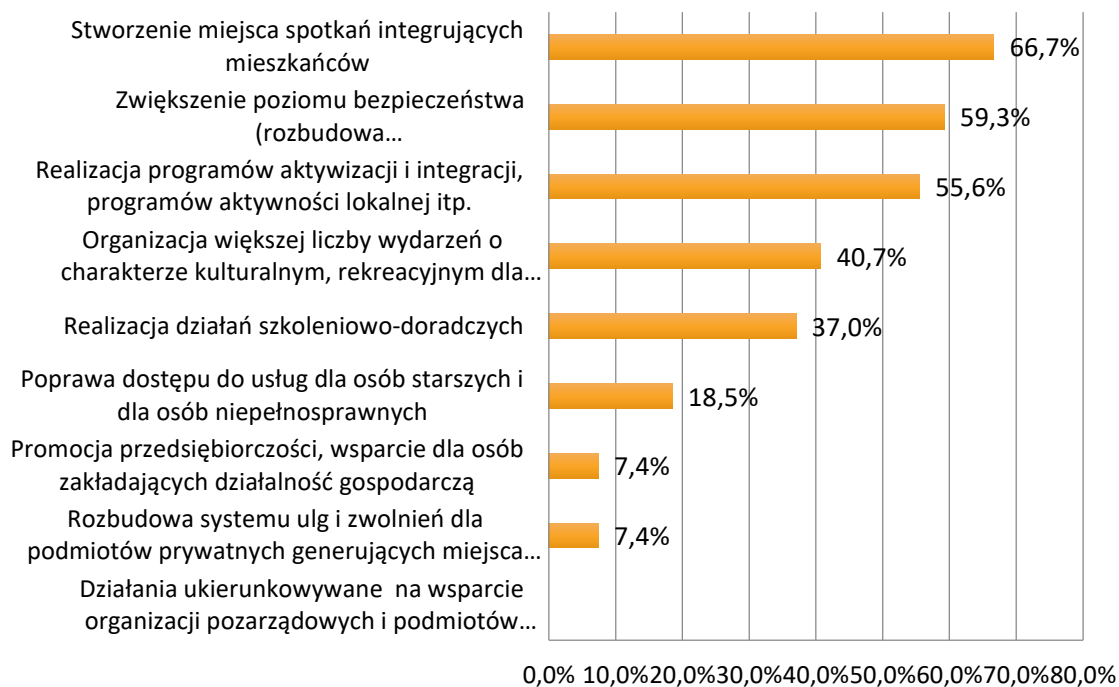
Wykres 25 Jak często uczestniczy Pan/Pani w wydarzeniach, imprezach kulturalnych organizowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według badanych, najważniejszym działaniem, by ograniczyć negatywne zjawiska społeczne i gospodarcze, jest stworzenie miejsca spotkań integrujących mieszkańców (66,7% wskazań). Niewiele mniejszy odsetek uzyskało zwiększenie poziomu bezpieczeństwa, tj. rozbudowa monitoringu i większa liczba patroli policji (59,3%) oraz realizacja programów aktywizacji i integracji (55,6%). Działaniami, które uzyskały najmniejszą aprobatę były promocja przedsiębiorczości i wsparcie dla osób zakładających własną działalność oraz rozbudowa systemu ulg i zwolnień dla podmiotów prywatnych generujących miejsca pracy i inwestycje (po 7,4%). Żaden z badanych nie uważał, by na ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych mogły wpłynąć działania ukierunkowane na wsparcie organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej.

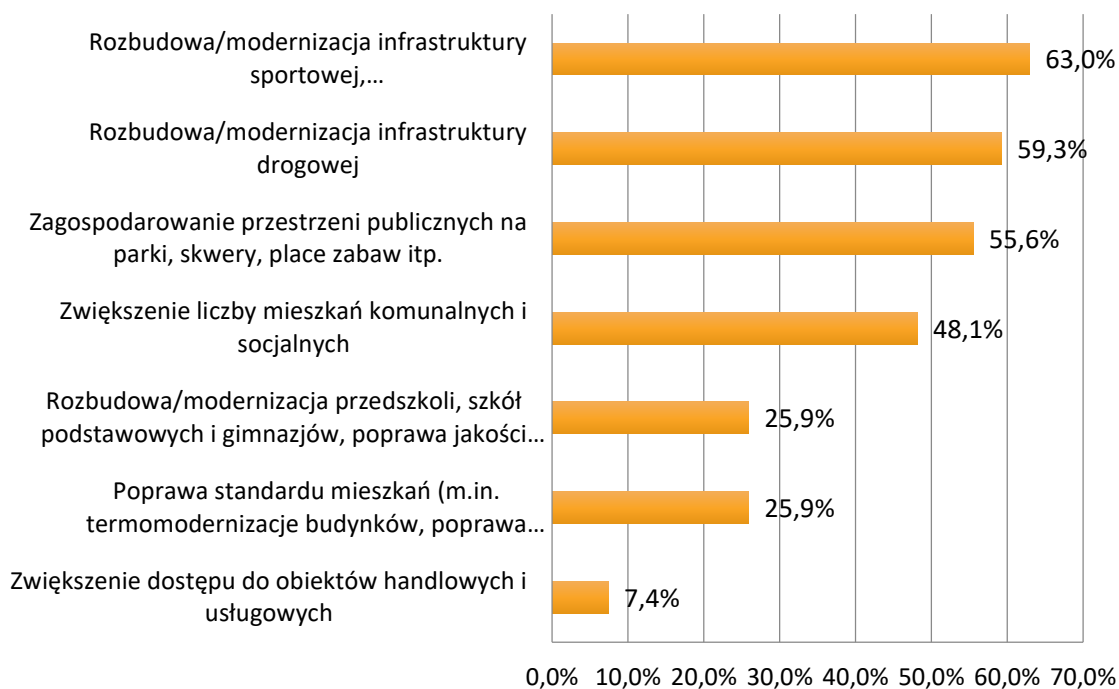
Wykres 26 Jakiego rodzaju przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych na wskazanym obszarze? (Pytanie wielokrotnego wyboru).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali również zapytani o działania, które ich zdaniem pomogą ograniczyć negatywne zjawiska środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Uznali oni, że najważniejszym ruchem byłaby rozbudowa/ modernizacja infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej (63,0% wskazań). Niewiele mniejszy odsetek za potrzebne działanie uznał rozbudowę/ modernizację infrastruktury drogowej (59,3%) oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznych na parki, skwery, place zabaw itp. (55,6%). Niespełna połowa ankietowanych wskazała na zwiększenie liczby mieszkań komunalnych i socjalnych (48,1%), zaś po 25,9% respondentów na rozbudowę/ modernizację szkół i przedszkoli oraz poprawę standardu mieszkań.

Wykres 27 Jakiego rodzaju przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczenia negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych na wskazanym obszarze?

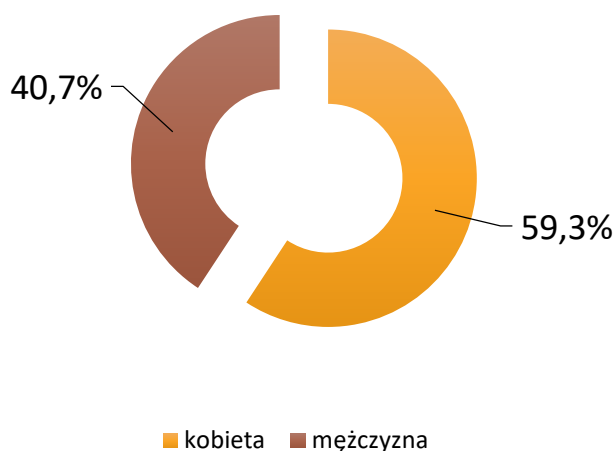
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

METRYCZKA

Respondenci zostali poproszeni o podanie swych cech społeczno-demograficznych, tj. płci, wieku, wykształcenia, statusu zawodowego, miejsca zamieszkania oraz liczby lat zamieszkania w gminie, w celu określenia ogólnego profilu badanych.

Spośród osób, które wybrały obszar Zalesie, 59,3% osób stanowiły kobiety, zaś 40,7% mężczyźni.

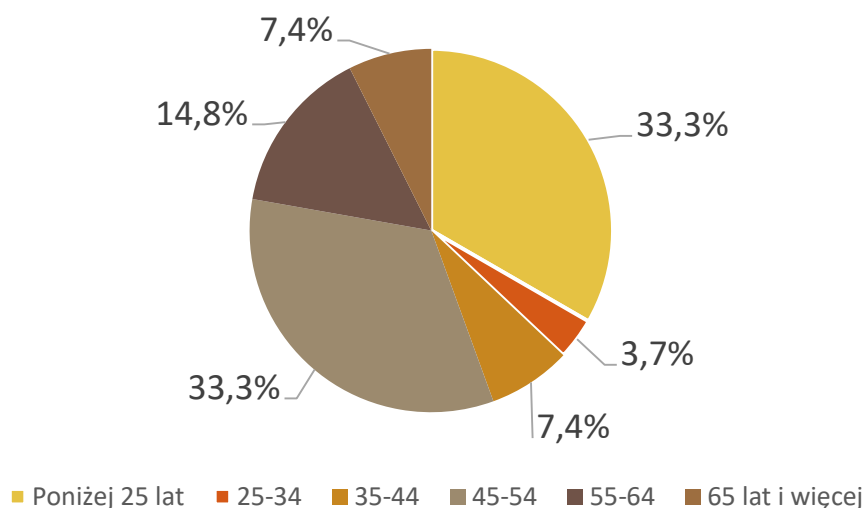
Wykres 28 Płeć respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największą grupę spośród badanych tworzyły osoby poniżej 25 roku życia i osoby w wieku 45-54 lat (po 33,3%). 14,8% respondentów stanowiły osoby w wieku 55-64, zaś po 7,4% osoby z przedziału 35-44 lat oraz 65 lat i więcej. Najmniejszy odsetek spośród ankietowanych stanowiły osoby od 25 do 34 lat.

Wykres 29 Wiek respondentów

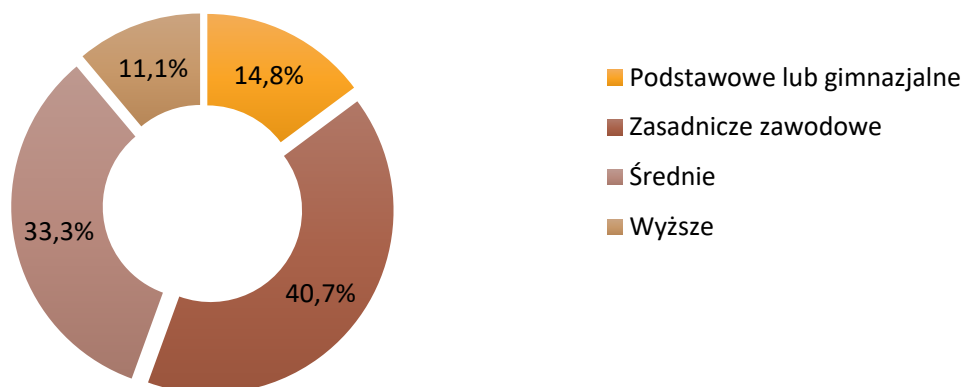

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największy odsetek badanych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (40,7%). 1/3 respondentów stanowiły osoby z wykształceniem średnim, zaś 14,8% osoby z

wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym. Nieco mniejszy odsetek stanowili ankietowani posiadający wykształcenie wyższe (11,1%).

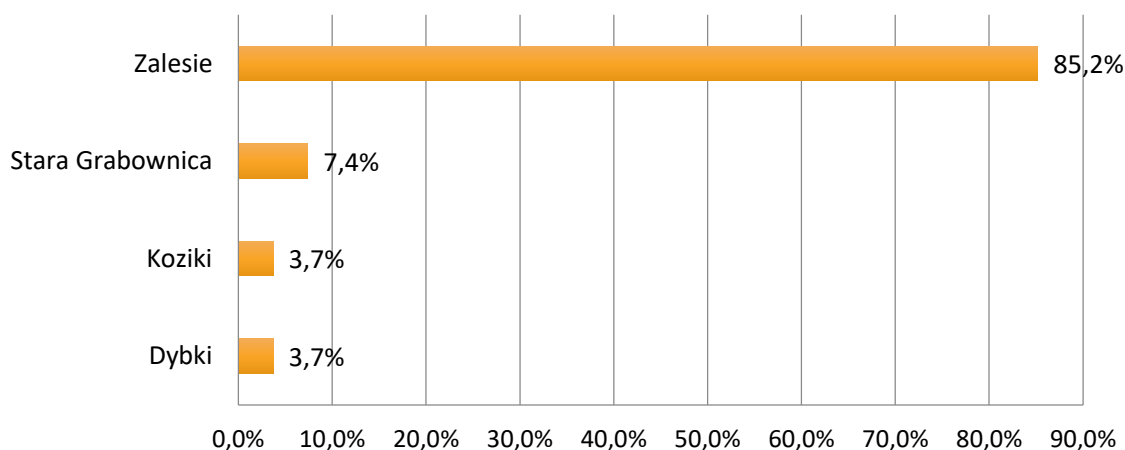
Wykres 30 Wykształcenie respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondenci biorący udział w ankiecie zamieszkiwali 4 różne miejscowości Gminy Ostrów Mazowiecka. Największy ich odsetek stanowiły osoby mieszkające w Zalesiu (85,2%). 7,4% badanych zamieszkiwało Starą Grabownicę, a po 3,7% ankietowanych Koziki i Dybki. Żaden z badanych nie pochodził z pozostałych miejscowości gminy.

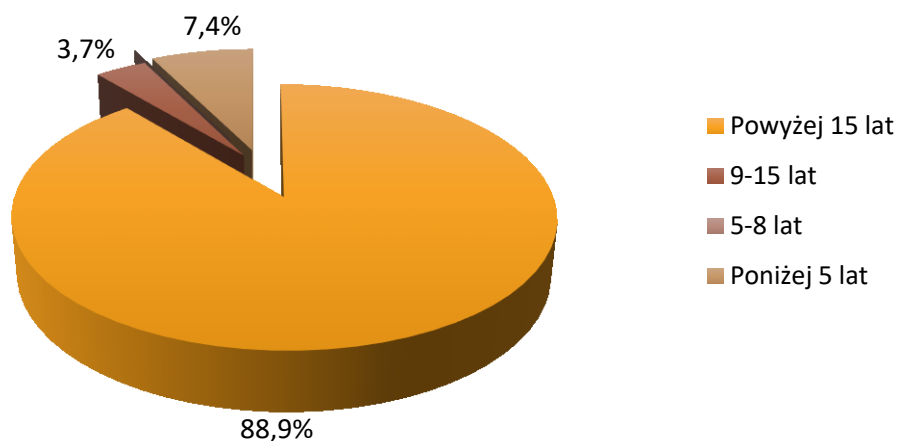
Wykres 31 Miejsce zamieszkania respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali zapytani o liczbę lat zamieszkiwania w Zalesiu. Zdecydowana większość zamieszkuje miejscowość powyżej 15 lat (88,9%). Poniżej 5 lat mieszka tam 7,4% osób, zaś od 9 do 15 lat 3,7%. Żaden z respondentów nie zamieszkuje Zalesia od 5 do 8 lat.

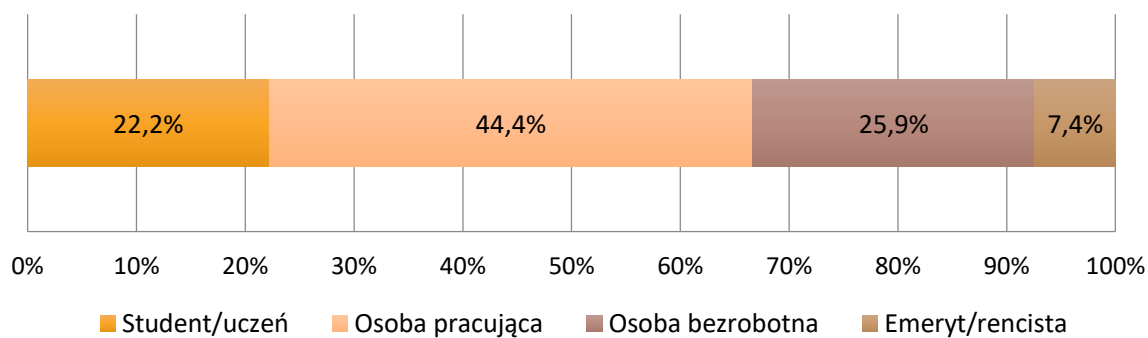
Wykres 32 Liczba lat zamieszkiwania w Zalesiu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największy odsetek badanych stanowiły osoby pracujące (44,4%). Nieco ponad 1/4 respondentów to osoby bezrobotne, a niewiele mniejszą grupę stanowili studenci i uczniowie (22,2%). Pozostała część ankietowanych to emeryci bądź renciści (7,4%).

Wykres 33 Status zawodowy badanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

12. System wdrażania (realizacji) Gminnego Programu Rewitalizacji

System wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka, zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 -2020*, oraz *Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015r.* oparty jest na zasadzie partnerstwa i partycypacji. Partycypacja społeczna na etapie wdrażania Programu (jako działania komplementarne do partycypacji na etapach diagnozy, programowania, czy monitorowania) umożliwi wypracowanie społecznej akceptacji dla podejmowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, pozyskanie środków na działania rewitalizacyjne ze źródeł publicznych oraz prywatnych oraz systematyczny monitoring postępów realizacji Programu Rewitalizacji oraz w razie konieczności (np. podczas wystąpienia istotnej zmiany warunków realizacji Programu) jego aktualizację.

Proces wdrażania Programu Rewitalizacji ma na celu sterowanie realizowanymi działaniami w taki sposób, by umożliwić wyprowadzenie obszarów zdegradowanych, w tym wyznaczonych do rewitalizacji, ze stanu kryzysowego. W związku z takimi działaniami podmiotów wdrażających i przeznaczonych na te cele środków finansowych i rzeczowych nastąpi planowana poprawa jakości życia mieszkańców.

Kompleksowy charakter Gminnego Programu Rewitalizacji jest odpowiedzią na problemy określone na podstawie diagnozy społeczno – gospodarczej przeprowadzonej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka. Połączenie planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, celów oraz efektów tych przedsięwzięć przyczyni się do trwałości wprowadzonych zmian. Jednym z najważniejszych elementów zapewniających trwałość i powodzenie działań rewitalizacyjnych jest włączenie w jego realizację wszystkich grup interesariuszy oraz prowadzenie otwartego dialogu pomiędzy nimi. Ze względu na złożoność procesu tworzenia i wdrażania Programu Rewitalizacji włączenie interesariuszy jest szczególnie istotne. Przyczyni się do pozytywnego postrzegania przez lokalną społeczność działań rewitalizacyjnych.

Do podstawowych działań w zakresie zarządzania Programem Rewitalizacji zalicza się:

- Aktywne włączenie grup interesariuszy w proces rewitalizacji,

- Pozyskiwanie różnych środków finansowych zgodnie z zasadą dodatkowości,
- Promocja i wdrożenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których realizacja przyczyni się do pozytywnych zmian na wyznaczonym obszarze zgodnie z zasadą komplementarności i zrównoważonego rozwoju,
- Wdrażanie poszczególnych działań zgodnie z kryterium czasu realizacji,
- Monitorowanie postępów w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z określeniem stopnia osiągnięcia wyznaczonych uprzednio celów,
- Utrzymanie trwałości osiągniętych rezultatów.

Powyższe wymaga zaangażowania wielu podmiotów, które posiadają narzędzia do ich realizacji.

Za wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka odpowiedzialny jest Komitet Rewitalizacji (powołany zarządzeniem nr 209/16) w składzie:

- Agnieszka Kosewska – przedstawiciel środowiska oświaty i kultury;
- Teresa Grzymała - przedstawiciel środowiska oświaty i kultury;
- Sylwester Rozumek – przedstawiciel Rady Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Krystyna Kossowska - przedstawiciel Rady Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Katarzyna Brzostek – przedstawiciel Młodzieżowej Rady Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Krystian Pazik - przedstawiciel Młodzieżowej Rady Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Elżbieta Kołakowska - mieszkaniec Gminy Ostrów Mazowiecka, niebędący członkiem stowarzyszeń i niepracujący w jednostkach organizacyjnych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Małgorzata Łupińska - mieszkaniec Gminy Ostrów Mazowiecka, niebędący członkiem stowarzyszeń i niepracujący w jednostkach organizacyjnych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Ryszard Rostkowski - mieszkaniec Gminy Ostrów Mazowiecka, niebędący członkiem stowarzyszeń i niepracujący w jednostkach organizacyjnych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Tadeusz Domagała - przedstawiciel środowiska gospodarczego;
- Jolanta Cichomska - przedstawiciel środowiska gospodarczego;
- Bogumił Brzózka - przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka;

- Henryka Faderewski - przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Janusz Kossowski- przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Jerzy Loba - przedstawiciel służby zdrowia.

W procesie wdrażania Programu **Wójta** wspierać będzie **Sekretarz Gminy**, którego zakres działalności wpisuje się w realizację Gminnego Programu Rewitalizacji oraz pozwala na skuteczne wdrażanie projektów rewitalizacyjnych.

Wójt Gminy we współpracy z Komitetem Rewitalizacji przy realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji będzie współpracować z:

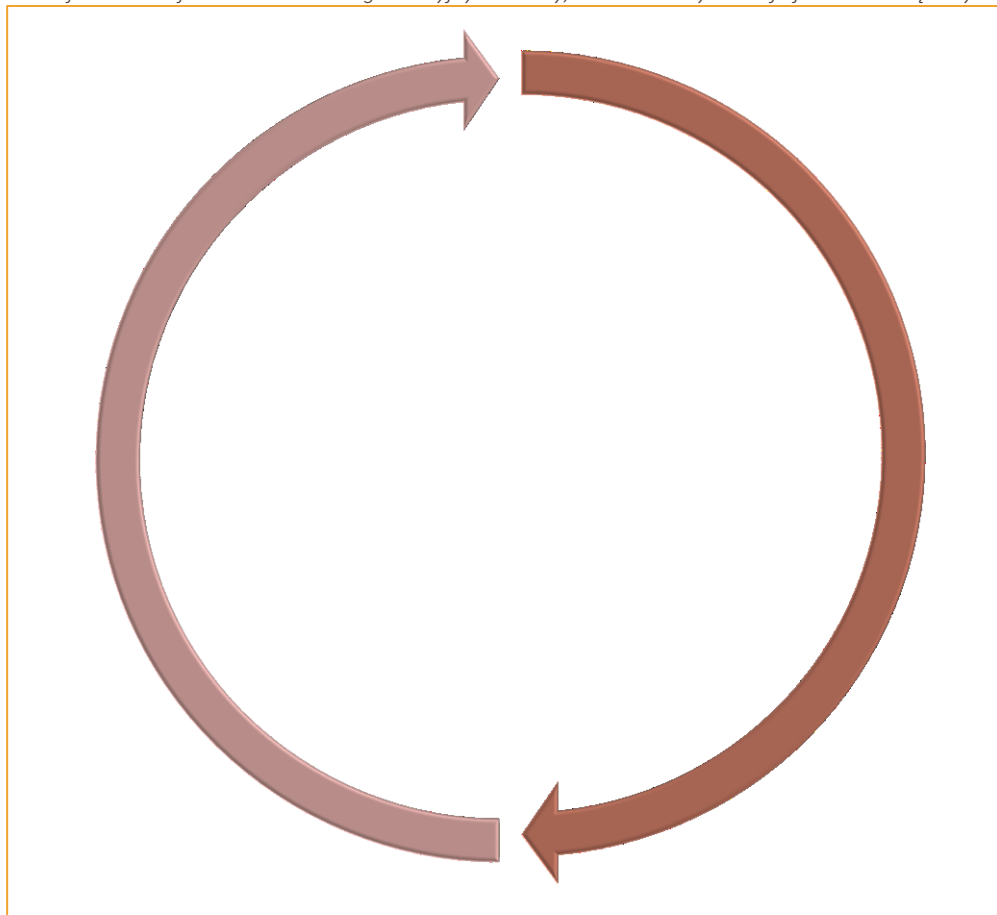
- Radnymi tworzącymi Radę Gminy na lata 2014-2018,
- Komórkami organizacyjnymi Urzędu Gminy,
- Jednostkami organizacyjnymi Gminy (m.in. placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej),
- Beneficjentami (fundacje, stowarzyszenia, osoby prywatne, instytucje kultury, lokalni liderzy, prywatne przedsiębiorstwa),
- Interesariuszami GPR.

Na etapie wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka osoby odpowiedzialne będą współpracowały przede wszystkim z:

- Komitetem Rewitalizacji;
- Innymi komórkami organizacyjnymi Gminy Ostrów Mazowiecka, zwłaszcza z Skarbnikiem Gminy oraz jednostkami organizacyjnymi Gminy;
- Beneficjentami zewnętrznymi również odpowiadającymi za realizację działań rewitalizacyjnych (wspólnotami mieszkaniowymi, instytucjami kultury, instytucjami polityki społecznej, fundacjami i stowarzyszeniami, lokalnymi przedsiębiorcami, osobami prywatnymi);
- Interesariuszami procesu rewitalizacji.

Schemat poniżej przedstawia wzajemne relacje i role komórek organizacji Gminy, interesariuszy i beneficjentów zewnętrznych.

Rysunek 26 Wzajemne relacje i role komórek organizacyjnych Gminy, interesariuszy i beneficjentów zewnętrznych

Źródło: opracowanie własne

Wszystkie zaplanowane działania są określone na podstawie analizy potrzeb i zidentyfikowanych deficytów na obszarze wsparcia. Wpisują się one w zakres publicznych i niepublicznych zadań samorządu gminnego zgodnie z *Ustawą z dnia 8 marca 1990r. o Samorządzie Gminnym uzupełnioną obwieszczeniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 20165r. (Dz. U. 2016 poz.446)*. Jednostką uzupełniającą proces rewitalizacji, będącą jednocześnie głosem społeczności lokalnej jest Radami Gminy Ostrów Mazowiecka . Kompetencje jednostki regulowane są za pomocą powszechnie obowiązujących aktów prawnych, aktów wykonawczych oraz Statutu Rady Gminy Ostrów Mazowiecka. Dodatkowo Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka oraz każda jego aktualizacja wymaga przyjęcia stosownej uchwały Rady Gminy Ostrów Mazowiecka.

Reasumując, wdrożenie i realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka spoczywa na Wójcie Gminy Ostrów Mazowiecka, będącego jednocześnie organem wykonawczym, działającym przy pomocy Sekretarza Gminy Ostrów Mazowiecka.

Schemat poniżej przedstawia wzajemne relacje komórek organizacji Gminy Ostrów Mazowiecka, Komitetu Rewitalizacji, interesariuszy i beneficjentów zewnętrznych.

Rysunek 27 Schemat przedstawiający zarządzanie Gminnym Programem Rewitalizacji

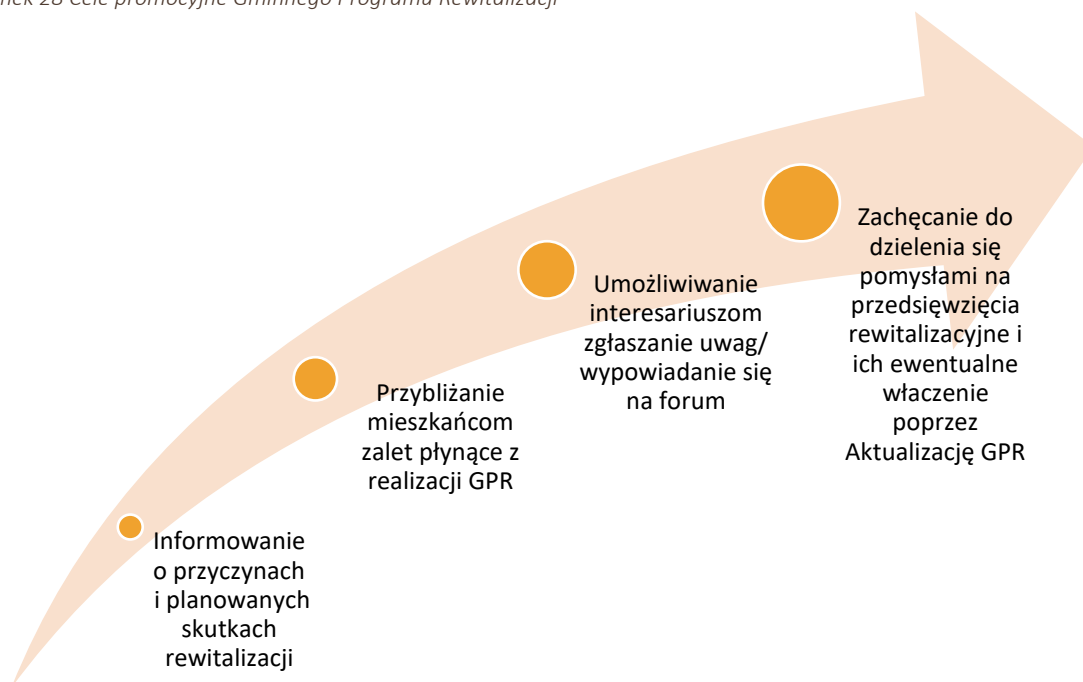

Źródło: opracowanie własne

Promocja oraz formy partycypacji społecznej Gminnego Programu Rewitalizacji

Jedną z najważniejszych zasad wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji jest partnerstwo i partycypacja społeczna oraz zwiększenie zaangażowania lokalnej społeczności. Rozwojowi zaangażowania społeczności lokalnej w przedsięwzięcia rewitalizacyjne sprzyjać może przyjęta odpowiednia strategia promocji Gminnego Programu Rewitalizacji. W celach promocyjnych planuje się:

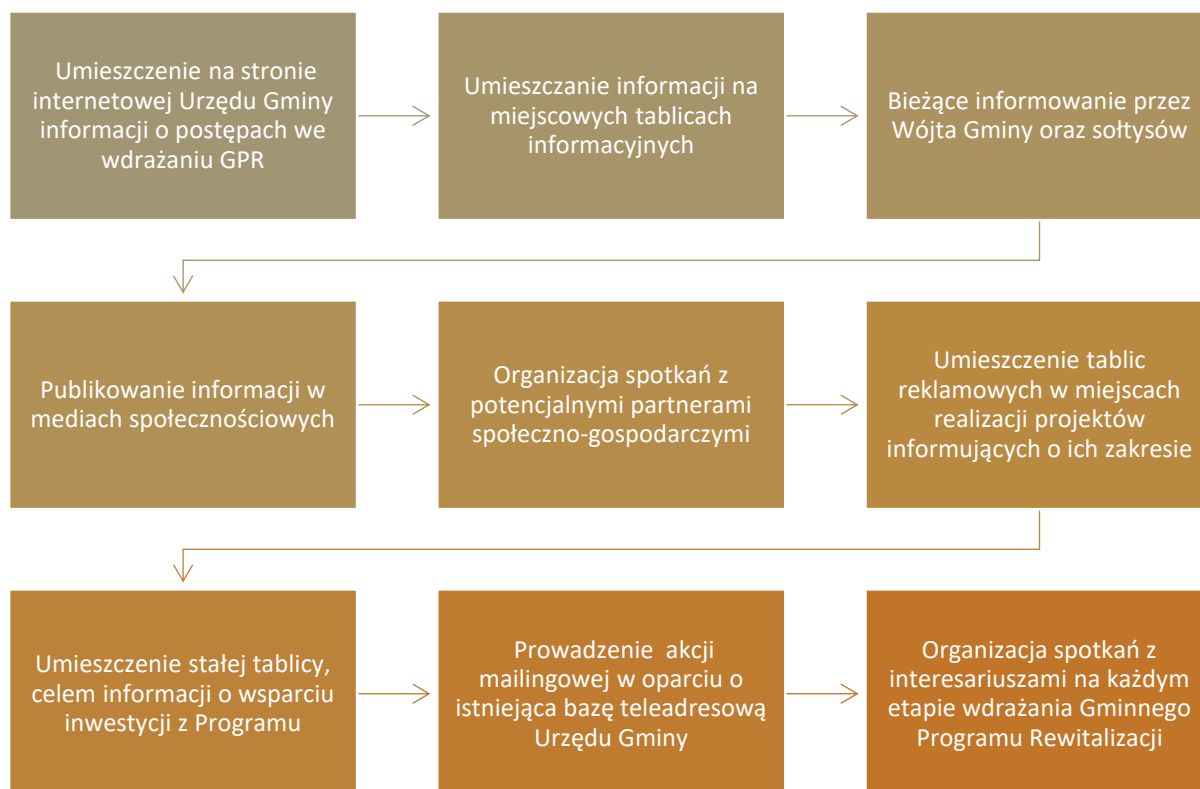
Rysunek 28 Cele promocyjne Gminnego Programu Rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne.

W celu realizacji powyżej wymienionych działań promocyjnych planuje się wdrożenie poniżej wymienionych kroków.

Rysunek 29 Działania promocyjne GPR

Źródło: opracowanie własne.

13. System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji

Monitoring

Podstawowym elementem integralnego zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji, jest jego systematyczna ocena i monitoring. Jego celem jest zbieranie informacji, na podstawie których oceniany jest merytoryczny oraz finansowy stopień wykonania założonych działań rewitalizacyjnych, a także identyfikacja ewentualnych trudności.

Zbieranie danych dotyczących rewitalizowanych sfer (społeczeństwa, gospodarki i przestrzeni) umożliwi tworzenie corocznych raportów przedstawiających postępy w realizacji założeń.

Za monitorowanie wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji odpowiedzialny będzie **Komitet Rewitalizacji**. Minimum raz w roku będzie on koordynował gromadzenie danych dotyczących diagnozowanych wskaźników od osób i instytucji odpowiedzialnych za wykonanie projektów, Urzędu Gminy w Ostrowi Mazowieckiej., Powiatowego Urzędu Pracy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Policji. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych może odbywać się również za pomocą badań ankietowych oraz spotkań konsultacyjnych i warsztatowych.

Na podstawie zgromadzonych danych powstawać będą **coroczne raporty** przedstawiające postępy w realizacji Programu Rewitalizacji, poziom zrealizowanych działań, realizację budżetu, ale także wydarzenia nieplanowane, utrudniające lub ułatwiające proces rewitalizacji.

Każdorazowe działania w zakresie realizacji zadań objętych Gminnym Programem Rewitalizacji uzgadnia się z Szefem Węzła Łączności Ostrów Mazowiecka.

Podsumowując, monitoring Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Program Rewitalizacji bazować będzie na:

1. Zbieraniu danych ilościowych, od poszczególnych instytucji publicznych (np. PUP, GOPS, Policja), wykonawców projektów i beneficjentów zewnętrznych, minimum raz do roku.

2. Analizie wskaźnikowej, której celem będzie określenie poziomu korelacji podejmowanych projektów rewitalizacyjnych z procesami społeczno – gospodarczymi w Gminie Ostrów Mazowiecka.
3. Corocznych raportach w formie sprawozdań z realizacji celów, zawierających informację na temat podejmowanych działań i realizowanych przedsięwzięciach.

Formy partycypacji społecznej na etapie wdrażania i monitorowanie Gminny Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka szczegółowo przedstawia tabela poniżej.

Rysunek 30 Formy partycypacji społecznej na etapie wdrażania i monitorowania

Ewaluacja

Ewaluacja Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka opiera się na analizie wpływu przedsięwzięć rewitalizacyjnych na poszczególne aspekty funkcjonowania społeczno-gospodarczego interesariuszy Gminy Ostrów Mazowiecka oraz dekoncentracji negatywnych zjawisk na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji. Celem ewaluacji jest oszacowanie, w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów, jakości i wartości procesu, a także efektów wdrażania interwencji publicznych.

Ewaluacja Programu prowadzona jest m.in. na podstawie danych zgromadzonych podczas monitoringu. Ewaluacja, w zależności od stopnia realizacji Programu, przebiega etapowo:

Tabela 34 Etapy ewaluacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka

1.	Ewaluacja ex-ante (przed realizacją przedsięwzięć rewitalizacyjnych): ocena zasadności poszczególnych działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz ocena ich wpływu na społeczność lokalną i obszary strategiczne.
	
2.	Ewaluacja on going (w trakcie realizacji przedsięwzięć): ocena bieżąca przyjętych celów oraz ich wpływu na obszary problemowe.
	
3.	Ewaluacja ex-post (po realizacji przedsięwzięć): długoterminowa ocena wpływu oraz trwałości poszczególnych przedsięwzięć na społeczność lokalną i grupy interesariuszy.
	
4.	Modyfikacja Gminnego Programu Rewitalizacji: po przeprowadzeniu ewaluacji lub w razie wystąpienia istotnej zmiany warunków realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.

Źródło: opracowanie własne

Monitoring oraz ewaluacja prowadzone będą na podstawie **wskaźników produktu** (które odnoszą się do produktów, które powstały w trakcie realizacji poszczególnych projektów, swoim zasięgiem nie wykracza poza przyjęty termin wdrażania danego przedsięwzięcia) oraz **wskaźników rezultatu i oddziaływania** (dotyczą działań, które nastąpiły po zakończeniu realizowania projektów oraz które wpływają na otoczenie społeczno-ekonomiczne, informują o zmianach, jakie zaszły w wyniku wdrożenia działań). **Wskaźniki produktu**, zostały każdorazowo określone dla poszczególnych projektów zarówno z listy projektów głównych jak i listy projektów komplementarnych. **Wskaźniki rezultatu** zostały natomiast określone, całościowo, dla procesu rewitalizacji w gminie Ostrów Mazowiecka.

Tabela 35 Wskaźniki produktu

Nr	Nazwa projektu	Wskaźnik produktu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
PROJEKTY GŁÓWNE					
1	Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Komorowa	Liczba przeprowadzonych wydarzeń kulturalnych w ramach realizacji projektu (szt./rok)	0	5	Dokumentacja zdjęciowa
		Liczba osób uczestniczących w warsztatach kulinarnych w ramach realizacji projektu (os.)	0	50	Listy obecności
2	Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bocińskiego w Komorowie	Liczba odremontowanych pomieszczeń (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
		Liczba miejsc wychowania przedszkolnego utworzonych w ramach projektu (szt.)	0	8	Protokół zdawczo - odbiorczy
3	Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bocińskiego w Komorowie	Liczba projektów poprawiających i upowszechniających infrastrukturę techniczną (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
4	Budowa placu zabaw przy ul. Bocińskiego w Komorowie	Liczba zrealizowanych projektów służących rekreacji (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
		Liczba zakupionych sprzętów służących rekreacji w ramach realizacji projektu (szt.)	0	7	Protokół zdawczo - odbiorczy
5	Działania z zakresu aktywizacji osób starszych	Liczba zorganizowanych wydarzeń aktywizujących osoby starsze (szt.)	0	5	Dokumentacja zdjęciowa
		Liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z działań z zakresu aktywizacji osób starszych (os.)	0	20	Dokumentacja projektowa
6	Stworzenie świetlicy w Zalesiu	Liczba zrewitalizowanych budynków infrastruktury społecznej (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
7	Budowa placu zabaw w Zalesiu	Liczba zrealizowanych projektów rekreacyjnych (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
		Liczba zakupionych sprzętów służących rekreacji w ramach realizacji projektu (szt.)	0	5	Protokół zdawczo - odbiorczy
8	Działania z zakresu aktywizacji zawodowej	Liczba przeprowadzonych szkoleń z zakresu aktywizacji zawodowej (szt.)	0	2	Dokumentacja zdjęciowa

		Liczba zorganizowanych miejsc praktyk i staży zawodowych (szt.)	0	7	Podpisane umowy z przedsiębiorstwami
		Liczba uczestników każdego z uruchomionych działań z zakresu aktywizacji zawodowej ² (os.)	0	15	Listy obecności
9	Remont świetlicy w Komorowie	Liczba zrewitalizowanych budynków infrastruktury społecznej (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
		Liczba nowoutworzonych miejsc służących integracji społecznej w ramach realizacji projektu (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
10	Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego	Liczba zamontowanych kamer monitoringu (szt.)	0	3	Protokół zdawczo - odbiorczy
		Liczba miejsc służących integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
		Liczba zamontowanego oświetlenia ulicznego (szt.)	0	6	Protokół zdawczo - odbiorczy
PROJEKTY KOMPLEMENTARNE					
1	Zagospodarowanie budynku popegeerowskiego na mieszkania socjalne	Liczba zrewitalizowanych budynków infrastruktury społecznej (szt.)	0	1	Protokół zdawczo odbiorczy
		Liczba nowozakupionych sprzętów wyposażenia zaplecza socjalnego (szt.)	0	10	Protokół zdawczo - odbiorczy
		Liczba budynków poddanych termomodernizacji (szt.)	0	1	Protokół zdawczo - odbiorczy
		Liczba nowych mieszkań socjalnych (szt.)	0	4	Protokół zdawczo - odbiorczy
2	Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji	Liczba osób biorących udział w działaniach aktywizujących w ramach realizacji projektu (os.)	0	35	Listy obecności

Źródło: opracowanie własne.

² Z wyłączeniem zadania dot. miejsc praktyk i staży, dla którego przewiduje się uruchomienie 7 miejsc

Mierzenie stopnia zmian, wywołanych dzięki przeprowadzonych projektom rewitalizacyjnym opierać się będzie na danych wykorzystanych do analizy wskaźnikowej, która posłużyła do wyznaczenia granic obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Częstotliwość mierzenia stopnia zmian określa się jako raz na rok. Za **wartość bazową** przyjęto najmniej korzystną w odniesieniu do średniej wartość wskaźnika dla obszaru zdegradowanego (podobszary Zalesie, Komorowo), natomiast za **wartość docelową**, zaplanowaną do osiągnięcia do roku 2026 przyjęto średnią wartość wskaźnika dla gminy. W niektórych przypadkach, ze względu na charakter zjawiska oraz krótki okres programowania wartość docelową pomniejszono o połowę różnicy między najmniej korzystną wartością wskaźnika sołectw obszaru zdegradowanego, a średnią wartością wskaźnika dla gminy.

Tabela 36 Wskaźniki rezultatu

Cel	Wskaźniki	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Sposób pozyskiwania danych
Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Aktywizacja zawodowa mieszkańców.	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców miejscowości w wieku produkcyjnym (os.)	145	112	Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej, Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w przeliczeniu na 1000 mieszkańców miejscowości w wieku produkcyjnym (os.)	81	56	Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym (szt.)	0	4	Dane Centralnej Ewidencji Działalności Gospodarczej
	Liczba osób zamieszkujących obszary, na których prowadzono rewitalizację [stan na 31.12.2015 r.] (os.)	2 339	2 456	Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba interwencji przeprowadzonych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	131	116	Dane Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej, Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych	50	95	Dane Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie funkcjonalności przestrzeni publicznej	Liczba budynków przeznaczonych do remontu na obszarze rewitalizacji (szt.)	4	5	Dane Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba dzikich wysypisk śmieci (szt.)	3	0	Dane Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

Źródło: opracowanie własne.

Aktualizacja Gminnego Programu Rewitalizacji

Ważną kwestią podczas tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji jest uwzględnienie procesu aktualizacji GPR. Pozwoli to na wprowadzenie modyfikacji w dokumencie, które będą wynikać wyłącznie ze zmian w bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy. Ponadto, wszystkie zaplanowane działania są określone na podstawie analizy. Wpisują się one w zakres publicznych i niepublicznych zadań samorządu gminnego zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990r. o Samorządzie Gminnym uzupełnioną obwieszczeniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 2016r. (Dz. U. 2016 poz.446). **Jednostką uzupełniającą proces rewitalizacji, będącą jednocześnie głosem społeczności lokalnej jest Rada Gminy Ostrów Mazowiecka.** Kompetencje jednostki regulowane są za pomocą powszechnie obowiązujących aktów prawnych oraz aktów wykonawczych. Dodatkowo Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka oraz każda jego aktualizacja wymaga przyjęcia stosownej uchwały Rady Gminy Ostrów Mazowiecka.

14. Niezbędne zmiany w dokumentach strategicznych Gminy Ostrów Mazowiecka

Ustawa przewiduje możliwość wprowadzenia gminnym programem rewitalizacji zmian w gminnych dokumentach strategicznych i wynikających z nich aktach prawa miejscowego.

Specjalna Strefa Rewitalizacji

W Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016-2026 nie przewiduje się ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku.

Zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

Od 2015 roku trwają prace nad zmianą, przyjętego uchwałą nr XIII/138/12 Rady Gminy Ostrów Mazowiecka z dnia 30 marca 2012r. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ostrów Mazowiecka. Do aktualizacji przystąpiono uchwałą Nr V/40/15 Rady Gminy Ostrów Mazowiecka z dnia 15 maja 2015r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ostrów Mazowiecka.

Obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wymaga aktualizacji w zakresie wyznaczenia obszarów wymagających przekształceń, w tym określenia terenów przeznaczonych do rewitalizacji zgodnie z Gminnym Programem Rewitalizacji tj. obejmujących części następujących sołectw:

- Komorowo,
- Zalesie.

W ramach wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji planowane jest podjęcie szeregu działań, które mogą oddziaływać na zagospodarowanie przestrzennego obszaru rewitalizacji. Rekomenduje się więc sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarach przeznaczonych do rewitalizacji, dla których dotychczas te akty prawa miejscowego nie istniały i zawarcie takiego zapisu w Studium lub aktualizacje już istniejących, a nie uwzględniających planowanych w ramach rewitalizacji zmian.

Zmiany w Miejsowych planach zagospodarowania przestrzennego

Na obszarze rewitalizacji obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego przyjęte następującymi uchwałami:

- UCHWAŁA NR VII/65/15 RADY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA z dnia 21 sierpnia 2015r. w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrów Mazowiecka obejmującego część obrębów Komorowo, Prosienica, Jelenie i Nieskórz,
- UCHWAŁA Nr VI / 58 / 15 RADY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA z dnia 12 czerwca 2015r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrów Mazowiecka obejmującego część obrębów Komorowo, Prosienica, Jelenie i Nieskórz,
- UCHWAŁA Nr XIII/139/12 RADY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA z dnia 30 marca 2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrów Mazowiecka,
- UCHWAŁA Nr XV/157/04 RADY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA z dnia 29 października 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Ostrów Mazowiecka.

Analiza zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wykazała, że na obecnym etapie nie ma konieczności zmiany istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Jeśli na późniejszym etapie zostanie stwierdzona taka potrzeba wszczęte zostaną odpowiednie procedury.

15. Spis tabel, rysunków i wykresów

Tabele

Tabela 1 Migracje w powiecie ostrowskim w 2015 roku	13
Tabela 2 Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze (%).....	15
Tabela 3. Udział (%) osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogóle bezrobotnych na danym obszarze.....	17
Tabela 4. Udział (%) osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób danej jednostki podziału.....	20
Tabela 5. Udział (%) osób korzystających z usług opiekuńczych w liczbie osób ogółem na danym obszarze	22
Tabela 6. Udział (%) osób korzystających z dożywiania dzieci w liczbie osób ogółem na danym obszarze	25
Tabela 7. Udział (%) osób objętych Niebieską Kartą w liczbie ludności ogółem na danym obszarze	27
Tabela 8 Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Ostrów Mazowiecka w latach 2014-2016.....	28
Tabela 9. Liczba interwencji policji przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru	31
Tabela 10. Liczba interwencji straży pożarnych przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru.....	33
Tabela 11 Liczba pożarów i miejscowych zagrożeń na terenie gminy w latach 2010 – 2015...	36
Tabela 12 Liczba alarmów wymagających interwencji strażackiej	37
Tabela 13 Średnie wyniki egzaminu w klasach III gimnazjów na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka	38
Tabela 14 Wyniki egzaminów na tle gmin sąsiedzkich	38
Tabela 15 Frekwencja wyborcza w wyborach w 2015r. do Sejmu do Senatu RP	40

Tabela 16 Stowarzyszenia, Kółka Rolnicze, Koła Gospodyń Wiejskich działających na terenie Gminy	41
Tabela 17 Lista stowarzyszeń działających na terenie gminy.....	41
Tabela 18 Wykaz jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w Gminie Ostrów Mazowiecka ..	42
Tabela 19 Ochotnicze Straże Pożarne działające na terenie gminy.....	43
Tabela 20 Liczba ludności w poszczególnych obszarach na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka w 2015 r.	44
Tabela 21 Struktura wiekowa ludności w Gminie Ostrów Mazowiecka	45
Tabela 22 Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze.	50
Tabela 23. Udział (%) ilości pozostałego do unieszkodliwienia azbestu w stosunku do ilości azbestu zinwentaryzowanego	53
Tabela 24. Udział (%) ilości pozostałego do unieszkodliwienia azbestu w stosunku do ilości azbestu zinwentaryzowanego	55
Tabela 25 Zestawienie danych dotyczących Gminy Ostrów Mazowiecka.....	57
Tabela 26 Ilość czynników niekorzystnych wskazanych w poszczególnych sferach	60
Tabela 27 Podstawowe wskaźniki dotyczące obszaru zdegradowanego	67
Tabela 28 Powiązanie z dokumentami strategicznymi.....	68
Tabela 29 Cele rewitalizacji i kierunki działań	77
Tabela 30 Powiązanie zdiagnozowanych problemów, celów, kierunków działań i projektów rewitalizacyjnych	100
Tabela 31 Komplementarność problemowa	107
Tabela 32 Komplementarność międzyokresowa	109
Tabela 33 Komplementarność źródeł finansowania	112
Tabela 34 Etapy ewaluacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka	156
Tabela 35 Wskaźniki produktu	157
Tabela 36 Wskaźniki rezultatu	160

Rysunki

Rysunek 1 Etapy tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji.....	8
Rysunek 2 Położenie Gminy Ostrów Mazowiecka na terenie Powiatu Ostrowskiego.....	12
Rysunek 3. Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze	17
Rysunek 4. Udział (%) osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogóle bezrobotnych na danym obszarze.....	19
Rysunek 5. Udział (%) osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób danego obszaru.....	22
Rysunek 6. Udział (%) osób korzystających z usług opiekuńczych w liczbie osób ogółem na danym obszarze	24
Rysunek 7. Udział (%) osób korzystających z dożywiania dzieci w liczbie osób ogółem na danym obszarze	26
Rysunek 8. Udział (%) osób objętych Niebieską Kartą w liczbie ludności ogółem na danym obszarze	28
Rysunek 9 Liczba złożonych wniosków o przydział lokalu mieszkaniowego	30
Rysunek 10. Liczba interwencji policji przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru .	33
Rysunek 11. Liczba interwencji straży pożarnych przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru.....	35
Rysunek 12 Pomnik Generała Ignacego Prądzyńskiego i Generała Wojciecha	50
Rysunek 13. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze	52
Rysunek 14 Mapa rozmieszczenia wskaźników w Gminie Ostrów Mazowiecka.....	62
Rysunek 15 Obszar Komorowa na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka	63
Rysunek 16 Obszar Zalesia na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka	65
Rysunek 17 Obszar Zalesia i Komorowa na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka	66

Rysunek 18 Przedszkole Samorządowe w Komorowie.....	84
Rysunek 19 Aleja Powstania Listopadowego w Komorowie	95
Rysunek 20 Budynek popegeerowski w miejscowości Zalesie ulegający degradacji.....	97
Rysunek 21 Mapa Gminy Ostrów Mazowiecka ze wskazaniem obszarów zdegradowanych i rewitalizacji	103
Rysunek 22 Przestrzenne rozmieszczenie projektów rewitalizacyjnych w miejscowości Zalesie	104
Rysunek 23 Przestrzenne rozmieszczenie projektów rewitalizacyjnych w miejscowości Komorowo	105
Rysunek 24 Mapa Komorowa.	122
Rysunek 25 Mapa Zalesia.	135
Rysunek 26 Wzajemne relacje i role komórek organizacyjnych Gminy, interesariuszy i beneficjentów zewnętrznych.....	151
Rysunek 27 Schemat przedstawiający zarządzanie Gminnym Programem Rewitalizacji	152
Rysunek 28 Cele promocyjne Gminnego Programu Rewitalizacji	153
Rysunek 29 Działania promocyjne GPR	153
Rysunek 30 Formy partycypacji społecznej na etapie wdrażania i monitorowania.....	155

Wykresy

Wykres 1 Wyniki egzaminów na tle gmin sąsiedzkich.....	39
Wykres 2 Liczba uczniów w przedszkolu Samorządowym w Komorowie.	39
Wykres 3 Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka	45
Wykres 4 Związki respondentów z obszarem rewitalizacji	123
Wykres 5 Jak oceniają Państwo natężenie poszczególnych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji?	124
Wykres 6 Jak oceniają Państwo następujące aspekty życia na obszarze rewitalizacji?	126

Wykres 7 Jakie grupy społeczne powinny być głównie wspierane na obszarze rewitalizacji? (Pytanie wielokrotnego wyboru).	127
Wykres 8 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe atuty i potencjały wybranego obszaru rewitalizacji?	128
Wykres 9 Czy włączył(a)by się Pan/Pani w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu zamieszkania?	128
Wykres 10 Jak często uczestniczy Pan/Pani w wydarzeniach, imprezach kulturalnych organizowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka?	129
Wykres 11 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych na wskazanym obszarze? (Pytanie wielokrotnego wyboru).	130
Wykres 12 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych na wskazanym obszarze?	131
Wykres 13 Płeć respondentów.	132
Wykres 14 Wiek respondentów.	133
Wykres 15 Wykształcenie respondentów.	133
Wykres 16 Miejsce zamieszkania respondentów.	134
Wykres 17 Liczba lat zamieszkiwania w Ostrowi Mazowieckiej.	134
Wykres 18 Status zawodowy badanych	135
Wykres 19 Związki respondentów z obszarem rewitalizacji	136
Wykres 20 Jak oceniają Państwo natężenie poszczególnych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji?	137
Wykres 21 Jak oceniają Państwo następujące aspekty życia na obszarze rewitalizacji?	139
Wykres 22 Jakie grupy społeczne powinny być głównie wspierane na obszarze rewitalizacji? (Pytanie wielokrotnego wyboru).	140
Wykres 23 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe atuty i potencjały wybranego obszaru rewitalizacji?	141
Wykres 24 Czy włączył(a)by się Pan/Pani w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu zamieszkania?	141

Wykres 25 Jak często uczestniczy Pan/Pani w wydarzeniach, imprezach kulturalnych organizowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka?	142
Wykres 26 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych na wskazanym obszarze? (Pytanie wielokrotnego wyboru).	143
Wykres 27 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych na wskazanym obszarze?	144
Wykres 28 Płeć respondentów	145
Wykres 29 Wiek respondentów	145
Wykres 30 Wykształcenie respondentów	146
Wykres 31 Miejsce zamieszkania respondentów	146
Wykres 32 Liczba lat zamieszkiwania w Zalesiu	147
Wykres 33 Status zawodowy badanych	147